

แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

โดย

นายฉัตรชนินทร์ หวังภัทรวานิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

โดย

นายฉัตรชนินทร์ หวังภัทราวานิช

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2557
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

DESIGN GUIDELINES AND DEVELOPMENT OF ELDERLY HOUSING
CONSIDERING SOCIAL INTERACTION

BY

MR. CHATCHANIN WANGPATRAVANICH

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER DEGREE OF ARCHITECTURE

ARCHITECTURE

FACULTY OF ARCHITECTURE AND PLANNING

THAMMASAT UNIVERSITY

ACADEMIC YEAR 2014

COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง

วิทยานิพนธ์

ของ

นายฉัตรชนินทร์ หวังภัทรวานิช

เรื่อง

แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

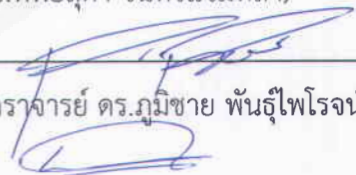
เมื่อ วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2558

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา จันทรแจ่มหล้า)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

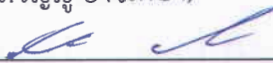

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิชาย พันธุ์ไพโรจน์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.วิญญู อางรักษา)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(อาจารย์ ดร.โยทะกา ภาคพงศ์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ เฉลิมวัฒน์ ต้นตสวัสดิ์)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
ชื่อผู้เขียน	นายฉัตรชนินทร์ หวังภัทรวานิช
ชื่อปริญญา	สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิชาย พันธุ์ไพโรจน์
ปีการศึกษา	2557

บทคัดย่อ

ในปัจจุบัน ผู้สูงอายุมีการอยู่อาศัยกับบุตรลดลง และมีการอาศัยตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มมากขึ้น จากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนไปส่งผลให้เกิดการแยกที่อยู่อาศัยตามสถานะความจำเป็นต่าง ๆ โดยมีเหตุผลหลักในการแยกที่อยู่อาศัย มาจากปัญหาครอบครัว โดยมีความต้องการการมีคนดูแลและมีเพื่อนคุย ในการศึกษานี้จะให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการออกแบบอาคารที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โครงการนี้จะเกิดขึ้นโดยการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีที่ตั้งอยู่บริเวณ ถนนพหลโยธิน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ (1) ศึกษาในเรื่องของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุภายในประเทศไทยและต่างประเทศ (2) ศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (3) ศึกษาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน (4) เสนอแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การศึกษานี้เก็บข้อมูลโดยการสืบค้น การลงพื้นที่สำรวจกรณีศึกษาในประเทศไทย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากกรณีศึกษาทั้งจากภายในประเทศและต่างประเทศจำนวน 7 กรณี มีการสร้างเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษา จากแนวความคิดในการออกแบบที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบที่ตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคม 3 ด้าน ได้แก่ ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ปัญหาทางด้านสภาพจิตใจ และปัญหาสุขภาพร่างกาย

ผลการวิจัย พบว่า

1) อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีลักษณะเป็นที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่ไม่ต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่น คือ โครงการประเภทอาคารความหนาแน่นสูง และมีลักษณะเป็นอาคารพักอาศัยที่ให้ผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้มาใช้ชีวิตร่วมกัน

2) ลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน มีการใช้รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจำนวน 6 รูปแบบกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา

3) แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ คือ การออกแบบพื้นที่ภายในอาคารและการวางผังโครงการ โดยคำนึงถึงพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, โครงการที่พักอาศัย, ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

Thesis Title	DESIGN GUIDELINES AND DEVELOPMENT OF ELDERLY HOUSING CONSIDERING SOCIAL INTERACTION
Author	Mr. Chatchanin Wangpatravanich
Degree	Master of Architecture
Department/Faculty/University	Architecture Architecture and Planning Thammasat University
Thesis Advisor	Asst. Prof. Poomchai Punpairoj, Ph.D.
Academic Years	2014

ABSTRACT

Thai elders today are less likely to live with their heirs but more likely with their spouses. The social and cultural changes of elders result in separation of their extended family due to various needs. The major problems with this circumstance are the need of caring and friends. This research emphasizes on social interactions among the elders in elderly housing. Designing a building that supports social interactions is found as a way to reduce the problems. The project design will occurred in the future with the operation of Thammasat University, located on Phahonyothin Road. The study is a survey research aimed to (1) investigate social and cultural condition of the elders in Thailand and foreign countries, (2) study the plan of the housing for the elderly, (3) investigate how residences for elders are used at present, and (4) propose an approach to design the elderly housing concerning social interactions. Data were collected by researching, field survey for case studies in Thailand, and data analysis from seven case studies both in Thailand and in other countries. The criteria for selecting the cases is the concept supporting social interactions to propose an approach for design of elderly housing, which reflects three social issues: abandoned elders, mental problems, and physical problems.

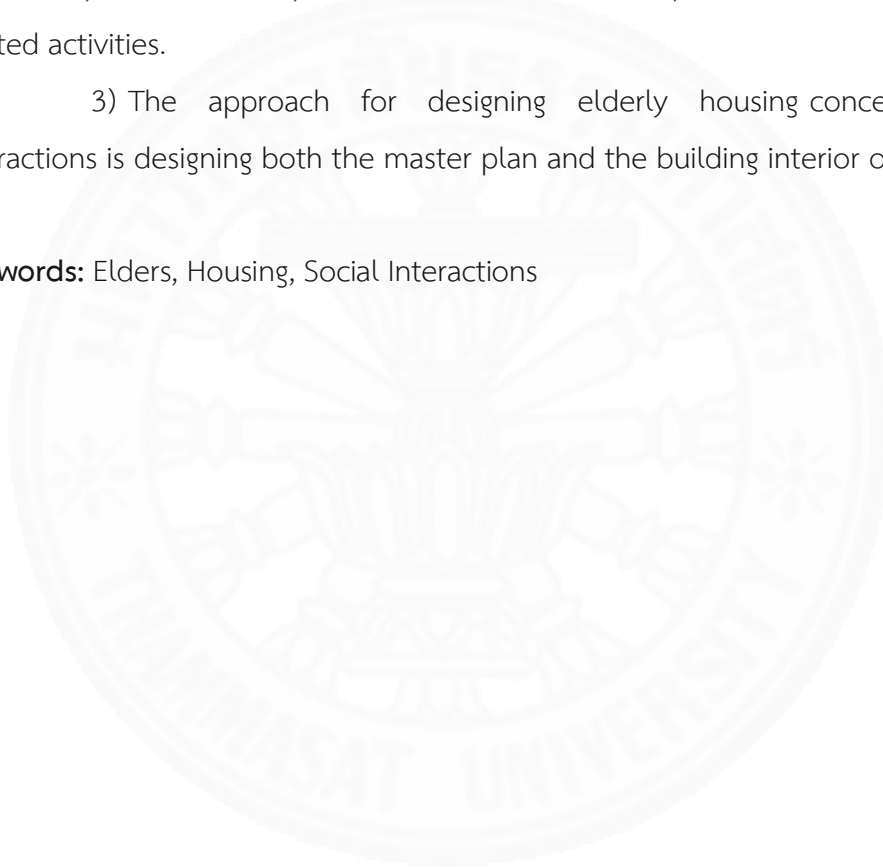
The study revealed that:

1) A type of residential architecture of the elders who can assist themselves is the high density building which allows the elderly people to live together.

2) The elderly housing is now used to promote social interactions with 6 types of activities: physical health enhancement, religious activities, intellectual skill promotion, entertainment, social interaction activities, and creative and wisdom-related activities.

3) The approach for designing elderly housing concerning social interactions is designing both the master plan and the building interior of the project.

Keywords: Elders, Housing, Social Interactions

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ดีเพราะความอนุเคราะห์ช่วยเหลือจากอาจารย์ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ซึ่งผู้วิจัยจะขอกล่าวรายนาม ดังนี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิชาย พันธุ์ไพโรจน์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาเสียสละเวลาให้คำปรึกษา และคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ ตลอดจนถึงผลักดันให้งานวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ขอขอบพระคุณอาจารย์ ดร.โยธกาศ ภคพงศ์ ผู้เชี่ยวชาญด้านกลุ่มวิชาผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ ผู้ให้คำแนะนำในแนวทางการออกแบบอาคาร และการดูแลผู้สูงอายุเสมอมา และขอขอบพระคุณอีกสองท่านซึ่งขาดไม่ได้เลย คือ อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา จันทร์แจ่มหล้า และ อาจารย์ ดร.วิญญู อจรรักษา คณะกรรมการวิทยานิพนธ์ที่ให้คำแนะนำในเรื่องของกระบวนการวิจัย และคำปรึกษาในด้านของการออกแบบ รวมถึงแนวทางในการทำการวิจัยที่ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ไม่หลงทาง และทำให้วิทยานิพนธ์ชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณอาจารย์และบุคลากร คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทุกท่าน โดยเฉพาะศาสตราจารย์ ดร.วิมลสิทธิ์ หรยางกูร ที่ให้การอบรมสั่งสอน เป็นแรงผลักดันในการทำวิทยานิพนธ์นี้ รวมไปถึงแนวคิดในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

ขอขอบคุณเพื่อนคณะสถาปัตยกรรม และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทั้งรุ่นเดียวกัน และรุ่นพี่ที่ให้คำแนะนำ และกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์ชิ้นนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่สวทศ สภาอากาศไทย และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแคที่ให้คำแนะนำและให้โอกาสในการเยี่ยมชมสถานที่เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณทุกคนในครอบครัวหวังภัทรวานิช คุณพ่อสมบูรณ์ คุณแม่ลัดดา รวมไปถึงพี่สาว แพทย์หญิงอลิสรา ที่ให้กำลังใจ และโอกาสในการศึกษาของข้าพเจ้าเสมอมา

นายฉัตรชนินทร์ หวังภัทรวานิช

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(11)
สารบัญภาพ	(12)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 โจทย์วิจัย	7
1.3 วัตถุประสงค์	7
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.6 นิยามศัพท์	9
บทที่ 2 วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
2.1 สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย	12
2.1.1 สถานภาพสมรส	12
2.1.2 จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่	15
2.1.3 การอยู่อาศัยของประชากรสูงอายุ	15
2.2 การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ	17

สารบัญ

	หน้า
2.3 ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ	18
2.3.1 ประเภทที่อยู่อาศัยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่น	18
2.3.2 ประเภทที่อยู่อาศัยที่ผู้สูงอายุต้องการพึ่งพิงหรือกึ่งพึ่งพิงบุคคลอื่น	19
2.4 แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ	23
2.4.1 การคำนึงถึงความต้องการของบุคคล	27
2.4.2 การคำนึงถึงความต้องการของสังคม	28
2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคาดหวังของ ผู้สูงอายุภายในสถานสงเคราะห์	29
2.5 แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ	32
2.5.1 สภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล (individual environment)	32
2.5.2 สภาวะแวดล้อมทางสังคม (social environment)	33
2.5.3 สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ (physical environment)	33
2.6 แนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	34
2.6.1 การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล	34
2.6.2 การปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม	35
2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	37
2.7.1 แนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ	38
2.8 แนวความคิดในการออกแบบโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	44
2.8.1 แนวความคิดการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	45
2.8.1.1 Wilson’s Assisted Living Concepts and Attributes	45
2.8.1.2 Cohen and Weisman’s Therapeutic Goals for Dementia Facilities	45
2.8.1.3 Regnier and Pynoos’s Environment – Behavior Principles	46
2.8.2 แนวความคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	48
2.8.2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน	48
2.8.2.2 แนวความคิดของสวนเพื่อการบำบัด	50

สารบัญ

	หน้า
2.9 มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย	55
2.9.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสหรัฐอเมริกา	55
2.9.2 มาตรฐานขั้นต่ำของอังกฤษ	57
2.9.3 มาตรฐานขั้นต่ำของประเทศไทย	59
2.9.4 ข้อมูลประกอบการออกแบบสากล	62
2.9.4.1 การออกแบบสำหรับพื้นที่ภายนอกอาคาร	63
2.9.4.2 การออกแบบสำหรับพื้นที่ภายในอาคาร	64
2.10 กรณีศึกษาต่างประเทศ	72
2.10.1 Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni), Slovenia	72
2.10.2 The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni), Slovenia	74
2.10.3 Heisdorf Residence for the Elderly, Germany	76
2.10.4 Orlando Elderly Apartment Complex, USA	78
2.10.5 Group Home in Noboribetsu, Japan	80
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	84
3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	84
3.1.1 การศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรมของผู้สูงอายุ และลักษณะการใช้ บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและ ต่างประเทศ โดยเน้นการศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	84
3.1.2 การศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากกรณีศึกษา ในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	85
3.1.3 การศึกษาเพื่อหาแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับ ผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	86
3.2 แหล่งข้อมูล	86
3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล	87

สารบัญ

	หน้า
3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	87
3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ	87
3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	88
บทที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล	89
4.1 วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	89
4.1.1 การวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	92
4.2 วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา	94
4.2.1 การวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารผู้สูงอายุ	94
4.2.2 การวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	95
4.3 วิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	97
4.3.1 แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร	98
4.3.1.1 การวิเคราะห์อาคารพักอาศัย	98
4.3.1.2 การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย	103
4.3.2 แนวคิดในการออกแบบภายนอกอาคาร	106
4.4 การวิเคราะห์จัดทำโปรแกรม	109
4.4.1 พื้นที่พื้นฐานอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	109
4.4.2 พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์	111
บทที่ 5 การจัดทำโปรแกรมออกแบบและงานออกแบบ	114
5.1 การวิเคราะห์สถานที่ตั้งโครงการ	114
5.1.1 ลักษณะกายภาพที่ตั้ง	116
5.1.2 การกำหนดขนาดและตำแหน่งที่ตั้ง	116

สารบัญ

	หน้า
5.1.3 ลักษณะโดยรอบของที่ตั้ง และการเดินทาง	117
5.2 รายละเอียดพื้นที่การใช้งาน	117
5.3 การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	118
5.4 รายละเอียดแบบ	121
5.5 แนวคิดในการออกแบบ	123
5.5.1 แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ	123
5.5.2 แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร	125
5.5.2.1 พื้นที่อาคารพักอาศัย	127
5.5.2.2 พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์	130
บทที่ 6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	136
6.1 สรุปการวิจัย	136
6.2 อภิปรายผล	141
6.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย	143
6.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย	143
6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป	143
รายการอ้างอิง	144
ประวัติผู้เขียน	150

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 แผนภูมิงานวิจัย	10
2.1 การกระจายร้อยละของประชากรสูงอายุตามสถานภาพสมรส จำแนกตามกลุ่มอายุ เพศ และเขตที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2554	13
2.2 การอยู่อาศัยของประชากรสูงอายุ จำแนกตามที่อยู่อาศัย พ.ศ.2550และ พ.ศ.2554	16
2.3 ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ	21
2.4 แสดงกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ	42
2.5 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและการเคลื่อนย้ายที่ หรือเดินทาง (Mobility)	48
2.6 แสดงการเปรียบเทียบแนวความคิดด้านที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุของผู้เชี่ยวชาญ	52
2.7 เปรียบเทียบกฎหมายและข้อบังคับสำหรับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุของแต่ละประเทศ	60
2.8 เปรียบเทียบมาตรฐานในการออกแบบของแต่ละประเทศ	61
2.9 แสดงมาตรฐานพื้นที่ใช้สอยขั้นต่ำเพื่อการออกแบบ ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	65
4.1 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบของกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	90
4.2 แสดงกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุภายในบ้านบางแค	91
4.3 แสดงการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	93
4.4 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารผู้สูงอายุในกรณีศึกษา	95
4.5 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในกรณีศึกษาในประเทศไทย	96
4.6 แสดงการวิเคราะห์อาคารพักอาศัย	99
4.7 การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย	103
4.8 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะผังพื้นที่	107
4.9 แสดงการวิเคราะห์พื้นที่พื้นฐานอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	110
4.10 แสดงการวิเคราะห์พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์	111
5.1 แสดงรายละเอียดพื้นที่การใช้งานของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	118
5.2 แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ของโครงการอาคารพักอาศัย	119
5.3 แสดงการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในกรณีศึกษาในประเทศไทย	120

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 แสดงโครงสร้างของประชากรโลก ในช่วงพ.ศ.2493 – 2643	2
1.2 แสดงตัวอย่างโครงการอาคารพักอาศัยผู้สูงอายุในปัจจุบัน	5
1.3 แสดงตำแหน่งที่ตั้งโครงการ	8
2.1 ร้อยละของประชากรสูงอายุที่มีคู่สมรสจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศเปรียบเทียบ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554	14
2.2 ร้อยละของประชากรสูงอายุที่เป็นโสด จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศเปรียบเทียบ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554	14
2.3 จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่มีชีวิตอยู่ จำแนกตามกลุ่มอายุและเขตที่อยู่อาศัย พ.ศ.2554	15
2.4 แสดงลักษณะคลินิกผู้สูงอายุ	25
2.5 แสดงลักษณะสถานสงเคราะห์คนชรา	26
2.6 แสดงลักษณะสถานสงเคราะห์คนชรา	26
2.7 แสดงกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย	39
2.8 แสดงกิจกรรมทางศาสนา	39
2.9 แสดงกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา	39
2.10 แสดงกิจกรรมเพื่อความบันเทิง	40
2.11 แสดงกิจกรรมส่งเสริมสังคม	40
2.12 แสดงกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา	40
2.13 แสดงความกว้างของทางเดิน	63
2.14 แสดงลักษณะการใช้ทางลาดที่เหมาะสมภายในอาคาร	64
2.15 แสดงความสูงชันพักและความกว้างของบันไดภายนอกอาคาร	64
2.16 แสดงขนาดห้องนอน	66
2.17 แสดงตัวอย่างการจัดห้องนั่งเล่นที่มีการสนทนาเป็นกลุ่ม	67
2.18 แสดงตัวอย่างการจัดห้องรับประทานอาหาร	68
2.19 แสดงตัวอย่างการจัดห้องครัวและระยะที่ใช้	69
2.20 แสดงขนาดห้องน้ำ	69
2.21 แสดงขนาดห้องอาบน้ำ	70

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.22 แสดงภาพรวมของโครงการ Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)	72
2.23 บริเวณ Facade ของโครงการ Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)	73
2.24 บริเวณ Corridor ของโครงการ Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)	73
2.25 ด้านหน้าโครงการ The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)	74
2.26 บริเวณส่วน L-Shape ของโครงการ The Hodoš Centre for the Elderly	75
2.27 มุมมองของโครงการ The Hodoš Centre for the Elderly จากช่องเปิด บริเวณหน้าห้องพัก	75
2.28 บริเวณส่วนที่เป็น Facade ของโครงการ Hodoš Centre for the Elderly	76
2.29 บริเวณ Facade ด้านหน้าของโครงการ Heisdorf Residence for the Elderly	77
2.30 บริเวณส่วนที่แสดงให้เห็นว่า Heisdorf Residence for the Elderly เป็นการ นำตึกเก่ามาปรับปรุงใหม่	77
2.31 ผังโครงการ Heisdorf Residence for the Elderly	78
2.32 รูปด้านของโครงการ Orlando Elderly Apartment Complex	79
2.33 ผังชั้นหนึ่งของโครงการ Orlando Elderly Apartment Complex	79
2.34 บริเวณโครงการ Group Home in Noboribetsu ประเทศญี่ปุ่น	80
2.35 รูปตัดของโครงการ Group Home in Noboribetsu ประเทศญี่ปุ่น	80
2.36 แนวคิดในเรื่องการวางตำแหน่งยูนิตของโครงการ Group Home in Noboribetsu ประเทศญี่ปุ่น	81
5.1 แสดงลักษณะที่ตั้งของโครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	115
5.2 แสดงลักษณะด้านหน้าที่ตั้งของโครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	115
5.3 แสดงมุมมองต่างๆบริเวณพื้นที่โครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	115
5.4 แสดงลักษณะที่ตั้งโดยรอบ	116
5.5 แสดงลักษณะที่ตั้งของโครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ	117

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
5.6 มุมมอง Perspective ของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	121
5.7 แสดงผังโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	121
5.8 แสดงรูปด้านโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	122
5.9 แสดงถึงบรรยากาศภายในของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	122
5.10 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะการวางผัง	123
5.11 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะตำแหน่งพื้นที่สีเขียว	124
5.12 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะตำแหน่งพื้นที่สีเขียว	124
5.13 แสดงบรรยากาศของลานกิจกรรมบริเวณใจกลางของโครงการอาคารพักอาศัย สำหรับผู้สูงอายุ	125
5.14 การแยกพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	125
5.15 แสดงรูปแปลนของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	126
5.16 แสดงมุมมองภายในชั้นหนึ่งอาคารพักอาศัยผู้สูงอายุ	126
5.17 แสดงมุมมองพื้นที่พักผ่อนในชั้น 2-8 ภายในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	126
5.18 แสดงมุมมองภายในห้องพักของผู้สูงอายุ	127
5.19 แสดงมุมมองบริเวณระเบียงของห้องพักของผู้สูงอายุ	127
5.20 แสดงรูปแปลนของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	128
5.21 แสดงรูปด้านหน้าของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	128
5.22 แสดงรูปด้านหลังของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	128
5.23 แสดงรูปด้านข้างของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ	129
5.24 แสดงแปลนของอาคารพักอาศัยสำหรับเจ้าหน้าที่และญาติผู้สูงอายุ	129
5.25 แสดงรูปด้านของอาคารพักอาศัยสำหรับเจ้าหน้าที่และญาติผู้สูงอายุ	129
5.26 แสดงรูปด้านของสระว่ายน้ำ และพิตเนส	130
5.27 แสดงพื้นที่สระว่ายน้ำ	130
5.28 แสดงบรรยากาศพื้นที่พิตเนส	131
5.29 แสดงรูปด้านของโรงอาหารและห้องสมุด	131
5.30 แสดงพื้นที่ห้องนั่งสมาธิ	131
5.31 แสดงพื้นที่ห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์	132

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
5.32 แสดงพื้นที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิงภายในอาคาร	133
5.33 แสดงพื้นที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิงภายนอกอาคาร	133
5.34 แสดงพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสังคมภายในอาคาร	134
5.35 แสดงพื้นที่กิจกรรมพื้นที่ชั้นสองของอาคารห้องสมุด	134
5.36 แสดงพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสังคมภายนอกอาคาร	134
5.37 แสดงรูปด้านของอาคารกิจกรรมตามความสนใจ	135
5.38 แสดงแปลนของอาคารกิจกรรมตามความสนใจ	135
5.39 แสดงพื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ	135

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ประเทศไทยอยู่ในช่วงเวลาของการเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 และกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) จากการคาดการณ์ของกระทรวงสาธารณสุข ประเทศไทยมีประชากรจำนวนทั้งหมด 64.5 ล้านคนเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 9.4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 14.5 ของประชากร โดยมีจำนวนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 5 แสนคน มีการคาดการณ์ว่าภายในปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ที่จะมีจำนวนผู้สูงอายุประมาณ 14.4 ล้านคนหรือเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด (ณรงค์ สหเมธาพัฒน์, 2557: ถัดดา ต้าริการเลิศ, 2558) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการคาดการณ์จากองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ที่แบ่งระดับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเป็นสามระดับ ได้แก่ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558)

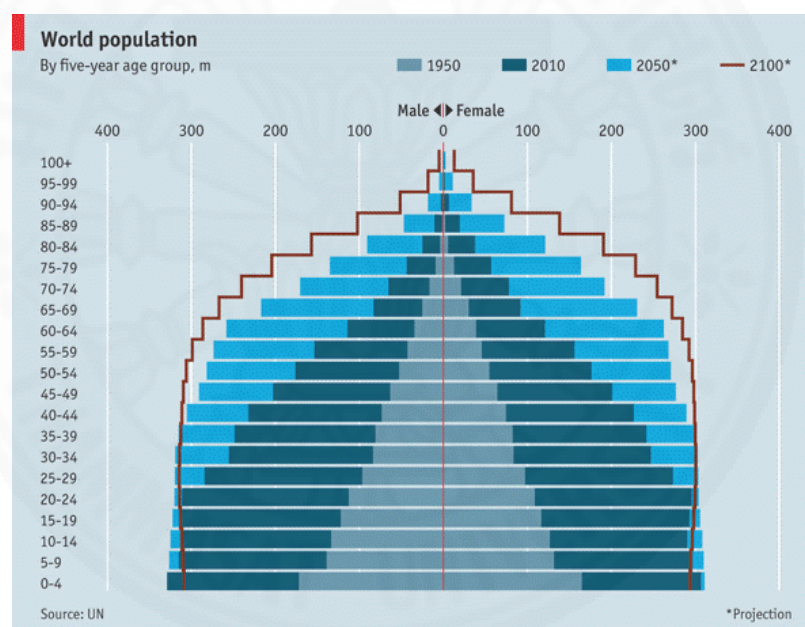
1) สังคมผู้สูงอายุ (Aging society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ

2) สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศหรือมีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี มากกว่าร้อยละ 14 ของประชากรทั้งประเทศ

3) สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มที่ (Super-aged society) หมายถึง สังคมหรือประเทศที่มีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปมากกว่า ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ

การคาดการณ์ในปี พ.ศ. 2544 - 2643 เป็นศตวรรษแห่งผู้สูงอายุที่โลกกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ แต่ละประเทศจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม โดยมีสาเหตุหลักในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุสามสาเหตุ ดังนี้ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ การพัฒนาทางด้านสุขภาพ และนโยบายการวางแผนครอบครัว ผลจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศที่ทำให้มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเนื่องจากการพัฒนาที่เกิดขึ้น ทำให้สามารถเพิ่มสวัสดิการแก่ประชาชนได้มากขึ้น มีการพัฒนาทางด้านสาธารณสุข อนามัยโรงพยาบาลและการคมนาคมขนส่งได้อย่างทั่วถึง ขณะที่ประชาชนมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมีการบริโภคที่ถูกหลักโภชนาการ มีการศึกษารู้อักดูแลรักษาสุขภาพอนามัย ทำให้ประชาชนมีอายุยืนมากขึ้น ผลจากการ

พัฒนาทางด้านการแพทย์ที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้มีการพัฒนาทางด้านการแพทย์และมिनวัตกรรมใหม่ที่รักษาโรคและการควบคุมโรคระบาด การบำรุงร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรงทำให้ประชากรมีอายุยืนยาว ผลจากนโยบายการวางแผนครอบครัวหรือการควบคุมการมีบุตร การวางแผนครอบครัวให้มีบุตรน้อยลงเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนไป การมีบุตรมากอาจก่อให้เกิดภาระเพิ่มขึ้นและเป็นอุปสรรคในการพัฒนาประเทศทำให้บางประเทศที่มีนโยบายวางแผนครอบครัว มีผลทำให้อัตราการเกิดลดลงอย่างรวดเร็ว หรือตัวอย่างที่เห็นได้ชัดอย่างกรณีประเทศจีนที่มีนโยบายควบคุมการมีบุตร ซึ่งเห็นผลได้อย่างรวดเร็วทำให้อัตราการเกิดลดลงและผลที่ตามมาทำให้จีนเป็นประเทศหนึ่งเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จากสาเหตุทั้งสามเป็นเหตุให้โครงสร้างของประชากรโลกเปลี่ยนไป โดยช่วงของผู้สูงอายุมีการขยายเพิ่มมากขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 (ภาพที่ 1.1)

ภาพที่ 1.1 แสดงโครงสร้างของประชากรโลก ในช่วงพ.ศ.2493 – 2643, โดย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2558.

ผลที่ตามมาของประเทศที่เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ สามารถแบ่งผลกระทบได้เป็นสองผลกระทบ ได้แก่ ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและผลกระทบทางด้านสังคม โดยผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจสามารถแบ่งผลกระทบได้เป็นสี่ด้าน ได้แก่ ทางด้านการผลิต เมื่อโครงสร้างของประชากรเปลี่ยนไปมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่วัยทำงานเท่าเดิมหรือลดลงจะมีผลกระทบโดยตรงต่อการผลิต ทำให้การผลิตและกำลังแรงงานน้อยลงผลิตภาพการผลิตลดลง หรืออุปทานของแรงงานลดลงซึ่งอาจจะส่งผลทำให้ค่าแรงสูงขึ้นได้หรือเกิดการขาดแคลนแรงงาน ทั้งนี้อาจแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แคลนแรงงานโดยการใช้เครื่องมือเครื่องจักรหรือนำเทคโนโลยีเข้ามาทดแทนแรงงานคน หรือการนำเข้าแรงงาน ทางด้านการลงทุนและการออม เมื่อมีวัยผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้ความต้องการลงทุนน้อยลง วัยสูงอายุหรือวัยเกษียณขาดรายได้หรือมีรายได้น้อยลงทำให้มีการออมลดลง ในขณะที่วัยทำงานต้องรับภาระมากขึ้นทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้มีเงินออมน้อยลงและเงินลงทุนลดลงสำหรับภาครัฐบาลจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสวัสดิการมากขึ้นเพื่อบริการสังคม ทางด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ทำให้การลงทุนและการออมของประเทศลดลง ทางด้านผลผลิตหรือรายได้ประชาชาติ สัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) หรือรายได้ประชาชาติน้อยลงและรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง ผลิตภาพการผลิตลดลง และทางด้านการคลังงบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุข การแพทย์ บริการสังคมแก่ผู้สูงอายุมากขึ้นและต้องเพิ่มงบประมาณรายจ่ายเพื่อสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ยากไร้ถูกทอดทิ้งมากขึ้น ขณะที่งบประมาณรายได้ลดลง เก็บภาษีรายได้น้อยลงเนื่องจากมีวัยผู้สูงอายุซึ่งไม่มีรายได้มีสัดส่วนที่มากขึ้น

ผลกระทบทางด้านสังคม สามารถแบ่งผลกระทบได้เป็นสามปัญหาหลัก ได้แก่ ปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง การที่มีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทำให้ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะต้องทำงานมากขึ้นและต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น บางครั้งอาจทำให้ผู้สูงอายุขาดความอบอุ่นหรืออาจถูกทอดทิ้งได้ ปัญหาทางด้านสภาพจิตใจ เมื่อถึงวัยเกษียณอายุ ไม่ได้ทำงานทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกเหงา ไร้ภาคภูมิใจเหมือนเป็นภาระกับบุตรหลาน อาจรู้สึกน้อยใจ ซึมเศร้า จึงจำเป็นต้องมีคนดูแลเอาใจใส่และปัญหาสุขภาพร่างกาย ตามปกติผู้สูงอายุจะมีสุขภาพร่างกายเสื่อมโทรม ไม่แข็งแรง จึงจำเป็นต้องมีผู้ดูแลเอาใจใส่ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2558) จากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและผลกระทบทางด้านสังคมผู้วิจัย พบว่า การเตรียมความพร้อมการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุควรจะมีร่วมกันทั้งภาครัฐและเอกชน เนื่องจากภาวะสังคมผู้สูงอายุทำให้แบบแผนการใช้ชีวิตและการบริโภคของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป เช่น การดูแลผู้สูงอายุในสังคมไทย ที่ให้คุณค่ากับความกตัญญู ครอบครัวยุคใหม่ผู้ดูแลผู้สูงอายุ แต่ในอนาคตแนวโน้มอัตราการเกิดลดลง ผู้สูงอายุในอนาคตอาจเจอปัญหาการไม่มีบุตรดูแล และความสัมพันธ์ในครอบครัวกับผู้สูงอายุ เพราะ คนวัยทำงานในอนาคตอาจไม่มีเวลาในการดูแล เนื่องจากมีภาระในการรับผิดชอบที่เพิ่มมากขึ้น และรูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางภาคธุรกิจที่เด่นชัด เช่น กลุ่มสถาบันการเงินที่เริ่มออกผลิตภัณฑ์สำหรับผู้สูงอายุมากขึ้น รวมทั้งการมีธุรกิจใหม่ที่ได้อิทธิพลจากทิศทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ธุรกิจเกี่ยวกับที่พักอาศัย ธุรกิจเกี่ยวกับเทคโนโลยีสำหรับผู้สูงอายุ ธุรกิจท่องเที่ยว พักผ่อน สันทนาการ เป็นต้น (วรเวศม์ สุวรรณระดา, 2558)

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมข้างต้น พบว่า มีรูปแบบของการเกิดสถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถแบ่งรูปแบบสถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่ (กรมสุขภาพจิต, 2558)

1) คลินิกผู้สูงอายุ ให้บริการตรวจรักษาโรคทางกายของผู้สูงอายุที่สามารถขอรับบริการได้ที่สถานบริการสุขภาพของภาครัฐ ได้แก่ โรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และสถานเอนามัย รวมถึงการให้บริการตรวจรักษาโรคทางจิตเวชในผู้สูงอายุ ขอรับบริการได้ที่โรงพยาบาลจิตเวชในสังกัดกรมสุขภาพจิตทุกแห่ง โรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไป

2) สถานสงเคราะห์คนชรา มีลักษณะของการเป็นโครงการที่ให้ที่พักอาศัย ให้บริการผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาเดือดร้อน ขาดผู้อุปการะ เลี้ยงดู ไม่มีที่อยู่อาศัย หรืออยู่ร่วมกับครอบครัวไม่ได้ ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งจะให้บริการโดยจัดที่พักรักษาให้ผู้สูงอายุได้อยู่ประจำ และศูนย์บริการผู้สูงอายุที่ให้บริการแบบเข้าไป เย็นกลับ

3) ชมรมผู้สูงอายุ เป็นการรวมตัวกันเองของผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยทั่วไปแล้วชมรมผู้สูงอายุจะตั้งอยู่ในโรงพยาบาลต่างๆ ของรัฐ และสถานบริการ สาธารณสุขที่จัดขึ้น

รูปแบบสถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยมีความสนใจ ได้แก่ รูปแบบของสถานสงเคราะห์คนชรา เนื่องจากเป็นรูปแบบสถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุ ที่มีความน่าสนใจ และตอบสนองต่อสภาพสังคมผู้สูงอายุที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันและในอนาคต จากผลกระทบทางด้านสังคมในเรื่องของการขาดคนดูแล พบว่า การเกิดโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในการรับดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นจากภาครัฐจำนวน 20 โครงการ เช่น สถานสงเคราะห์ตามจังหวัดต่าง ๆ ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค สถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค 2 และโครงการสวางคินवास เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2556) และภาคเอกชน เช่น ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุบ้านแกรนนี่แคร์ แสนสิริเนอร์สซิงโฮม และบ้านป๊อปแอนด์แพมิลี่ เป็นต้น (eldercarethailand, 2558)

การอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในครอบครัว ส่งผลต่อการเกื้อหนุนผู้สูงอายุจากสมาชิกในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการเกื้อหนุนจากบุตร จากการสำรวจประชากรผู้สูงอายุ พ.ศ.2550 และพ.ศ.2554 สะท้อนให้เห็นว่าขนาดครัวเรือนของผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยลดลง และเมื่อจำแนกตามการอยู่อาศัยว่าผู้สูงอายุอยู่กับใคร จะพบแนวโน้มที่ชัดเจน คือ การอยู่อาศัยกับบุตรลดลง และการอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวปรากฏทั้งในเมืองและชนบท อย่างไรก็ตามความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทยังคงอยู่ คือ ผู้สูงอายุในชนบทมีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยกับบุตรน้อยกว่าในเมือง ในขณะที่มีสัดส่วนผู้ที่อยู่คนเดียว อยู่ตามลำพังกับคู่สมรสสูงกว่า สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของการย้ายถิ่นของบุตรในวัยแรงงานโดยเฉพาะในเขตชนบท (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2555) มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาปัญหาจากการเจ็บป่วยด้วยการตรวจร่างกายของผู้สูงอายุไทยในปี พ.ศ. 2552 โดยสำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศ พบว่า

ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะอยู่คนเดียวหรืออยู่ลำพังเพิ่มมากขึ้นสองเท่าตัว จากร้อยละ 3.6 ในปี 2537 เป็นร้อยละ 7.6 ในปี 2550 (ณรงค์ สหเมธาพัฒน์, 2557) ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้น จากการที่ผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพังหรืออยู่กับคู่สมรส สถานสงเคราะห์คนชราจึงเป็นทางเลือกในการแก้ไขปัญหาต่อผลกระทบทางสังคมที่เกิดขึ้น โดยสถานสงเคราะห์คนชราในปัจจุบัน เช่น โครงการสวางคนิเวศ และ โครงการวิลล่า มีสุข เรสซิเดนซ์ (เชียงใหม่) เป็นต้น (ภาพที่ 1.2) มีการพัฒนารูปแบบใหม่ที่มีลักษณะของการเป็นสถานที่พักอาศัยที่ให้ผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้มาใช้ชีวิตร่วมกัน มักมีรูปแบบของการเป็นโครงการประเภทอาคารความหนาแน่นสูง ที่มีพื้นที่พักอาศัย พื้นที่ให้ทำกิจกรรมตามความสนใจ และมีผู้ดูแลตลอด จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในประชาชาติธุรกิจออนไลน์ พบว่าผู้สูงอายุในโครงการสวางคนิเวศ มีความพอใจที่ได้อยู่ร่วมกับเพื่อนที่อายุเท่ากัน มีเรื่องที่เราจะคุยกันชีวิตไม่ต้องรีบร้อน มีกิจกรรมร่วมกัน ได้ช่วยเหลือกัน (ประชาชาติธุรกิจ, 2556)

ภาพที่ 1.2 แสดงตัวอย่างโครงการอาคารพักอาศัยผู้สูงอายุในปัจจุบัน, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

จากเป้าหมายหลักของผู้สูงอายุในการเลือกมาอยู่สถานที่โครงการพักอาศัยดังกล่าว ส่วนมากตัดสินใจมาอยู่เอง เนื่องจากการไม่ต้องการเป็นภาระ หรือการไม่มีบุตรหลาน โดยโครงการที่เกิดขึ้นจะให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในผู้สูงอายุ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นวิธีการหนึ่งของการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ สอดคล้องกับ ทฤษฎีกิจกรรม (the activity theory) ที่อธิบายถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้นได้ (พัชราภามนุญภัทรราชัย, 2544) การส่งเสริมผู้สูงอายุให้ทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เป็นวิธีการหนึ่งที่ช่วยลดความเหงาและว่าห้วงได้ การทำกิจกรรมใหม่ ช่วยให้ชีวิตประจำวันมีความหลากหลาย ไม่น่าเบื่อหน่าย ทำให้รู้สึกว่าคุณมีความสำคัญ และยังมีบทบาทในสังคมอยู่ (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2543)

ดังนั้นแนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุใหม่ที่ผู้วิจัยมีความสนใจ คือ เรื่องการสร้างพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้สูงอายุที่อยู่คนเดียวหรืออยู่ตามลำพังกับคู่สมรสภายในโครงการ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อ

ผลกระทบทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ การลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง โดยการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่สร้างสังคมภายในโครงการอาคารพักอาศัยให้เกิดเป็นครอบครัวใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันแลกัน การลดปัญหาทางด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไม่ให้เกิดความรู้สึกเหงาโดยใช้รูปแบบของการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมและมีประเภทของกิจกรรมไว้อย่างหลากหลาย โดยลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและจิตของผู้สูงอายุให้สมบูรณ์แข็งแรง ตลอดจนช่วยเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจ รู้สึกมีคุณค่าในตนเองและรู้สึกว่าตนเองยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการลดปัญหาสุขภาพร่างกาย โดยการมีเจ้าหน้าที่ประจำภายในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดบริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของสถานสงเคราะห์ภาครัฐบาลและเอกชนในอนาคต (นิภา ตุมรสุนทร และนางลักษณ์ เอมประดิษฐ์, 2538) ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ปกครอง นักสังคมสงเคราะห์หรือหัวหน้าหน่วยงานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ทั้งจากภาครัฐบาลและเอกชนถึงการคาดการณ์ลักษณะโครงการในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุในอนาคต และได้แนวคิดสำคัญ ๆ เช่น สถานที่พักอาศัยของผู้สูงอายุควรจัดในลักษณะเหมือนหอพักที่ผู้สูงอายุอาจเสียค่าใช้จ่ายด้านสาธารณูปโภค ด้านการดูแลทั่วไปที่สอดคล้องกับลักษณะสถานสงเคราะห์คนชรา รูปแบบใหม่ในปัจจุบัน ส่งผลให้รูปแบบของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยมีความสนใจ มีลักษณะของการเป็นอาคารความหนาแน่นสูงที่มีแนวคิดสำคัญในการคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นภายในโครงการ โดยมีรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา

การวิจัยครั้งนี้มีการศึกษาทบทวนวรรณกรรมแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อหลัก มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ลักษณะประเภทที่อยู่อาศัยที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ จากมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง ลักษณะสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมักมีการอยู่อาศัยที่อยู่เพียงลำพัง หรือการอยู่อาศัยเพียงลำพังกับคู่สมรสที่มีแนวคิดในการแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปส่งผลให้กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้ที่อาศัยเพียงลำพังหรือมีคู่สมรส จากกลุ่มเป้าหมายที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีแนวคิดในการออกแบบโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในโครงการอาคารพักอาศัย มีขอบเขตการออกแบบ คือ การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ในระดับของการออกแบบวางผังกลุ่มอาคารของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ประเภทอาคารความหนาแน่นสูงที่มีบริการสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถ

ช่วยเหลือตนเองได้ มีการเก็บข้อมูลโดยการสืบค้น การลงพื้นที่สำรวจกรณีศึกษาในประเทศไทยและที่ตั้งโครงการ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากกรณีศึกษา จำนวน 7 กรณี ที่มีเกณฑ์ในการเลือกโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากการมีแนวคิดในการออกแบบที่มีรูปแบบของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรูปแบบพื้นที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.2 โจทย์วิจัย

การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบไหน ที่สามารถมีประโยชน์ต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากที่สุด

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 ศึกษาในเรื่องของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ ภายในประเทศไทยและต่างประเทศในปัจจุบัน เพื่อนำมาออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.3.2 ศึกษา รูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.3.3 ศึกษา ลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเน้นการศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.3.4 เสนอแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้สูงอายุที่มีความสามารถในการดูแลตัวเองได้ที่มีถิ่นอาศัยอยู่บริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยมีขอบเขตในการศึกษาวิจัยรายละเอียด ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ การศึกษาข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ เรื่องผู้สูงอายุ เช่น การศึกษาสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ ประเภท

ที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ แนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุกับแนวคิดของการศึกษาเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการศึกษาแนวคิดและการออกแบบ มาตรฐานในการออกแบบของ ต่างประเทศและประเทศไทย การจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ รวมทั้งการวิเคราะห์ กรณีศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ

ขอบเขตการออกแบบ คือ การออกแบบวางผังกลุ่มอาคารพักอาศัยส่วนตัว ประเภท อาคารความหนาแน่นสูง ที่มีบริการสำหรับผู้สูงอายุที่ยังช่วยเหลือตนเองได้มีสถานที่ออกกำลังกาย สโมสร กิจกรรม แพทย์พยาบาลรองรับ การดูแลที่พัก และอาหารที่ได้รับการออกแบบภายใต้แนวคิด ในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน

ขอบเขตพื้นที่การศึกษา จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าในภาคกลางมีผู้สูงอายุต่อ ประชากรเป็นอัตราส่วนที่มากกว่าภาคอื่นๆ ผนวกกับในอนาคตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็จะมี โครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างอาคารที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ผู้วิจัยจึงได้กำหนดให้โครงการ สมมุติตั้งอยู่ที่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน บริเวณซอยคลองหลวง 29 ตำบล คลองหนึ่ง อำเภอกองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ประมาณ 225 ไร่ หรือ 360,000 ตารางเมตร (ภาพที่ 1.3)

ภาพที่ 1.3 แสดงตำแหน่งที่ตั้งโครงการ, จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อให้พนักงานออกแบบ หรือเจ้าของโครงการได้นำแนวทางการออกแบบ และแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน โดยใช้แนวคิดในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่ตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ การลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง การลดปัญหาทางด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุ และการลดปัญหาสุขภาพร่างกาย

1.5.2 เพื่อเป็นแนวทางการออกแบบอาคารอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่สามารถรองรับต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

1.5.3 เพื่อให้ผู้ที่สนใจ สามารถนำไปเป็นแนวทางสำหรับการออกแบบพัฒนาโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ หรือกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.6 นิยามศัพท์

1.6.1 **ผู้สูงอายุ (Elder)** คือ บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่เพียงลำพังหรืออยู่กับคู่สมรส ที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

1.6.2 **ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม** คือ รูปแบบพื้นที่ที่จะให้แต่ละบุคคล และครอบครัวได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันภายในที่อยู่อาศัย และความร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้าน

1.6.3 **อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ** คือ กลุ่มอาคารพักอาศัยส่วนตัว ประเภทอาคารความหนาแน่นสูง ที่มีบริการสำหรับผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตนเองได้ พร้อมทั้งมีสถานที่ออกกำลังกาย สโมสร กิจกรรม แพทย์พยาบาลรองรับ การดูแลที่พัก และอาหารที่ได้รับการออกแบบภายใต้แนวคิดในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน

ตารางที่ 1.1

แผนภูมิงานวิจัย

หัวข้อวิจัย	แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
วัตถุประสงค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. ศึกษาในเรื่องของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุภายในประเทศไทย และต่างประเทศในปัจจุบัน เพื่อนำมาออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 2. ศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 3. ศึกษาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเน้นการศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 4. เสนอแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	<ol style="list-style-type: none"> 1. สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย 2. การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ 3. ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ 4. แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ 5. แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ 6. แนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 7. ผู้สูงอายุกับแนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 8. แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ 9. มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย 10. กรณีศึกษาต่างประเทศ

ตารางที่ 1.1

แผนภูมิจานวิจัย (ต่อ)

หัวข้อวิจัย	แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
การเก็บข้อมูล	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทบทวนวรรณกรรม 2. การสำรวจกรณีศึกษาประเทศไทย 2 กรณี <ol style="list-style-type: none"> 2.1 สวางคินเวศ โครงการของสภาภาษาชาวไทย 2.2 ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (บ้านบางแค) 3. การศึกษากรณีศึกษาต่างประเทศ 5 กรณี <ol style="list-style-type: none"> 3.1 Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni) 3.2 The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni) 3.3 Heisdorf Residence for the Elderly 3.4 Orlando Elderly Apartment Complex , USA 3.5 Group Home in Noboribetsu , Japan
การวิเคราะห์ข้อมูล	<ol style="list-style-type: none"> 1. วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 2. วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และกรณีศึกษาเพื่อศึกษาลักษณะพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 3. วิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 4. วิเคราะห์ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบ
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	<ol style="list-style-type: none"> 1. รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 2. แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

หมายเหตุ. จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยเพื่อรองรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมีรายการผลการศึกษาดังต่อไปนี้

- 2.1 สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย
- 2.2 การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
- 2.3 ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
- 2.4 แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
- 2.5 แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ
- 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 2.8 แนวคิดในการออกแบบโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ
- 2.9 มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย
- 2.10 กรณีศึกษาต่างประเทศ

2.1 สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย

ลักษณะสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทยจากเดิมมีลักษณะเป็นโครงสร้างของครอบครัวที่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยกัน โดยส่วนใหญ่ผู้สูงอายุมักจะอาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย แต่ในปัจจุบันสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปจากเดิม ส่งผลให้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาลักษณะของสถานภาพสมรสและบุตร เพื่อหารูปแบบและแนวโน้มการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในอนาคต มีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 สถานภาพสมรส

สถานภาพสมรสนั้นเป็นลักษณะที่มีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุข ของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรส มีแนวโน้มที่จะมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนสุขภาพร่างกายและจิตใจที่ดีกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในสถานภาพสมรสอื่น ๆ ได้แก่ โสด หม้าย หย่าหรือแยกกันอยู่ในปี พ.ศ. 2554 มีผู้สูงอายุประมาณ 2 ใน 3 ที่มีคู่สมรส และประมาณร้อยละ 29 เป็นหม้ายเนื่องจากคู่สมรสเสียชีวิต สัดส่วนผู้สูงอายุที่ไม่เคยสมรสและหย่าหรือแยกกันอยู่นั้นมีน้อย มีเพียงประมาณร้อยละ 4

และร้อยละ 1.7 เท่านั้น ที่เห็นได้ชัด คือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่เป็นหม้ายเพิ่มขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น และผู้สูงอายุหญิงจะมีสัดส่วนผู้ที่เป็นหม้าย โสด หย่าหรือแยก สูงกว่าผู้สูงอายุชายอย่างชัดเจน ในขณะที่ผู้สูงอายุชายกว่าร้อยละ 80 ยังเป็นผู้ที่มีคู่สมรส เมื่อพิจารณาความแตกต่างด้านสถานภาพสมรสระหว่างผู้สูงอายุในเมืองและชนบท พบว่า ผู้สูงอายุในเมืองมีสัดส่วนผู้เป็นโสด หย่าแยก สูงกว่าผู้สูงอายุในชนบทเล็กน้อย (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555) (ตารางที่ 2.1)

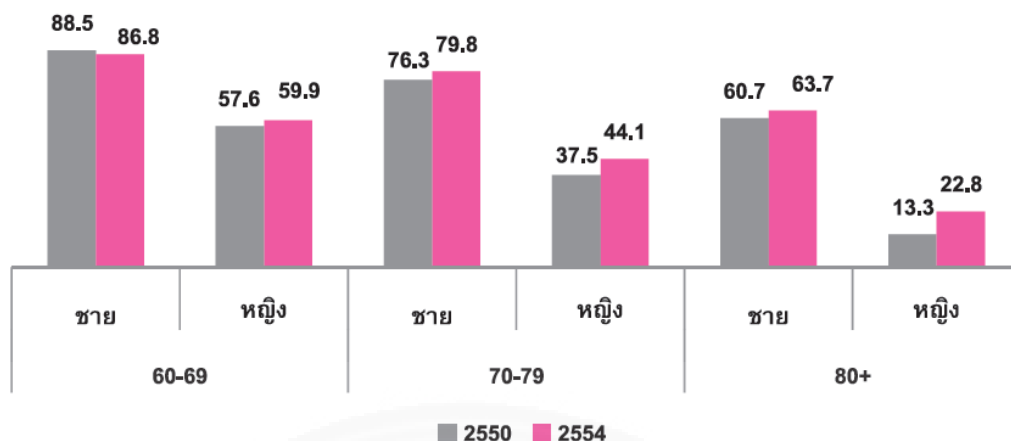
ตารางที่ 2.1

การกระจายร้อยละของประชากรสูงอายุตามสถานภาพสมรส จำแนกตามกลุ่มอายุ เพศ และเขตที่อยู่อาศัย พ.ศ. 2554

	โสด	มีคู่สมรส	หม้าย	หย่า/แยก	รวม
รวมผู้สูงอายุทั้งหมด	3.9	64.6	28.8	1.7	100.0
อายุ					
60-69	4.5	72.4	19.6	3.4	100.0
70-79	3.2	59.2	35.8	1.8	100.0
80+	2.4	37.8	58.8	1.0	100.0
เพศ					
ชาย	2.1	82.7	13.1	2.1	100.0
หญิง	5.3	50.4	41.2	3.0	100.0
เขตที่อยู่อาศัย					
เขตเมือง	6.4	60.7	29.1	3.8	100.0
เขตชนบท	2.6	66.7	28.6	2.0	100.0

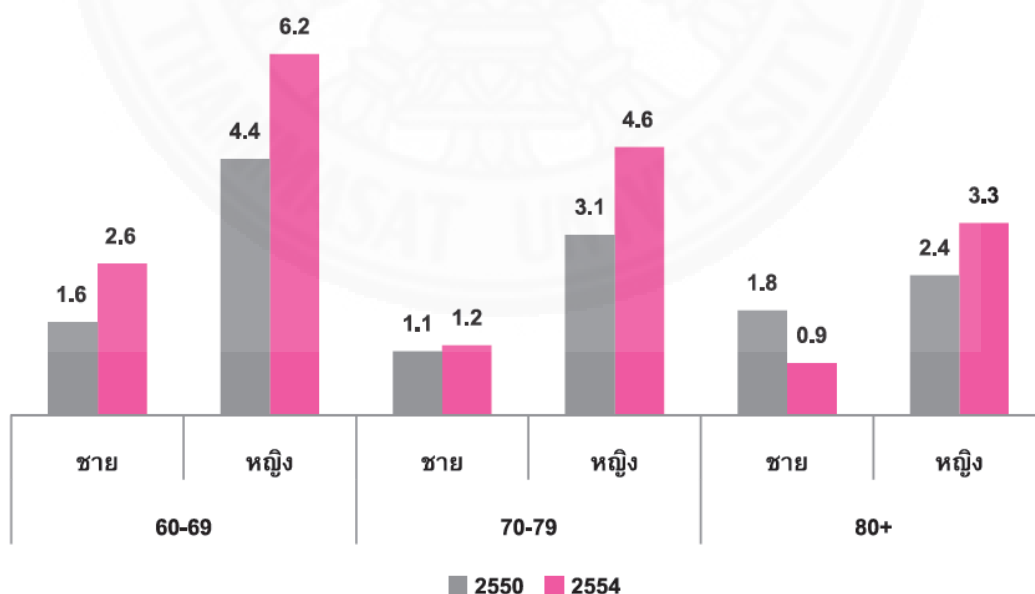
หมายเหตุ. สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555

เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ของผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสในปี พ.ศ.2550 กับปี พ.ศ.2554 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีคู่สมรสในปี พ.ศ.2554 สูงกว่าปี พ.ศ.2550 และเมื่อพิจารณาความแตกต่างระหว่างเพศ พบว่า เมื่อเปรียบเทียบปี พ.ศ.2554 กับ พ.ศ.2550 ผู้สูงอายุหญิงยังคงมีสัดส่วนผู้ที่มีคู่สมรสน้อยกว่าผู้สูงอายุชายอย่างชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศมากที่สุด (ภาพที่ 2.1) ความแตกต่างในภาพการณ์สมรสนี้ น่าจะเนื่องมาจากค่านิยมที่ชายไทยมักแต่งงานกับผู้หญิงที่มีอายุน้อยกว่าและนิยมสมรสใหม่หากคู่สมรสเสียชีวิต (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555)

ภาพที่ 2.1 ร้อยละของประชากรสูงอายุที่มีคูสมรสจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศเปรียบเทียบ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554, โดย สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555

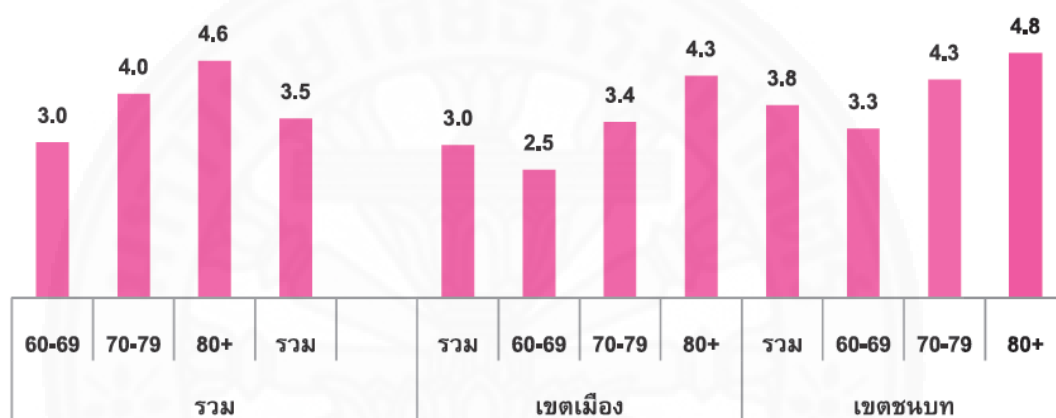
จากข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในปี พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554 แสดงให้เห็นว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุทั้งชายและหญิงที่เป็นโรคมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) และที่เห็นได้ชัดคือผู้สูงอายุหญิงมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคนี้อีกกว่าเพศชาย (ภาพที่ 2.2) การเป็นโรคเพิ่มขึ้นนี้ ย่อมหมายความว่าประชากรกลุ่มนี้ จะไม่มีโอกาสได้รับการเกื้อหนุนจากคูสมรสหรือบุตรในยามบั้นปลายของชีวิต (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555)

ภาพที่ 2.2 ร้อยละของประชากรสูงอายุที่เป็นโรค จำแนกตามกลุ่มอายุและเพศเปรียบเทียบ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554, โดย สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555

2.1.2 จำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่

ผู้สูงอายุวัยต้น (อายุ 60-69 ปี) มีแนวโน้มที่จะมีบุตรที่ยังมีชีวิตจำนวนน้อยกว่าผู้สูงอายุวัยกลาง (อายุ 70-79 ปี) และวัยปลาย (อายุ 80 ปีขึ้นไป) สะท้อนถึงการลดลงของระดับการเจริญพันธุ์ที่ผ่านมา และผู้สูงอายุในเขตเมืองในทุกกลุ่มอายุมีบุตรน้อยกว่าผู้สูงอายุในเขตชนบท (ภาพที่ 2.3) ด้วยเหตุที่ผู้สูงอายุมีบุตรน้อยลงเป็นลำดับ ตามแนวโน้มการลดลงของภาวะเจริญพันธุ์น่าจะส่งผลให้จำนวนบุตรที่จะให้การเกื้อหนุนผู้สูงอายุในอนาคตยิ่งลดลงการหวังพึ่งบุตรเป็นหลักในยามสูงอายุในอนาคตน่าจะเป็นไปได้ยากขึ้น (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555)

ภาพที่ 2.3 จำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่มีชีวิตอยู่ จำแนกตามกลุ่มอายุและเขตที่อยู่อาศัย พ.ศ.2554, โดยสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555

2.1.3 การอยู่อาศัยของประชากรสูงอายุ

ลักษณะการอยู่อาศัยส่งผลต่อการเกื้อหนุนผู้สูงอายุจากสมาชิกในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการเกื้อหนุนจากบุตร จากการสำรวจประชากรสูงอายุ พ.ศ.2550 และ พ.ศ.2554 สะท้อนให้เห็นว่า ขนาดครัวเรือนของผู้สูงอายุโดยเฉลี่ยลดลงเล็กน้อย จาก 3.75 คน เหลือ 3.63 คน และการลดลงของขนาดครัวเรือนปรากฏทั้งในเขตเมืองและชนบท (ตารางที่ 2.2) เมื่อจำแนกตามการอยู่อาศัยว่าผู้สูงอายุอยู่กับใคร จะพบแนวโน้มที่ชัดเจน คือ การอยู่อาศัยกับบุตรลดลง และการอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวปรากฏทั้งในเมืองและชนบท อย่างไรก็ตามความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทยังคงอยู่ คือ ผู้สูงอายุในชนบทมีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยกับบุตรน้อยกว่าในเมือง ในขณะที่มีสัดส่วนผู้ที่อยู่คนเดียว อยู่ตามลำพังกับคู่สมรสสูงกว่า สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มของภาวะเจริญพันธุ์ที่ลดลงเป็นลำดับ รวมทั้งการย้ายถิ่นของบุตรในวัยแรงงานโดยเฉพาะในเขตชนบท (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2555)

ปัญหาด้านการเงินต้องหาเลี้ยงชีพตนเอง นอกนั้นมีปัญหาอื่น ๆ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาล จะมีปัญหาไม่มีคนดูแลเมื่อเจ็บป่วยน้อยกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลเล็กน้อยคือร้อยละ 8.9 และร้อยละ 13.7 ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2545)

2.2 การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับการแยกที่อยู่อาศัยนั้น ได้บอกถึงสาเหตุในการแยกที่อยู่อาศัยไว้ ซึ่งสาเหตุหนึ่ง คือ ช่วงวัยของชีวิต จากการศึกษาเกี่ยวกับการแยกที่อยู่นั้น ส่วนมากเห็นความสัมพันธ์ระหว่างจังหวะของวัยแห่งชีวิต เริ่มตั้งแต่ครอบครัวขยาย ครอบครัวเติบโต จนถึงขั้นอยู่ตัวและแยกครอบครัว ล้วนแต่ทำให้เกิดการแยกที่อยู่อาศัย เช่น ตอนแต่งงานจะมีแนวโน้มการแยกครอบครัวมากที่สุด ช่วงที่บุตรอยู่ในวัยเรียนและหัวหน้าครอบครัวกำลังมีความก้าวหน้าและมีความมั่นคงในอาชีพจะไม่มีมีการแยกที่อยู่ และเมื่อบุตรเติบโตแยกย้ายครอบครัวจะมีการเปลี่ยนที่อยู่อาศัยใหม่อีกครั้ง อย่างไรก็ตามสามารถสรุปสาเหตุหลักของการแยกที่อยู่อาศัยหลักได้จากแรงกระตุ้นที่ไม่พึงปรารถนา และแรงกระตุ้นที่พึงปรารถนา (ฉัตรชัย พงศ์ประยูร, 2531; ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548) ดังนี้

แรงกระตุ้นที่ไม่พึงปรารถนา ได้แก่

1) ขนาดของที่อยู่อาศัยที่ไม่เหมาะสมกับจำนวนสมาชิก โดยเฉพาะในช่วยวัยชรา สมาชิกค่อย ๆ ลดน้อย จึงต้องปรับขนาดของบ้านให้พอดีกับความต้องการ

2) ราคาบ้านที่ไม่เหมาะสมกับฐานะ

3) สภาพตัวบ้านและสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่ไม่ดี

4) ความไม่สะดวกในการเข้าถึงสาธารณูปโภคสาธารณูปการ

แรงกระตุ้นอันพึงปรารถนา ได้แก่

1) ความหวังในเรื่องการอยู่ดีกินดีขึ้น มีความสะดวกสบาย ใกล้แหล่งสาธารณูปโภค

และสาธารณูปการ

2) ความหวังเกี่ยวกับครอบครัวเพื่อสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

นอกจากนี้ ยังพบแรงด้านการแยกที่อยู่อาศัยอีกด้วย เช่น ลักษณะการครอบครองที่อยู่อาศัย ซึ่งผู้มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัยจะมีแนวโน้มในการแยกที่อยู่อาศัยน้อยกว่าผู้ที่ไม่มีการกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย หรือเรื่องระยะเวลาอยู่อาศัยก็เช่นเดียวกัน ซึ่งผู้ที่มีระยะเวลาการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยที่ใดที่หนึ่งนาน ๆ จะมีโอกาสที่จะแยกที่อยู่น้อยลงเพราะเกิดความเคยชิน

สรุปการแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

การวางแผนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุจึงต้องพิจารณาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดการแยกที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่แล้วผู้สูงอายุมักมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองและมีระยะเวลาการอยู่อาศัยค่อนข้างนาน (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) ซึ่งทำให้เกิดความรักความผูกพันกับที่อยู่อาศัยเดิม และการวิจัยเรื่องความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ พบว่า ผู้สูงอายวยังคงต้องการอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิมกับบุตรหลาน อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ลำพังมากขึ้น ทำให้ต้องมีการวางแผนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดทางเลือกสำหรับผู้สูงอายุ ทั้งนี้ การวางแผนจะต้องคำนึงถึงแรงกระตุ้นที่จะทำให้เกิดการแยกที่อยู่อาศัยที่กล่าวข้างต้นประกอบด้วย การปรับขนาดที่อยู่อาศัยให้เหมาะสมกับความต้องการ การจัดสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ การจัดเตรียมสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่จำเป็น เป็นต้น ปัญหาการแยกที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ยังคงได้รับความสนใจจากนักวางแผนและนักวิจัยน้อยมาก ผู้สูงอายุเป็นกลุ่มประชากรที่มีการเคลื่อนย้ายจำกัดด้วยสาเหตุต่าง ๆ เช่น ปัญหาสุขภาพ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุมีการเดินทางเพื่อประกอบการด้านเศรษฐกิจน้อย

ดังนั้นผู้สูงอายุจึงอาศัยอยู่ในเขตภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างแคบกว่าประชากรกลุ่มอื่น การดูแลและเกื้อหนุนผู้สูงอายุจึงเป็นภาระขององค์กรในระดับท้องถิ่นและระดับชุมชนมากกว่าที่จะเป็นภาระขององค์กรในระดับประเทศ โครงสร้างของอายุของกลุ่มประชากรในชุมชนท้องถิ่น จะผันแปรออกไปจากโครงสร้างของอายุของประชากรทั้งประเทศอย่างมาก นอกจากนั้นในเขตต่าง ๆ ของแต่ละท้องถิ่นยังมีประชากรอายุ 65 ปีและมากกว่าในสัดส่วนที่แตกต่างกัน ประเทศต่าง ๆ ส่วนมากจะใช้แนวโน้มของภาวะเจริญพันธุ์และภาวะการเสียชีวิตในอดีตและอนาคต ในการสร้างโครงสร้างอายุของประชากร แต่การแยกที่อยู่อาศัยก็สามารถเพิ่มจำนวนของผู้สูงอายุในชุมชนได้ ในทางกลับกันจำนวนผู้สูงอายุในชุมชนจะลดลงเมื่อมีการไหลออกของผู้สูงอายุและมีการไหลเข้าของคนหนุ่มสาว (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.3 ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุในต่างประเทศนั้นมีหลากหลายประเภท ซึ่งสามารถสรุปได้ตามลักษณะความต้องการการพึ่งพิงบุคคลอื่น ดังนี้ (Friedman and Harris, 1991)

2.3.1 ประเภทที่อยู่อาศัยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่น

1) ปรับปรุงที่อยู่อาศัยเดิมการปรับปรุงที่อยู่อาศัย แต่ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คือ ทำเล ถ้าบ้านห่างไกลจากสถานที่ที่จำเป็น การปรับปรุงบ้านก็ไม่ใช่วิธีทางเลือกที่ดี

- 2) หากผู้อยู่อาศัยร่วม เมื่อผู้สูงอายุบางคนเสียชีวิตไป และยังคงมีบ้านที่ใหญ่เกินความต้องการ ก็สามารถให้ผู้อื่นเช่าอยู่ร่วมได้ ซึ่งการจ่ายค่าเช่าอาจจ่ายเป็นเงินสดหรือแลกเปลี่ยนกับการบริการในบ้านก็ได้ ซึ่งมักมีปัญหาในการเลือกคนอยู่ร่วม
- 3) การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สิน การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สิน
- 4) การขายแล้วเช่ากลับ คือ การที่เจ้าของทรัพย์สินขายสิทธิครอบครองออกไปให้กับผู้มีกำลังซื้อ แล้วผู้ขายก็ทำสัญญาเช่ากลับมาใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการ
- 5) การแยกเข้าไปอยู่ในบ้านที่เล็กกว่าเดิม ซึ่งมีประโยชน์ คือ ทำให้ค่าครองชีพต่ำลง มีพื้นที่ในการดูแลเลี้ยงดู โดยการซื้ออาจจะไปซื้อ ห้องชุด นอกจากนี้อาจจะแยกเข้าไปอยู่ในบ้านเช่า ซึ่งก่อให้เกิดสภาพคล่องทางการเงิน ไม่ต้องกังวลกับการซ่อมแซม สามารถเปลี่ยนที่อยู่ได้เมื่อต้องการ และมีที่ให้เลือกเช่าได้หลายแห่ง
- 6) การซื้อบ้านร่วมกับเพื่อน การอยู่อาศัยประเภทนี้เหมาะกับบุคคลที่เป็นหม้ายหรือเป็นโสด แต่ควรมีการตกลงเบื้องต้นในขอบเขตความรับผิดชอบของแต่ละฝ่ายและข้อกำหนดอื่น
- 7) การอยู่ในบ้านพักตากอากาศ (resort) ควรซื้อบ้านพักตากอากาศในชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ หรือบ้านในเมืองที่มีคุณภาพแบบในบ้านพักตากอากาศ
- 8) ที่อยู่อาศัยในชุมชนผู้สูงอายุ เป็นการจัดสร้างชุมชนสำหรับผู้เกษียณอายุในการทำเลต่าง ๆ โดยปกติมักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่ มีทั้งที่เป็นบ้านขนาดใหญ่ อยู่ได้ 1-2 คน หรือเป็นการเช่าห้องพักในอาคารชุด ที่มีกิจกรรมต่าง ๆ มีการดูแลสุขภาพ และอาหาร
- 9) ที่อยู่อาศัยในบ้านเคลื่อนที่ (mobile Home) ข้อเสีย คือ ไม่สามารถควบคุมค่าเช่าและที่ตั้งได้ ถูกจำกัดด้วยกฎหมายท้องถิ่น โครงสร้างของบ้านมีความทนทานน้อย
- 10) ที่อยู่อาศัยในบ้านสงเคราะห์ เป็นโครงการที่รัฐบาลจัดให้เพื่อเป็นการช่วยเหลือ ในบางกรณีอาจมีการเสียค่าใช้จ่าย บ้างแต่ในราคาถูก

2.3.2 ประเภทที่อยู่อาศัยที่ผู้สูงอายุต้องการพึ่งพิงหรือกึ่งพึ่งพิงบุคคลอื่น

- 1) การอยู่กับครอบครัว อาจสูญเสียความเป็นส่วนตัวและการเป็นอิสระ
- 2) การปรับปรุงที่อยู่อาศัยให้เหมาะกับอาการเจ็บป่วย ไม่ต้องแยกออกจากบ้านเดิม เช่น ขจัดสิ่งที่เป็นอุปสรรคกีดขวางออกไป จัดทางลาด สำหรับรถเก้าอี้เข็น หรือติดตั้งลิฟต์ จัดให้มีราวจับในห้องน้ำ หรือที่อื่น ๆ ที่เหมาะสม การจัดให้มีการควบคุมด้วยรีโมท (Remote control) หรือการเปลี่ยนเตียงให้เป็นแบบเดียวกับโรงพยาบาล
- 3) การดูแลโดยคนในชุมชน (senior citizen care) ผู้สูงอายุจะได้รับการดูแลมีกิจกรรมในแต่ละวัน โดยผู้สูงอายุไม่ต้องแยกจากบ้าน

4) การดูแลโดยการจ้างผู้ดูแล พยาบาล (foster care) เป็นการดูแลพิเศษโดย พยาบาล โดยที่ผู้สูงอายุยังคงอาศัยอยู่ในบ้านของตนเอง ซึ่งจะมีค่าใช้จ่ายในการบริการสูง

5) การดูแลโดยผู้ดูแลอิสระ เป็นโปรแกรมการดูแลผู้สูงอายุ โดยการรวมกลุ่ม ผู้สูงอายุเพื่อเข้ารับการดูแลร่วมกันในสถานที่แห่งหนึ่ง โดยวิธีนี้ผู้สูงอายุไม่ต้องแยกออกจากบ้าน

6) การดูแลแบบสถานพยาบาล (nursing home) เป็นการดูแลผู้สูงอายุในระดับ ที่เข้มข้นที่สุด โดยมีระดับการควบคุมและบริการที่ดี เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการปกป้องด้านสุขภาพ และความปลอดภัย ซึ่งเป็นสถานที่อยู่อาศัยแหล่งสุดท้ายที่ผู้สูงอายุปรารถนาเข้าไปอยู่

7) การดูแลโดยผู้สูงอายุอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน (congregate housing) มีลักษณะ เป็นการเช่า มีการบริการอย่างดี ผู้สูงอายุที่เข้าไปอยู่ไม่จำเป็นต้องเจ็บป่วย ซึ่งรวมถึงการบริการต่าง ๆ เช่น อาหาร การดูแลสุขภาพอนามัยและการขนส่ง

8) การเช่าอพาร์ทเมนต์หรือคอนโด มีลักษณะเช่นเดียวกับการดูแลโดยผู้สูงอายุ อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน จนแทบแยกกันไม่ออก ทั้งในด้านการดูแลสุขภาพ อาหารและกิจกรรม (ตารางที่ 2.3)

ตารางที่ 2.3

ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

การตัดสินใจ	ไม่ต้องพึ่งพิง	กึ่งพึ่งพิง	ต้องพึ่งพิง
ตัดสินใจว่าไม่แยกออก จากที่พักอาศัยเดิม	<ul style="list-style-type: none"> - การขายแล้วเช่ากลับ - การเปลี่ยนแปลงทรัพย์สิน - หาผู้อยู่อาศัยร่วม - ปรับปรุงที่อยู่เดิม 	<ul style="list-style-type: none"> - Adult Day Care - การดูแลโดยผู้ดูแล - การปรับปรุงที่อยู่ให้เหมาะกับอาการป่วย 	<ul style="list-style-type: none"> - การดูแลโดยเจ้าหน้าที่ดูแลหรือพยาบาล
ตัดสินใจว่าแยกออก จากที่พักอาศัยเดิม	<ul style="list-style-type: none"> - ที่อยู่อาศัยในบ้านสงเคราะห์ - ย้ายเข้าบ้านที่มีขนาดเล็กลงจากเดิม - ซื้อมาร่วมกับเพื่อน - การอยู่อาศัยชั่วคราว - ที่อยู่อาศัยในชุมชนผู้สูงอายุ - การอยู่อาศัยในบ้านพักตากอากาศ 	<ul style="list-style-type: none"> - การอยู่อาศัยกับครอบครัว - การดูแลสำหรับพ่อ-แม่ - การดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน - การดูแลโดยคนในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - การดูแลแบบสถานพยาบาล

หมายเหตุ. โดย ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548

นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยที่จัดโดยภาครัฐนั้นก็มีรูปแบบแตกต่างกันไป (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2537) ในประเทศตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น มีเงินค่าสวัสดิการสังคมสำหรับการเช่าที่อยู่อาศัย ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่บ้านกับครอบครัวตนเอง นอกจากนี้ รัฐยังมีระบบลดหย่อนภาษีให้แก่บุตรที่มีรายได้ต่ำกว่าอัตราที่กำหนดเพื่อให้ดูแลพ่อแม่ที่อายุ 70 ปีขึ้นไป และมีภาคเอกชนไม่น้อยเปิดธุรกิจสถานบริบาลผู้สูงอายุที่หรูหราและราคาแพง ส่วนในสิงคโปร์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อยู่กับบุตรหลานเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ภาครัฐก็ได้จัดให้มีโครงการสร้างบ้านพักให้สมาชิกครอบครัวหลายรุ่นอยู่ด้วยกันหรือโครงการให้ลูกแต่งงานแล้วมีบ้านพักใกล้หรือติดกับที่อยู่ของพ่อแม่ มีการยกเว้นภาษีสำหรับผู้เลี้ยงดูพ่อแม่เช่นกัน

ในประเทศตะวันตกส่วนใหญ่มีระบบสวัสดิการสังคมที่ดี เช่น ประเทศนอร์เวย์ซึ่งเคยล้มเหลวกับการสร้างโรงพยาบาลขนาดใหญ่สำหรับผู้สูงอายุ หันมาเน้นให้ผู้สูงอายุอยู่อาศัยกับครอบครัว และจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่และบริการต่าง ๆ ถึงบ้าน ประเทศเดนมาร์กมี 2 รูปแบบ คือ แบบชุมชน (friederickberg commune) และแบบบ้านพักคนชรา (nursing home) นอกจากนี้รัฐยังให้ความช่วยเหลือค่าที่พักแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งผู้สูงอายุจ่ายเพียงไม่เกินร้อยละ 10 ของเงินบำนาญที่เหลือรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ ในประเทศสวีเดน รัฐได้สร้างสถาบันผู้สูงอายุในกรุงสต็อกโฮล์ม ซึ่งมีทั้งที่พัก อาหาร บริการการแพทย์ การฟื้นฟูสมรรถภาพ นันทนาการในราคาถูก ส่วนในประเทศฟินแลนด์ รัฐเน้นให้ผู้สูงอายุอยู่กับครอบครัวในบ้านตนเองให้นานที่สุด โดยจัดบริการช่วยงานบ้าน รักษาพยาบาลที่บ้าน ปรับปรุงบ้าน ฯลฯ หากผู้สูงอายุต้องการการดูแลพิเศษ รัฐก็จัดบ้านพักคนชรา ศูนย์บริการผู้สูงอายุตอนกลางวันและศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพชั่วคราวไว้ให้รองรับความต้องการของผู้สูงอายุกลุ่มดังกล่าวซึ่งศูนย์ฟื้นฟูสุขภาพชั่วคราวได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก โดยรูปแบบของอาคารพักอาศัยสามารถแบ่งได้เป็นสี่รูปแบบ ดังนี้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

1) บ้านสำหรับผู้สูงอายุ คือ บริการสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกที่จะดำรงชีวิตอยู่ที่บ้านได้เอง มีความเจ็บป่วยด้านร่างกาย ขาดผู้ดูแล รวมถึงผู้ป่วยหลังผ่าตัด มีพยาบาลดูแลใกล้ชิด บริการอาหาร กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมทางสังคม

2) อาคารพักอาศัยดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ คือ บริการสำหรับผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องพักระยะยาวหรือถาวร เช่น ป่วยเป็นอัมพาต ไม่รู้สึกตัว สมองเสื่อม ต้องใช้แพทย์พยาบาลดูแลใกล้ชิด มีบริการด้านอาหาร การขับถ่าย ทำความสะอาดที่พัก และซักผ้า

3) อาคารพักอาศัยส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุ คือ บริการสำหรับผู้สูงอายุที่ยังช่วยเหลือตนเองได้มีสถานที่ออกกำลังกาย สโมสร กิจกรรม แพทย์พยาบาลรองรับ การดูแลที่พัก และอาหาร

4) การบริการผู้ช่วยพยาบาลไปดูแลที่บ้าน คือ บริการจัดส่งพยาบาลไปดูแลผู้สูงอายุถึงบ้าน บริการตรวจสุขภาพทั่วไป หรือส่งเข้าศูนย์บริการสุขภาพตามต้องการ ซึ่งยังพบน้อยมาก

สรุปประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

จากรูปแบบของอาคารประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ มีหลากหลายรูปแบบ โดยจากขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย พบว่า รูปแบบอาคารพักอาศัยประเภทการเช่าคอนโดมิเนียมตอบสนองต่อวิถีชีวิตจากหัวข้อ 2.1 สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีการเลือกการย้ายที่อยู่ มักมีลักษณะการใช้ชีวิตเพียงลำพัง หรือมีลักษณะการอยู่กับคู่สมรสเพียงลำพัง โดยรูปแบบการเช่าคอนโดมิเนียม ที่เป็นกลุ่มอาคารพักอาศัยส่วนตัว มีบริการสำหรับผู้สูงอายุที่ยังช่วยเหลือตนเองได้มีสถานที่ออกกำลังกาย สโมสร กิจกรรม แพทย์พยาบาลรองรับ การดูแลที่พัก และอาหารที่ได้รับการออกแบบภายใต้แนวคิดในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน โดย

การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ที่ตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ การลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง โดยการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่สร้างสังคมภายในโครงการอาคารพักอาศัยให้เกิดเป็นครอบครัวใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันแลกัน การลดปัญหาทางด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไม่ให้เกิดความรู้สึกเหงาโดยใช้รูปแบบการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและมีประเภทของกิจกรรมไว้อย่างหลากหลาย โดยลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและจิตของผู้สูงอายุให้สมบูรณ์แข็งแรง ตลอดจนช่วยเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจ รู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการลดปัญหาสุขภาพร่างกาย โดยการมีเจ้าหน้าที่ประจำภายในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

2.4 แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

เมื่อประชากรสูงอายุเข้าสู่สภาวะการเกษียณ จะเกิดความเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงในวัยสูงอายุ จากทฤษฎีการสูงอายุที่กล่าวข้างต้น ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงดังต่อไปนี้ (ชูดิมา บุญทบ, 2554; สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2554)

1) การเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เป็นการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างและหน้าที่ของทุกระบบในร่างกายตามธรรมชาติ จากวัยมีใช้จากการเป็นโรค การเปลี่ยนแปลงทางร่างกายของผู้สูงอายุนั้นขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางด้านพันธุกรรม โภชนาการ การพักผ่อน การออกกำลังกาย และสิ่งแวดล้อมเป็นการเปลี่ยนแปลงในช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีลักษณะการพัฒนารูปแบบไปทางตรงกันข้ามกับวัยเด็ก ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายไปทางเสื่อมมากกว่าในด้านการเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นได้แก่ การเปลี่ยนแปลงระบบผิวหนัง ระบบประสาท ระบบกระดูกและกล้ามเนื้อ ระบบการไหลเวียนของโลหิต ระบบการหายใจและระบบทางเดินอาหาร

2) การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ มักจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและสังคมด้วย เพราะการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ ปัญหาการออกจากงาน ต้องสูญเสียอำนาจ บทบาทหน้าที่ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดความเครียด ถ้าไม่สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคมได้ เมื่อมีวัยสูงขึ้น พฤติกรรมของผู้สูงอายุจะเปลี่ยนแปลงไป เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้หลงลืม สับสนได้ง่าย ในวัยนี้จะต้องพบกับการสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ในช่วงชีวิต คือ การขาดคู่ชีวิต ซึ่งเป็นผลทำให้ภาวะจิตใจของผู้สูงอายุได้รับการกระทบกระเทือน การอยู่โดยขาดคู่คิดจะทำให้จิตใจหดหู่ และเพื่อนฝูงวัยเดียวกันก็มักจะล้มหายตายจากไป ที่เหลือก็ขาดการติดต่อ เนื่องจากสุขภาพไม่อำนวย จึงต้องอยู่แบบเหงา ๆ ซึ่งภาวะแบบนี้ผู้สูงอายุจะท้อแท้ มักมีอาการฉุนเฉียว โกรธง่าย ลึกลับ หวัง และอาจจะเป็นเหตุให้การท างานของระบบต่าง ๆ อ่อนล้าลงอีกได้

3) การเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายที่เกิดขึ้นนี้ ทำให้ผู้สูงอายุ มีการเปลี่ยนแปลงอุปนิสัยและอารมณ์ออกมาคล้ายคลึงกัน ได้แก่

- สนใจตนเองมากเป็นพิเศษ
- ใจน้อย ทิฐิ มีความรู้สึกไว แต่แสดงออกโดยการไม่พูด เจ็บเฉย
- สนใจกับบุคคลในทางที่จะต้องเอาใจตน
- รำลึกถึงเหตุการณ์ในอดีตและชอบเปรียบเทียบเสมอ
- มีความวิตกกังวล ทุกข์ร้อน ห่วงใยบุตรหลานและครอบครัวมาก
- กลัวถูกทอดทิ้ง ว่าเหว่

จากทฤษฎีผู้สูงอายุข้างต้น ได้อธิบายถึงสาเหตุที่ทำให้เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ผู้สูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงสามด้านด้วยกัน คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายจะมีลักษณะไปในทางเสื่อมมากกว่าการเสริมสร้าง ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจจะเกี่ยวข้องกับอารมณ์และการปรับตัว และมักจะมีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและสังคมด้วย ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมจะเป็นลักษณะที่ผู้สูงอายุไม่สามารถแสดงบทบาทต่าง ๆ ได้ มีผลทำให้รู้สึกขาดคุณค่า ขาดความภาคภูมิใจในตัวเอง

ส่งผลให้ความต้องการด้านที่อยู่อาศัยอาจเปลี่ยนไป บางกลุ่มต้องการย้ายไปอยู่ในชนบท ต่างเมือง หรือต่างประเทศ บางกลุ่มต้องการใช้เวลาว่างซึ่งมีมากขึ้นเดินทางท่องเที่ยว บางกลุ่มอาจเตรียมหาที่อยู่อาศัยที่สะดวกและปลอดภัยเอาไว้พักยามฉุกเฉินเวลาเจ็บป่วย หรือเมื่อสภาพร่างกายอ่อนแอเกินกว่าจะช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคต ในกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งอยู่ตัวคนเดียว และมีเงินเก็บอยู่ไม่มาก บางคนอาจใช้บ้านพักคนชรา (nursing home) เป็นสถานที่พักพิงในตอนปลายของชีวิต อย่างไรก็ตามจากการศึกษาของ Bose (อัจฉราวรรณ งามญาณ, 2555) พบว่า แม้ว่าบ้านพักคนชราจะให้บริการด้านสุขภาพแต่ไม่อาจช่วยเยียวยาทางด้านจิตใจและอารมณ์ได้ จากการศึกษาบริการในบ้านพักคนชราในเกาหลีใต้ จีน สิงคโปร์ มาเลเซียและศรีลังกา พบว่าได้คะแนนความพึงพอใจต่ำ ทั้งนี้คนส่วนใหญ่ไม่ได้ต้องการเข้ามาอาศัยในบ้านพักคนชรา แต่ด้วยสภาพร่างกายที่เจ็บป่วยหรืออ่อนแอจึงต้องการผู้ช่วยเหลือดูแลในระยะยาว ในขณะที่สภาพเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ บางท่านก็ไม่ดีนัก บ้านพักคนชราจึงเป็นลักษณะที่อยู่อาศัยซึ่งบางคนเลี่ยงไม่ได้ จากการสำรวจของสมาคมผู้เกษียณอายุของอเมริกา (Gibler et al., 1998) พบว่า 80% ของผู้สูงอายุต้องการอาศัยอยู่ในที่อยู่อาศัยเดิม ไม่ได้ต้องการแยกที่อยู่อาศัย ซึ่งก็ตรงกับการศึกษาผู้สูงอายุในเอเชียที่พบว่า ครอบครัวในแถบเอเชียนิยมดูแลผู้สูงอายุในบ้านของตนเอง (Chan, 2005) Knodel and Chayovan (1997) ได้สำรวจความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุไทยพบว่า แม้สังคมไทยจะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วแต่คนไทยยังนิยมให้บุตรหลานดูแลผู้สูงอายุเหมือนเดิมสำหรับผู้ที่มีฐานะแม้ผู้สูงอายุและบุตรหลานจะ

ไม่ได้พักอาศัยอยู่บ้านหลังเดียวกัน ก็จะซื้อที่อยู่อาศัยให้กับบิดา มารดาหรือครอบครัวของบุตร ให้อยู่ในบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน โดยทั่วไปการขาดความเป็นส่วนตัวไม่จัดเป็นปัญหาใหญ่ของผู้สูงอายุชาวไทยแต่อย่างใด แม้ว่าสัดส่วนของผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ในบ้านพักหลังเกษียณทั้งของรัฐบาลและเอกชนในปัจจุบันจะมีไม่มาก แต่เมื่อพิจารณาฐานของประชากรผู้สูงอายุที่ขยายใหญ่ขึ้น จำนวนของผู้สูงอายุที่แยกจากที่อยู่อาศัยเดิมภายหลังเกษียณอายุแล้วควรที่จะเพิ่มตามไปด้วย ย่อมหมายถึงความต้องการที่พักอาศัยหลังเกษียณของผู้สูงอายุ (retirement housing) ซึ่งรวมถึงบ้านพักคนชรา จะสูงขึ้นตามไปด้วย สำหรับเหตุผลการแยกที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุบางคน นอกเหนือจากปัญหาเรื่องสุขภาพแล้ว การเสียชีวิตของคู่สมรส ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย ความด้อยสมรรถภาพทางร่างกาย ทำให้ไม่อาจทำงานบ้านได้ด้วยตนเองดั้งเดิม ล้วนเป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุหาที่อยู่ใหม่ทั้งสิ้น (Gibler et al., 1998; อัจฉรวรรณ งามญาณ, 2555) โดยรูปแบบการเกิดสถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น โดยสามารถแบ่งรูปแบบสถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุออกเป็นสามรูปแบบ ได้แก่ (กรมสุขภาพจิต, 2558)

1) คลินิกผู้สูงอายุ ให้บริการตรวจรักษาโรคทางกายของผู้สูงอายุ สามารถขอรับบริการได้ที่สถาน บริการของภาครัฐ ได้แก่ โรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และสถานีนอนามัย รวมถึงการให้บริการตรวจรักษาโรคทางจิตเวชในผู้สูงอายุ ขอรับบริการได้ที่ โรงพยาบาลจิตเวชในสังกัดกรมสุขภาพจิตทุกแห่ง โรงพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย โรงพยาบาลศูนย์ และโรงพยาบาลทั่วไป (ภาพที่ 2.4)

ภาพที่ 2.4 แสดงลักษณะคลินิกผู้สูงอายุ, โดย มหิตล, 2558

2) สถานสงเคราะห์คนชรา ให้บริการผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาเดือดร้อน ขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ไม่มีที่อยู่อาศัย หรืออยู่ร่วมกับครอบครัวไม่ได้ ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐในสังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งจะให้บริการบ้านพักคนชราโดยจัดที่พักอาศัยให้ผู้สูงอายุได้อยู่ประจำ และศูนย์บริการผู้สูงอายุที่ให้บริการแบบเข้าไป เย็นกลับ (ภาพที่ 2.5)

ภาพที่ 2.5 แสดงลักษณะสถานสงเคราะห์คนชรา, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

3) ชมรมผู้สูงอายุ เป็นการรวมตัวกันเองของผู้สูงอายุ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยทั่วไปแล้วชมรมผู้สูงอายุจะตั้งอยู่ในโรงพยาบาลต่างๆ ของรัฐ และสถานบริการ สาธารณสุขที่จัดขึ้น (ภาพที่ 2.6)

ภาพที่ 2.6 แสดงลักษณะสถานสงเคราะห์คนชรา, โดย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต่ม, 2558

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม พบว่า การเปลี่ยนแปลงไปของสังคม เช่น การที่คนมีอายุยืนมากขึ้น ทำให้จำนวนผู้สูงอายุมีจำนวนมากขึ้น สังคมเมืองเกิดครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น สภาพเศรษฐกิจทำให้ครอบครัวต้องดิ้นรน ซึ่งทำให้เวลาการดูแลผู้สูงอายุในอุปการะรวมทั้งผู้สูงอายุลดน้อยลง ผู้สูงอายุจึงต้องอยู่ตามลำพังมากขึ้นเป็นต้น (ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ, 2537) ดังนั้น หลักในการทำโครงการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จึงต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยจะต้องมีการออกแบบที่ให้ความสำคัญกับ 3 หัวข้อหลัก ได้แก่ การมีบรรยากาศคล้ายบ้านพักอาศัยที่อบอุ่น ตำแหน่งสถานที่ตั้งแถบชานเมือง และการมีสภาพแวดล้อมที่มีอุปกรณ์อำนวยความสะดวกครบครัน เช่น สวนสุขภาพ ห้องสมุด ห้องพระ ห้องออกกำลังกาย ห้องชานว่น ห้องอบสมุนไพร ห้องดนตรี ห้องหัตถกรรม สระว่ายน้ำ พื้นที่เล่นกีฬาในร่มเป็นต้น ทั้งนี้ควรเน้นการออกแบบที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ

สามารถช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด และมีการจัดให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมต่อเนื่อง มีการพักผ่อนออกกำลังกาย มีการดูแลทั่วถึง (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548; อัจฉรวรรณ งามญาณ, 2555) พบว่า มีความสอดคล้องกับการศึกษาความคาดหวัง ความคิดเห็น และแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการใช้บริการบ้านพักคนชราและห้องชุดเอกชน โดยทำการสำรวจจากกลุ่มผู้สูงอายุของชมรมผู้สูงอายุตามโรงพยาบาลต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพฯ จำนวน 400 ราย ซึ่งเป็นหญิงมากกว่าชายและมีการศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าบ้านพักควรเป็นห้องพักแบบเดี่ยวที่มีความเป็นส่วนตัว แต่ควรมีห้องพักรับญาติที่มาเยี่ยมด้วย ควรมีห้องน้ำในตัว มีครัวและระเบียง รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ภายในห้องพัก เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น นอกจากนี้ควรมีผู้ดูแล 24 ชั่วโมง มีห้องกิจกรรมรวม มีอาหารให้เลือกซื้อและมีที่จอดรถยนต์ให้เพียงพอ ในด้านที่ตั้งเห็นว่าควรอยู่ในกรุงเทพฯ และตามหัวเมือง ควรอยู่ใกล้โรงพยาบาลใหญ่ (สมิกษ์ สุวรรณเสนีย์, 2546; อัจฉรวรรณ งามญาณ, 2555) โดยรูปแบบอาคารพักอาศัยควรมีลักษณะที่ญาติสามารถมาเยี่ยมได้ และผู้สูงอายุเองก็มีอิสระในการออกนอกสถานที่ได้ (เอก ณะสิริ, 2531; ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) การจัดการด้านที่อยู่อาศัยควรคำนึงถึงความต้องการของสังคม และความต้องการของปัจเจกบุคคล ซึ่งอาศัยหลักการจัดการที่อยู่อาศัยของ Hooyman และ Kiyak (อ้างอิงใน ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) ให้แบ่งการจัดการที่อยู่อาศัยออกโดยคำนึงถึงความต้องการความปลอดภัยด้านร่างกายและอนามัย ความเป็นส่วนตัว การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความมั่นคงของบุคคลและการพัฒนาดังนี้ คือ การใช้ประโยชน์ได้ง่าย มีความปลอดภัยทางกายภาพ ความเป็นส่วนตัว มีขอบเขตส่วนบุคคลใช้สอยง่าย และมีการกระตุ้น Fobker and Grotz (2006) ได้ทำการศึกษากิจการพักอาศัยของผู้สูงอายุในเยอรมันซึ่งเสนอว่าสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุตามทฤษฎีของผู้สูงอายุ คือ สถานที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกปลอดภัย ทั้งในด้านกายภาพและด้านสังคม

ทั้งนี้การจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรคำนึงถึงหลักการจัดการด้านที่อยู่อาศัยทั่วไปที่สำคัญสามารถแบ่งออกเป็น การคำนึงถึงความต้องการของบุคคล (individual needs) และการคำนึงถึงความต้องการของสังคม (social needs) มีรายละเอียด ดังนี้

2.4.1 การคำนึงถึงความต้องการของบุคคล

1) ความปลอดภัยทางด้านร่างกายและสุขภาพอนามัย เช่น มีที่พักเพียงพอแยกเป็นสัดส่วน มีระบบสาธารณสุขและสาธารณสุขการที่ดี มีการจัดระบบการรักษาความสะอาด มีระบบการปกป้องจากภายนอก เช่น เสียง แสง ที่ดี เป็นต้น

2) ความเป็นส่วนตัว โดยเฉพาะเวลาพักผ่อน ต้องยึดหลักให้ผู้เข้าอยู่อาศัยเข้าใจ และคำนึงถึงการเป็นส่วนตัวซึ่งกันและกัน

3) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ควรมีพื้นที่ที่จะให้แต่ละบุคคล และครอบครัวได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันภายในที่อยู่อาศัย และความร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้าน

4) ความมั่นคงของบุคคลและการพัฒนา ซึ่งความรู้สึกในการได้รับการตอบสนองอย่างสมบูรณ์จะช่วยพัฒนาความสามารถ สติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์ทางสังคม

2.4.2 การคำนึงถึงความต้องการของสังคม

1) ความสามัคคีและการมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบของคนในชุมชน

2) การผสมผสานด้านที่อยู่อาศัยและความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ที่อยู่อาศัยต้องเป็นที่รวมทุกสิ่งทุกอย่างที่สมาชิกสามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมกัน

3) การอำนวยความสะดวกในชุมชน โดยจัดให้มีสถานที่อำนวยความสะดวก เช่น ห้องประชุม ห้องสมุด ศูนย์พักผ่อนออกกำลังกาย โรงภาพยนตร์ โรงละคร สนามกีฬา

แนวคิดสำหรับแนวทางการจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุมีหลากหลายแนวคิดที่บ่อยครั้งที่สังคมมองผู้สูงอายุเป็นเพียงกลุ่มคนที่ไม่สามารถสร้างผลผลิตได้อีก จึงถูกจัดให้ไปอยู่อาศัยแยกออกไปในรูปแบบกึ่งสถาบันซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนที่อยู่อาศัยทั่วไป ไกลห่างจากชุมชนและความเจริญ การมองและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ ก็แตกต่างกันไปตามมุมมองของแต่ละหน่วยงาน เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ ด้านสวัสดิการสังคม ด้านนันทนาการหรือสถาปนิก เป็นต้น ในหลายประเทศก็มีแนวทางในการแก้ปัญหาผู้สูงอายุที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศสังคมนิยมก็จะมองผู้สูงอายุเป็นผู้ที่จะได้ใช้ชีวิตอย่างมีความสุขหลังจากเกษียณในประเทศทุนนิยมก็จะมีระบบบำนาญ บำนาญและมีเครือข่ายสังคมที่เข้มแข็ง แต่ภาวะดังกล่าวเริ่มลดน้อยลง สังคมทั้งหลายหันมาเน้นความสามารถเชิงเศรษฐกิจ เน้นผลประโยชน์ระยะสั้น เน้นประสิทธิภาพมากขึ้น จึงทำให้สังคมเสื่อมถอย ความมีศักดิ์ศรี ความปลอดภัย ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุลดน้อยลง ดังนั้นหลักการพื้นฐานสำคัญในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของประชากรผู้สูงอายุ คือ ต้องถือกลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มหนึ่งในสังคม (Peter Gauchat, 1999) โดยมีหลักการ ดังนี้

1) การผสมผสาน คือ การจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้ยังคงใกล้ชิดแหล่งชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน

2) การประสาน คือ กระตุ้นให้เกิดการนำความสามารถต่าง ๆ ของผู้สูงอายุมานำใช้อย่างเต็มที่

3) การมีโอกาสนในการทำประโยชน์ คือ เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความสามารถที่มีก่อนประโยชน์ให้กับชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยยืดเวลาให้ผู้สูงอายุสามารถที่จะดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น เกิดความรู้สึกเป็นประโยชน์และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชุมชนเองก็จะได้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการที่ได้เก็บเกี่ยวประโยชน์จากความสามารถของผู้สูงอายุ

2.4.3 งานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคาดหวังของผู้สูงอายุภายในสถานสงเคราะห์

งานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคาดหวังได้มีการจัดทำขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อให้ทราบถึงความต้องการของผู้สูงอายุ และสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนนโยบาย และปรับปรุงบริการให้ตรงกับความต้องการของผู้สูงอายุมากขึ้นในอนาคตการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค (ชมพูนุท โลหิตานนท์, 2537) พบว่าในผู้สูงอายุประเภทเสียค่าบริการ และประเภทสามัญพบว่าเพศชายมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในสถานสงเคราะห์คนชรามากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในสถานสงเคราะห์ 8 ปีและต่ำกว่า มีความพึงพอใจในสถานสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในสถานสงเคราะห์นานกว่า 8 ปี ผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพมหานครมีความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในสถานสงเคราะห์มากกว่าผู้ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด ปัญหาของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมด้านการจัดการและการบริการ พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาในเรื่องอาหารมากที่สุด ส่วนเรื่องบริการอื่น ๆ ต้องการให้มีรถรับส่งผู้สูงอายุที่ต้องการไปติดต่อธุระนอกสถานสงเคราะห์โดยคิดค่าบริการในราคาที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมด้านสังคม พบว่า ผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องความสัมพันธ์กับผู้พักอาศัยมีผู้ขโมยของ หรือทะเลาะวิวาทกับเป็นประจำ ผู้สูงอายุจึงเสนอให้มีการลงโทษอย่างจริงจัง สภาพแวดล้อมด้านกายภาพ พบว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการให้สร้างอาคารประเภทหอพัก (เสียค่าบริการ) เพิ่มมากขึ้น เพราะผู้สูงอายุมีความประสงค์จะใช้บริการประเภทนี้มีจำนวนมาก แต่ห้องพักรวมมีจำนวนน้อย ทำให้ต้องรอใช้บริการเป็นเวลานานหลายปี ความต้องการอื่น ๆ คือต้องการให้สถานพยาบาลในสถานสงเคราะห์มีแพทย์เฉพาะทาง มีเครื่องมือในการตรวจรักษาอย่างครบถ้วน ต้องการให้มียาหลากหลายชนิดและมีคุณภาพ นอกจากนี้ยังต้องการให้ปลูกต้นไม้ใหญ่เป็นร่มเงาตามทางเดิน และบริเวณสวนพักผ่อน

การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุกับการคาดหวังในการเข้ารับการสงเคราะห์ประเภทเสียค่าบริการ (สิริสมร สุขสวัสดิ์, 2534) โดยทำการศึกษาจากการสัมภาษณ์ กลุ่มที่ใช้เป็นกรณีศึกษา ได้แก่ผู้สูงอายุหญิงและชายที่เป็นผู้มาสมัครขึ้นบัญชีรอการถูกเรียกตัวเข้ารับการสงเคราะห์ ในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค ประเภทเสียค่าบริการจำนวน 20 คน การศึกษาพบว่าสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุ ที่ใช้ในกลุ่มกรณีศึกษา มาขอใช้บริการสถานสงเคราะห์คนชราคือ ต้องการหาที่สงบสำหรับพักอาศัย มีความรู้สึกว่าจะอยู่ในบ้านไม่ปลอดภัย ไม่มีคนดูแล มีความรู้สึกอึดอัดใจ เพราะมีปัญหาครอบครัว ไม่ต้องการพึ่งพาใคร ในบางรายเกรงว่าในอนาคตจะไม่มีที่อยู่อาศัย เพราะบุตรหลานไม่ดูแล บางรายต้องการหลีกเลี่ยงภาระทางบ้าน และในบางรายถูกบุตรหลานปล่อยให้อยู่บ้านคนเดียว รู้สึกเหงาว่าเหว เป็นต้น สำหรับความคาดหวังของผู้สูงอายุที่มีต่อสถานสงเคราะห์คนชรา นั้นพบว่า กลุ่มกรณีศึกษามองสถานสงเคราะห์ว่าเป็นสถานที่เงียบสงบ มีความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพย์สิน มีผู้คอยช่วยเหลือดูแล มีความเป็นอิสระ มีเพื่อนวัยเดียวกันคอยพูดคุยแก้เหงา และความสะดวกสบายในเรื่องการคมนาคมและที่อยู่อาศัย ข้างหน้าสถานสงเคราะห์เป็นตลาดบางแค สะดวกในการซื้อของรับประทาน และอยู่ใกล้วัด พบว่าผู้สูงอายุที่ขอควิเข้าอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแคประเภทเสียค่าบริการ ส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับปานกลางขึ้นไป และยังสามารถช่วยเหลือตนเองได้

งานวิจัยการประเมินสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐ: ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์ 3 แห่ง (จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, พรประภา สินธนาวา และนภัส ศิริสัมพันธ์, 2543) พบว่า ในด้านการประเมินผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชรา พบว่าผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่างส่วนใหญ่ เป็นหญิงมากกว่าชาย และมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่ในระดับล่าง สาเหตุที่เข้ามาอยู่ในสถานสงเคราะห์ก็เพราะไม่มีผู้ดูแลอยู่ที่บ้าน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ก็มีทัศนคติว่าชีวิตในสถานสงเคราะห์ ปัจจุบัน ดีขึ้นกว่าแต่ก่อน ซึ่งผลของการศึกษายังพบแนวโน้มที่ผู้สูงอายุจะมีการศึกษาและมีฐานะเศรษฐกิจสังคมสูงขึ้น ทำให้สถานสงเคราะห์ต้องเผชิญกับปัญหาการเรียกร้องสิทธิของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อนำมิติหญิงชายมาวิเคราะห์ ก็พบว่าผู้สูงอายุชายมีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมดั้งเดิมดีกว่า ผู้หญิง สุขภาพร่างกายแข็งแรงมากกว่า และมีเครือญาติมากกว่าผู้หญิง อีกทั้งยังเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าผู้หญิงด้วย ในด้านจิตใจพบว่าผู้สูงอายุชายมีสุขภาพจิต ดีกว่าผู้สูงอายุหญิง แม้สัดส่วนของผู้หญิงที่มีความกดดันหรือความขำนาญจะสูงกว่าผู้ชาย แต่เมื่อเปรียบเทียบกันแล้ว ผู้ชายต้องการทำประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสังคมมากกว่าผู้หญิง และในประการสุดท้าย ผู้สูงอายุหญิงต้องการอยู่ในสถานสงเคราะห์คนชราตลอดไปมากกว่าผู้ชาย

งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการให้บริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของสถานสงเคราะห์ภาคีรัฐบาลและเอกชนในอนาคต39 ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ที่ให้เสนอแนะเรื่องรูปแบบบริการสถานสงเคราะห์คนชราในอนาคตว่า ควรเพิ่มบุคลากรในการดูแลผู้สูงอายุ ขยายอาคารรับผู้สูงอายุ มีหนังสือพิมพ์ประจำทุกอาคาร มีรถรับส่งผู้สูงอายุไปซื้อของเดือนละ 1-2 ครั้ง เป็นอย่างน้อย ปัจจุบันผู้สูงอายุส่วนใหญ่พอใจกับบริการที่ได้รับ อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุต้องการได้รับบริการด้านตรวจสุขภาพและการรักษาโรคอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นผู้สูงอายุยังต้องการบริการทางด้านศาสนาด้วย เช่น นิมนต์พระมาเทศน์ มาฝึกสอนด้านการนั่งวิปัสสนา เป็นต้น ส่วนด้านอื่น ๆ เช่น จัดให้มีทัศนศึกษาปีละ 1-2 ครั้ง เชิญวิทยากรอื่น ๆ มาบรรยายเรื่องความสามัคคี (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

สรุปแนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ

บ้านที่อยู่อาศัยและสุขภาพของผู้สูงอายุต่างมีความสัมพันธ์กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้สูงอายุอยู่ในวัยสูงอายุบ้านและสุขภาพของผู้สูงอายุจะยังมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น ไม่ใช่เฉพาะทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังรวมถึงสภาพจิตใจด้วย ดังนั้นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัยจึงมีความสำคัญต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง บ้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุควรให้ความสำคัญสะดวกสบายแก่ผู้สูงอายุมากกว่าที่จะก่อให้เกิดภาระในการดูแลและซ่อมแซม นอกจากนี้ควรเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ได้อย่างปลอดภัย ปราศจากความวิตกกังวล (Oswald and Wahl, 2004) ดังนั้นการวางแผนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุตามหลักการข้างต้นจึงประกอบด้วย (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

- 1) การจัดที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้กระจายไม่แยกออกไปอย่างโดดเดี่ยว
- 2) การจัดให้อยู่ใกล้แหล่งบริการต่าง ๆ เช่น วัด โบสถ์ ห้องสมุด โรงละคร สถาบันเพื่อการศึกษา บริการด้านสุขภาพ
- 3) การจัดไว้ร่วมกับโครงการอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการสร้างประโยชน์ซึ่งกันและกัน เช่น จัดที่อยู่อาศัยผู้สูงอายุไว้ใกล้กับโรงเรียนสอนเด็กเล็กหรือห้องสมุด เป็นต้น
- 4) การจัดให้อยู่ใกล้แหล่งระบบขนส่งมวลชน และใกล้แหล่งชุมชนเดิมเพื่อให้ญาติมิตรสามารถมาเยี่ยมเยียนได้สะดวก
- 5) การจัดให้มีสภาพใกล้เคียงกับที่อยู่อาศัยเดิม เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกถูกแยกออกมาโดดเดี่ยวและเพื่อให้ผู้สูงอายุอยู่ได้โดยลำพังมากขึ้น ที่อยู่อาศัยจะต้องตอบสนองความต้องการทั้งทางกายและจิตใจของผู้สูงอายุ โดยจัดให้มีความช่วยเหลือทางการแพทย์ บริการทางสังคม และระบบขนส่งมวลชนจัดให้เหมาะสำหรับผู้ที่พิการหรือทุพพลภาพ หรืออย่างน้อยสามารถปรับสภาพได้เมื่อต้องการเน้นในเรื่องความปลอดภัย เนื่องจากผู้สูงอายุตื่นเต้นตกใจง่ายจัดให้อยู่ใกล้แหล่งชุมชนเดิม เพราะผู้สูงอายุมักปรับตัวได้ยาก

นอกจากนี้ที่อยู่อาศัยที่ดีนั้นจะต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีด้วย ซึ่งประกอบด้วยสามารถเข้าถึงได้ง่าย (accessibility) เช่น การมีทางลาดสำหรับรถเข็น ความสูงของตู้ที่ผู้สูงอายุสามารถหยิบของได้สะดวก มีความปลอดภัยทางกายภาพ (physical safety) เช่น การทำประตูห้องนอนที่เปิดได้ 2 ด้าน จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอบริเวณบันไดและทางเข้า มีราวจับในห้องน้ำมีความเป็นส่วนตัว (privacy) ทั้งขณะนอน อาบน้ำหรือแต่งตัว มีขอบเขตส่วนบุคคล (territoriality) โดยจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสิ่งเฉพาะตัว มีอุปกรณ์แต่งห้องตามต้องการมีความชัดเจน (legibility) โดยออกแบบภายในบ้านไม่ให้ซับซ้อน ใช้หลักของสีและจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในบ้านให้เหมาะสม

6) สามารถสร้างแรงกระตุ้น เพื่อให้เกิดความประทับใจและการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จากแนวคิดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและการจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุนั้น สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุนั้นถือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม การจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากจะต้องคำนึงถึงหลักการจัดการที่อยู่อาศัยทั่วไปแล้ว ยังต้องคำนึงถึงลักษณะพิเศษของผู้สูงอายุด้วย ควรเน้นรายละเอียดทั้งภายในที่อยู่อาศัยและภายนอก รวมทั้งสิ่งแวดล้อมซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การจัดการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุอย่างเหมาะสมในสถานที่ที่เหมาะสม มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ประสานงานจากหลาย ๆ ฝ่าย นอกจากจะทำให้ตัวผู้สูงอายุนั้นมีชีวิตที่ดีขึ้นแล้วสังคมโดยรวมก็จะได้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วม และการสร้างประโยชน์ของกลุ่มผู้สูงอายุอีกด้วย

2.5 แนวคิดการจัดการสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดการสภาพแวดล้อมมีความสำคัญกับผู้สูงอายุน้อย่างมาก เนื่องจากผู้สูงอายุมีความสามารถในการควบคุมสภาวะแวดล้อมลดลง (ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2544) ไม่ว่าจะเป็นการความสามารถในการทนต่อความกดดันความเครียดต่าง ๆ รวมถึงการแยกออกจากที่อยู่อาศัยที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดปัญหาและมีผลกระทบทั้งทางร่างกาย สังคมและจิตใจของผู้สูงอายุ การจัดการหรือการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมนั้น (environmental design) หมายถึง การวางแผน และการแทรกแซงต่าง ๆ เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาวะแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมในทุก ๆ เรื่องที่มีผลกระทบกับปัจเจกบุคคล นับตั้งแต่การก่อสร้างบ้านเรือน การออกแบบตกแต่งภายใน การจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิตต่าง ๆ การแต่งกาย การเมือง การปกครอง ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลเกิดการปรับเปลี่ยนและพัฒนาสิ่งใหม่ขึ้นมาเพื่อนำไปสู่สิ่งที่ดี และเหมาะสมยิ่งขึ้น หากมีการศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ของผู้สูงอายุ และจัดสภาวะแวดล้อมเสียใหม่ให้เหมาะสม จะเป็นการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ เป็นการป้องกันและฟื้นฟูสมรรถภาพ รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับผู้สูงอายุได้ดีอีกด้วย ซึ่งการจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อมทั้ง 3 ส่วน คือ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.5.1 สภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล (individual environment)

การปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุนั้นมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะเสื่อมถอย การผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ เช่น ผู้สูงอายุที่มีปัญหาทางสายตาควรจัดให้มีแว่นตา หรือผู้ที่มีปัญหาในการทรงตัวควรจัดให้มีไม้เท้าช่วยในการ

ทรงตัวและการเดิน ผู้สูงอายุที่มีอาการซึมเศร้าอาจเกิดจากภาวะแวดล้อมในบ้านที่มีแสงสว่างน้อย ขาดสีสนั ก่าทรุดโทรม ไร้มิติและราบเรียบเกินไป ทำให้ผู้ที่มีสภาพปัญหาทางด้านจิตใจอยู่แล้วเกิด ความรู้สึกหดหู่มากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นสิ่งที่คนทั่วไปค่อนข้างละเลย คือ เครื่องตกแต่งบ้านหรืออุปกรณ์ ที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่สะดวก และอาจเกิดอันตรายได้ เช่น ประตูที่หนัก โตะที่ตั้งขวางทางเดิน ปลั๊กไฟที่มีสภาพชำรุด การวางของไม่เป็นที่เป็นทาง สิ่งเหล่านี้ควรได้รับการปรับปรุงเช่นเดียวกัน

2.5.2 สภาพแวดล้อมทางสังคม (social environment)

การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการ ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือแม้แต่การพูดคุยเพื่อเสริมสร้างกำลังใจ ดังนั้นการ ดำเนินงานเตรียมที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุ หรือการดำเนินงานระหว่างวิศวกร สถาปนิก มัณฑนากร ครอบครัวย และผู้สูงอายุควรมีการประสานงานกันเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว เช่น การมีมุมเครื่องดื่ม หรือมุมหนังสือในห้องพักของผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเรื้อรัง หรือ เคลื่อนไหวลำบากได้มีการดื่มเครื่องดื่มพร้อมกับสนทนากับเพื่อนฝูงในห้อง การมีกระดานหมากรุก หรือเกมอื่น ๆ ไว้ในห้องเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียนทำให้ผู้สูงอายุสามารถผ่อนคลายโดยการเล่นเกม ชนิดนั้นกับเพื่อนฝูงได้ กรณีมีผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยไม่สามารถลุกนั่งได้ ควรจัดวางเก้าอี้ที่ทำให้แขนงั เรียงกันด้านเดียว จะทำให้ผู้สูงอายุหันหน้าพูดคุยได้สะดวก สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับทุกคน ดีกว่าการ จัดที่นั่งเป็นวงกลมรอบตัวผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุต้องหัน หรือพลิกตัวพูดคุยกับแต่ละคนอย่าง ยากลำบาก

2.5.3 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ (physical environment)

ความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุ นอกเหนือจากความสวยงาม ตัวอย่างเช่น ผู้สูงอายุที่เดินไม่สะดวกอาจลื่นหกล้มได้หากทางเดินไม่มีที่เกาะยึด หรือพื้นห้องน้ำอยู่ในสภาพที่ลื่น มาก เก้าอี้ล้อเลื่อนไม่สามารถใช้งานได้หากไม่มีทางลาดยาว หรือทางเดินไม่มีแสงสว่างที่เพียงพอ นอกจากนั้น การจัดอุปกรณ์ตกแต่งบ้านก็มีผลต่อสุขภาพจิตใจของผู้สูงอายุเช่นกัน มีผู้ศึกษาและ พบว่า การจัดเก้าอี้ที่นั่งให้หันหน้าชนกัน การใช้โตะกลมมากกว่าโตะสี่เหลี่ยมต่างมีส่วนช่วยให้ผู้สูงอายุ มีการสนทนา พูดคุยกับผู้อื่นได้มากขึ้น สภาพแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินชีวิตของ ผู้สูงอายุมากกว่าวัยอื่น ๆ

สรุปแนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ

การจัดหรือการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึง การวางแผนการ ออกแบบที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสภาพแวดล้อม การปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ

ให้เหมาะสมจะช่วยป้องกัน ลด และแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดี เพื่อนำผู้สูงอายุไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น ดังนั้น การจัดสภาวะแวดล้อมให้เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุนั้น ควรเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในสภาวะแวดล้อมทั้ง 3 ส่วน ได้แก่

สภาวะแวดล้อมส่วนบุคคล จะต้องมีการปรับเปลี่ยนสภาวะแวดล้อมเพื่อให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับภาวะเสื่อมถอย การผิดปกติ และสภาพปัญหาที่ผู้สูงอายุประสบอยู่ การจัดสภาวะแวดล้อมส่วนบุคคลจะต้องมีการคำนึงถึงแสงสว่างภายในอาคาร การสร้างบรรยากาศให้น่าสนใจ มีชีวิตชีวา และการคำนึงถึง เครื่องตกแต่งบ้านหรืออุปกรณ์ที่ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่สะดวก และอาจเกิดอันตรายได้

สภาวะแวดล้อมทางสังคม ต้องมีการจัดสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือแม้แต่การพูดคุยเพื่อเสริมสร้างกำลังใจ เช่น การมีมุมเครื่องดื่ม มุมหนังสือในห้องพักของผู้สูงอายุ หรือการมีเกมไว้ในห้องเมื่อมีผู้มาเยี่ยมเยียนทำให้ผู้สูงอายุสามารถผ่อนคลาย โดยการทำกิจกรรมกับเพื่อนฝูงได้

สภาวะแวดล้อมทางกายภาพ จะต้องมีการออกแบบสภาพแวดล้อมในทุกพื้นที่ เพื่อคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัยของผู้สูงอายุมากที่สุด เช่น การออกแบบให้มีแสงสว่างเพียงพอ การออกแบบทางลาด และการออกแบบราวจับ เป็นต้น

2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การที่พฤติกรรมของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติ ซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการตอบโต้และมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐาน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน (two-way process) แบ่งรูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ออกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่ การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล และการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

2.6.1 การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล

การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมขั้นพื้นฐาน คือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองคน แม่และลูก นายจ้างและลูกจ้าง หรือผู้ให้บริการและผู้รับบริการความสัมพันธ์ของคนสองคน จะมากขึ้นขึ้นอยู่กับประเภทของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัจจัยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลบุคคลจะมีความสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น ถ้าหากมีปัจจัยเหล่านี้ประกอบด้วย

1) ความพึงพอใจร่วมกัน หมายถึง ความพอใจที่จะมีความสัมพันธ์ต่อกัน เกิดเป็นความชอบพอระหว่างบุคคล ธิโบทต์และเคลลี (Thibaut and Kelly, 1959) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลขึ้นอยู่กับผลประโยชน์และผลเสียที่ทั้งสองฝ่ายต่างจะได้รับ เช่น ความพอใจหรือความอาย ความน่าเบื่อ โดยบุคคลจะคาดหวังถึงผลประโยชน์ที่ตนควรได้รับ ถ้าหากเปรียบเทียบหรือประเมินผลแล้ว รู้สึกว่าตนได้รับผลประโยชน์ไม่เป็นไปตามระดับที่ตนคาดหวังไว้ก็จะไม่มีความสุข ความไม่พึงพอใจจะเกิดขึ้น ความพึงพอใจจะคงความสัมพันธ์นั้น ๆ ไว้เมื่อผลประโยชน์ที่ได้รับสูงกว่าที่คาดหวังไว้

2) ความเอื้อเฟื้อ คือ การที่บุคคลได้ให้ประโยชน์ของตนเองต่อผู้อื่น เพื่อให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ต้องการ ซึ่งการให้จะทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกที่ดีต่อผู้ให้ ความสัมพันธ์จะคงอยู่ ฉะนั้นผู้แสดงความเอื้อเฟื้อก็จะได้ประโยชน์จากผู้รับด้วย เพราะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในสายตาผู้อื่น ส่งผลให้ตนรู้สึกภูมิใจตนเองด้วย

3) ความไว้วางใจ การไว้วางใจเป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์ทางสังคมเพิ่มมากขึ้น เพราะ คนที่ไว้วางใจใครจะนำไปสู่การเปิดเผยตนเองด้วยความบริสุทธิ์ใจ บุคคลที่แสดงความไว้วางใจผู้อื่น จะมีส่วนกระตุ้นให้อีกฝ่ายรู้สึกในคุณค่าของตนเอง รู้สึกว่าตนเป็นคนดี เขาจึงไว้วางใจและที่เขาไว้วางใจเรา ความรู้สึกเหล่านี้ที่เกิดขึ้นจะเป็นตัวกระตุ้นให้อีกฝ่ายเปิดเผยตนเองมากขึ้น และไว้วางใจเป็นการตอบแทนด้วยความสัมพันธ์ทางสังคมจะมีระดับสูงมาก

4) บรรทัดฐานส่วนบุคคล คนทุกคนย่อมมีบรรทัดฐานส่วนตัวที่ตนยึดมั่นและการแสดงออก พบว่าคนที่มีความสัมพันธ์กันจะมีบรรทัดฐานส่วนตัวใกล้เคียงกัน ลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม ที่เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

2.6.2 การปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม

มนุษย์มีธรรมชาติที่จะอยู่รวมกันเป็นกลุ่มลักษณะของพฤติกรรมทางสังคมที่มีสาเหตุการรวมกลุ่ม มาจากสาเหตุ 4 ประการ ได้แก่

1) เป็นการรวมทรัพยากรที่แต่ละคนมีอยู่เข้าด้วยกัน ทำให้สามารถทำในสิ่งที่มนุษย์แต่ละคนไม่สามารถทำเองตามลำพังได้

2) ทำให้มนุษย์สามารถแบ่งภาระหน้าที่ระหว่างกัน ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการซึ่งกันและกันได้มากขึ้น

3) ทำให้สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมของมนุษย์

4) เพื่อขจัดความกลัวทางจิตวิทยา ความกลัวจะลดลงได้ถ้าอยู่ในกลุ่ม การต่อต้านใด ๆ มนุษย์ย่อมกลัวตนเองไม่ปลอดภัย แต่เมื่อรวมอยู่ในกลุ่มก็จะทำให้ความกลัวหมดไป ลักษณะของพฤติกรรมทางสังคม อันเนื่องมาจากการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มมาจากปัจจัยต่อไป

- บรรทัดฐานกลุ่ม เนื่องด้วยบุคคลเมื่อเข้าร่วมกลุ่มย่อมต้องการให้กลุ่มยอมรับ ดังนั้นเมื่อกลุ่มยึดระเบียบแบบแผนใด หรือมีแนวประพฤติปฏิบัติใด ๆ สมาชิกในกลุ่มก็จะยอมปฏิบัติตามบรรทัดฐาน หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ แบบพฤติกรรม หรือคตินิยม ที่สังคมกำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับให้สมาชิกในสังคมยึดถือปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนมีสถานภาพ และมีตำแหน่งในสังคม ควรปฏิบัติอย่างไร จึงจะถูกต้องหรือเหมาะสมเป็นที่ยอมรับของสังคม กล่าวคือ การปฏิบัติตามบรรทัดฐานจะทำให้สมาชิกสามารถปฏิบัติตนได้ถูกต้อง และสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของผู้อื่นในกลุ่มได้อย่างถูกต้อง บรรทัดฐานมีลักษณะให้กระทำได้ และห้ามมิให้กระทำ

- การคล้อยตามบุคคล การคล้อยตาม หมายถึง การทำตามอย่าง การเลียนแบบหรือลัทธิเอาอย่างการปฏิบัติตามคำสั่ง การถูกชักชวน การคล้อยตามอาจเป็นไปได้โดยความเต็มใจ เพราะเห็นด้วย หรือคล้อยตาม เพราะกลุ่มกดดันจำเป็นต้องทำตาม

- การเสียงของกลุ่ม คนที่อยู่รวมเข้าเป็นกลุ่มจะมีการตัดสินใจแตกต่างจาก เมื่ออยู่คนเดียวพบว่าจะมีอัตราการเสียงสูงขึ้น นอกจากนั้นคนจะเลือกทำงานยากขึ้น ที่เป็นเช่นนี้เพราะการอยู่ในกลุ่มมีการกระจายความรับผิดชอบมีคนทำงานหลายคน ถ้าเกิดผิดพลาดก็ต้องรับผิดชอบ ทั้งกลุ่มมิใช่ผู้เดียว นอกจากนั้น ถ้าอยู่ในกลุ่มคนจะมีความกล้าคิดกล้าทำกล้าแสดงออกมากกว่าอยู่คนเดียว ฉะนั้นพฤติกรรมของคนเมื่ออยู่ในกลุ่มจึงแตกต่างจากอยู่ลำพัง

- ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ตลอดเวลาที่มีการรวมกลุ่มของมนุษย์ สิ่งที่เกิดขึ้นเสมอ คือ ความต้องการผู้นำเพื่อเป็นผู้ควบคุมความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม แต่บุคคลที่เป็นผู้นำจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ กล่าวคือ ภาวะผู้นำจะเกิดขึ้นเพื่อสอดคล้องกับสถานการณ์ และคนในกลุ่มมีโอกาที่จะเป็นผู้นำได้ สิ่งที่น่าสนใจมากคือ เรื่องความสัมพันธ์ภายในกลุ่มสมาชิกในกลุ่มจะมีความสามัคคีมากขึ้น ถ้าหากเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม คนไทยจะสามัคคีกันมากเมื่อดินแดนถูกรุกราน หรือเมื่อประเทศได้รับการกล่าวหาให้เสื่อมเสีย เป็นต้น

สรุปแนวความคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นทั้งจากระหว่างบุคคลและแบบกลุ่ม พบว่า เกิดจากการที่พฤติกรรมของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติ ซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการตอบโต้และมีปฏิริยาต่อกันและกัน โดยการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ผู้วิจัยมีความสนใจ คือ รูปแบบการปฏิสัมพันธ์กลุ่ม ที่ถูกถ่ายทอดออกมาผ่านทางรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น การส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่ผู้วิจัยมีความสนใจจึงมีรูปแบบการใช้กิจกรรม ผ่านทางการออกแบบพื้นที่ที่จะให้แต่ละบุคคล และครอบครัวได้ พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันภายในโครงการอาคารที่พักอาศัย

และความร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้าน โดยได้ทำการศึกษาเพื่อหารูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในหัวข้อต่อไป

2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยแห่งความเสื่อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ หากไม่เตรียมพร้อม เพื่อรับการเปลี่ยนแปลงย่อมส่งผลต่อทั้งสภาพร่างกายและจิตใจ เกิดความหดหู่ ตึงเครียด สภาพร่างกายเสื่อมโทรมไปตามสุขภาพจิตที่ย่ำแย่ การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นวิธีการหนึ่งในการส่งเสริม การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นได้ โดยมีรูปแบบสอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (the activity theory of aging) ที่อธิบายถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้สุขภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้นได้ การทำประโยชน์เพื่อสังคมช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง และก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต (พัชราภามนุญภัทรราชย์, 2544) จากทฤษฎีแสดงให้เห็นความสำคัญของการมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์จากการทำกิจกรรมว่ามีส่วนช่วยพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังขมรวมถึงยกระดับจิตใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง แก่บุคคลทุกเพศวัย รวมไปถึงผู้สูงอายุด้วย สอดคล้องกับความเชื่อของทฤษฎีผู้สูงอายุที่กล่าวถึงทฤษฎีกิจกรรม (activity theory) ว่าการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเอง การทำกิจกรรมจึงเป็นเสมือนการได้รับการรักษาสุขภาพและบทบาทอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้สูงอายุ เป็นที่ยอมรับในทางกลับกันผู้ที่ไม่ทำกิจกรรมใด ๆ เลย จะรู้สึกเบื่อหน่าย และใช้ชีวิตอย่างเฉื่อยเมงเป็นผลให้เกิดภาวะความเสื่อมถอยของสภาพจิตใจอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังพบว่า แม้จะมีผู้สูงอายุบางส่วนที่ร่างกายเสื่อมโทรมแล้ว แต่ยังคงทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพราะทำให้ไม่เหงา และรู้สึกมีความสุขเมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน (ทิพย์อรุณ สมภู, 2552)

นอกจากนี้พบการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเกษียณอายุของข้าราชการบำนาญของกระทรวงศึกษาธิการพบว่า ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอกับครอบครัวและสังคม จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุราชการมากกว่าผู้ทำกิจกรรมน้อย (สมศรี กันธมาลา, 2529) เช่นเดียวกับผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตอันเกิดจากภาวะถดถอยทางสังคมและการร่วมกิจกรรมของชาวพุทธ พบว่าผู้ที่ร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ จะมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับสูง (อรรวรรณ ฉ่ำชื่น, 2541)

ดังนั้น การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตนเองได้ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยผู้สูงอายุที่ยังคงทำกิจกรรมทางสังคมอยู่ จะมีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตที่สูง ผู้สูงอายุจึงควรรักษาระดับการทำกิจกรรมทางสังคมให้สม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว (ศจี วิสารทศจี, 2554)

2.7.1 แนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

การส่งเสริมผู้สูงอายุให้ทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดความเหงาและว้าเหว่ลงได้ การทำกิจกรรมนอกบ้านช่วยให้ชีวิตประจำวันมีความหลากหลาย ไม่น่าเบื่อหน่ายทำให้รู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีความสำคัญ และมีบทบาทในสังคมอยู่ นอกจากนี้การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกไปทำกิจกรรมร่วมกับสังคมอื่น ๆ นอกเหนือจากที่บ้านของตนเอง เป็นการลดระยะเวลาที่ต้องอยู่บ้านเพียงลำพัง รวมไปถึงการลดการกระทบกระทั่ง ระหว่างผู้สูงอายุกับสมาชิกในครอบครัวได้ (ศิริวรรณ ศิริบุญ, 2543) และพบว่าผู้ที่ทำกิจกรรมและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับสังคมจะพึงพอใจ ต่อการดำเนินชีวิต มีความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ช่วยยกระดับความเชื่อมั่น เห็นคุณค่า และประโยชน์ในตนเอง รวมถึงเป็นที่ไว้วางใจและเชื่อถือแก่บุคคลอื่น ๆ ช่วยให้ค้นพบตัวตนจากกิจกรรมที่ได้เลือกทำ ช่วยส่งเสริมการแสดงออกและแลกเปลี่ยนทั้งทางทัศนคติ อารมณ์ความรู้สึกของบุคคล และสังคมโดยรอบ รวมถึงช่วยสร้างกลุ่มสังคมผู้สูงอายุที่เข้มแข็ง (California State Parks Planning Division, 2005) นอกจากนี้ยังพบการศึกษาพฤติกรรมของผู้สูงอายุในเขตเมือง พบว่าลักษณะกิจกรรมที่ผู้สูงอายุในชุมชนเมืองทำยามว่าง ที่สามารถทำได้ตามลำพังในบริเวณบ้านของตนเอง ได้แก่ การดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ เลี้ยงสัตว์ อ่านหนังสือ ทำงานบ้าน นอนหลับ เดินเป็นต้น (วัลย์ลิกา ลีตรานนท์, 2540) กิจกรรมส่วนใหญ่ไม่ก่อให้เกิดการพัฒนาและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อสร้างคุณภาพทางร่างกาย จิตใจและสังคมที่ดีตามควร

กิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีความปลอดภัยสอดคล้องต่อศักยภาพทางร่างกาย รวมถึงช่วยส่งเสริมให้เกิดการสร้างสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ดี จากการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมจากแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมกิจกรรม รวมไปถึงศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ สามารถสรุปแนวคิดรูปแบบกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุได้ 7 หมวด โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย

- กิจกรรมบริหารร่างกาย เช่น โยคะ ลีลาศ วิ่งเหยาะ หรือเดินเร็ว และกิจกรรมที่มีการใช้อุปกรณ์บริการ เช่น ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม การออกกำลังกายต่าง ๆ เป็นต้น
- การฟื้นฟูร่างกาย เช่น การนวด การอบสมุนไพร เป็นต้น

ภาพที่ 2.7 แสดงกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

2) กิจกรรมทางศาสนา

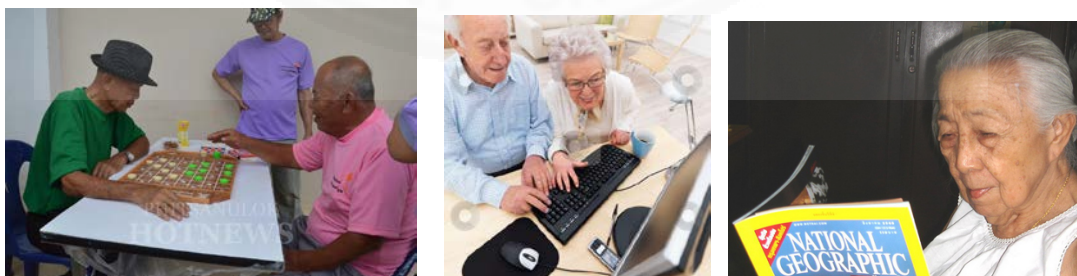
- การทำบุญ
- ฟังธรรม
- การนั่งสมาธิ

ภาพที่ 2.8 แสดงกิจกรรมทางศาสนา, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

3) กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา

- การเล่นเกมส์ เช่น บิงโก หมากฮอส การทายปริศนา เป็นต้น
- การอ่านหนังสือ หรือเล่นอินเทอร์เน็ต

ภาพที่ 2.9 แสดงกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

4) กิจกรรมเพื่อความบันเทิง

- การร้องเพลงและการแสดงออก
- การดูหนัง ฟังเพลง

ภาพที่ 2.10 แสดงกิจกรรมเพื่อความบันเทิง, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

5) กิจกรรมส่งเสริมสังคม

- กิจกรรมพบปะ งานสังสรรค์ตามเทศกาล วันสำคัญ

ภาพที่ 2.11 แสดงกิจกรรมส่งเสริมสังคม, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

6) กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา

- กิจกรรมทางศิลปะ เช่น การปั้น เล่นดนตรี การช่าง เป็นต้น
- การดูแลต้นไม้ หรือสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

ภาพที่ 2.12 แสดงกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

7) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

- กิจกรรมอาสาสมัคร
- กิจกรรมท่องเที่ยว

สรุปผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอกับครอบครัวและสังคม จะมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับสูง (สมศรี กันธมาลา, 2529; อรรพรรณ ฉ่ำชื่น, 2541; ศจี วิสารทศจี, 2554) ดังนั้น การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตนเองได้ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม เพราะทำให้ไม่เหงา และรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน (ทิพย์อรุณ สมภู, 2552) เพื่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว โดยกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีความปลอดภัยสอดคล้องต่อศักยภาพทางร่างกาย รวมถึงช่วยส่งเสริมให้เกิดการสร้างสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ดี จากการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมจากแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมกิจกรรม รวมไปถึงศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ สามารถสรุปแนวคิดรูปแบบกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุได้ 7 หมวด ดังนี้ (ตารางที่ 2.4)

- 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย
- 2) กิจกรรมทางศาสนา
- 3) กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา
- 4) กิจกรรมเพื่อความบันเทิง
- 5) กิจกรรมส่งเสริมสังคม
- 6) กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา
- 7) กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ

ตารางที่ 2.4

แสดงกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ

กิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	วิธีการ	ประโยชน์
1.กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย	1.1 กิจกรรมบริหารร่างกาย - โยคะ - ลีลาศ - แอโรบิค - วิ่งเหยาะ หรือเดินเร็ว - ลูกบอลบริหาร - ปาเป้า - โยนห่วง - โบลิ่งสนาม - รำมวยจีน - รำไม้พลอง - ไทเก๊ก - การออกกำลังด้วยเครื่องบริหาร - เปตอง	- รูปแบบกิจกรรมแบบเดี่ยวและกลุ่มแต่ควรส่งเสริมให้ทำกิจกรรมกลุ่ม - ขนาดการใช้พื้นที่ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรม - ช่วงเวลาที่เหมาะสม ได้แก่ 06.00-08.00น. และ 16.00-18.00น.	- กระตุ้นการทำงาน ของระบบร่างกาย - ชะลอความเสื่อมของกล้ามเนื้อ - ลดอาการเส้นเลือดหัวใจตีบ - สร้างความสนุกสนาน - ฝึกการเข้าสังคมจากการทำงานกิจกรรม
	1.2 กิจกรรมฟื้นฟูร่างกาย - การนวด - การอบสมุนไพร - ธรรมชาติบำบัด	- มีรูปแบบพื้นที่เฉพาะ และต้องมีเจ้าหน้าที่ในการให้บริการ - พื้นที่กิจกรรมต้องมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น	- ชะลอความเสื่อมของร่างกาย - สร้างความสดชื่นและผ่อนคลาย
2.กิจกรรมทางศาสนา	- การทำบุญ - ฟังธรรม - ปฏิบัติสมาธิ	- พื้นที่กิจกรรมต้องมีสภาพแวดล้อมที่ร่มรื่น	- สร้างความผ่อนคลาย - เกิดสมาธิมีสติ

ตารางที่ 2.4

แสดงกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (ต่อ)

กิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	วิธีการ	ประโยชน์
3. กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - การเล่นเกมส์ - การอ่านหนังสือ - การอบรม - การใช้อินเทอร์เน็ต 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้มีผู้นำในการเริ่มกิจกรรมเกมส์ - จัดเตรียมอุปกรณ์ให้มีความหลากหลายและพร้อมต่อการใช้งานอยู่เสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> - เสริมสร้างสมาธิ - ลดความตึงเครียด - สร้างความพึงพอใจและเกิดความสุข
4. กิจกรรมเพื่อความบันเทิง	<ul style="list-style-type: none"> - ร้องเพลง - การฟังเพลง - การชมภาพยนตร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดให้มีทั้งกิจกรรมหมู่คณะและเดี่ยวให้สอดคล้องต่อบุคลิกภาพของผู้สูงอายุที่มีหลากหลายได้ - จัดเตรียมอุปกรณ์ให้มีความหลากหลายและพร้อมต่อการใช้งานอยู่เสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความมั่นใจ - สร้างการยอมรับ - สร้างความสดชื่นผ่อนคลาย - เป็นการสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนผู้สูงอายุด้วยกัน - ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคคล
5. กิจกรรมส่งเสริมสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - การพบปะ สังสรรค์ - กิจกรรมตามเทศกาลหรือวันสำคัญ 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดพื้นที่สำหรับนั่งพักและจัดสภาพแวดล้อมให้เหมาะต่อการผ่อนคลาย - จัดพื้นที่สำหรับกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคคลและหมู่คณะ - สร้างความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม - สร้างความผ่อนคลายที่ลดความเครียดและความเหงาได้

ตารางที่ 2.4

แสดงกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (ต่อ)

กิจกรรม	ลักษณะกิจกรรม	วิธีการ	ประโยชน์
6. กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - การทำงานศิลปะ - เล่นดนตรี - การทำงานช่างหรืองานฝีมือ - การดูแลต้นไม้หรือสัตว์เลี้ยง 	<ul style="list-style-type: none"> - จัดเจ้าหน้าที่สำหรับให้คำแนะนำกิจกรรม - เตรียมสถานที่ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความมั่นใจและเกิดคุณค่าในตนเอง - สร้างความสนุกสนานผ่อนคลาย - เสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ - ฝึกและกระตุ้นการใช้กล้ามเนื้อ ระบบประสาท และการไหลเวียนโลหิต
7. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ	7.1 กิจกรรมอาสาสมัคร	<ul style="list-style-type: none"> - การบำเพ็ญประโยชน์แก่กลุ่มของตนหรือชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างความมั่นใจและเกิดคุณค่าในตนเอง - สร้างการยอมรับ - สร้างความพึงพอใจแก่ตนเอง
	7.2 การท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - เดินทางเพื่อพักผ่อน - เดินทางเพื่อทำกิจกรรมตามความสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วยสร้างประสบการณ์ใหม่ - สร้างความเพลิดเพลินผ่อนคลาย

หมายเหตุ. โดย ศจี วิสารทศจี, 2554

2.8 แนวคิดในการออกแบบโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

สามารถแบ่งแนวคิดในการออกแบบโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุออกเป็นสองหัวข้อ ได้แก่ แนวคิดการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุและแนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

2.8.1 แนวคิดการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ

แนวคิดเกี่ยวกับ การออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ได้มีผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้กล่าวถึง ดังนี้ (Regnier, 2002)

2.8.1.1 Keren Wilson's Assisted Living Concepts and Attributes

1) หัวข้อที่เกี่ยวข้องในด้านกายภาพและการจัดการสิ่งแวดล้อม คือ

- ความเป็นส่วนตัว (privacy)
- ความภาคภูมิใจในตัวเอง (dignity)
- ทางเลือก (choice)
- ความเป็นอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาใคร (independence)
- ความเป็นตัวของตัวเอง (individuality)
- สิ่งแวดล้อมที่ทำให้ความรู้สึกเช่นบ้าน (homelike surrounding)

2) แนวคิดในการจัดการบ้านพักสำหรับผู้สูงอายุ

- การสร้างพื้นที่ที่เป็นส่วนตัวของแต่ละคน สร้างความเป็นส่วนตัวได้ด้วยประตูที่ล็อกได้ มีห้องน้ำเป็นส่วนตัว และความสามารถในการเตรียมอาหารเองได้

- สามารถรองรับความเป็นตัวของตัวเอง ในแต่ละผู้สูงอายุ ผู้อยู่อาศัยมีความต้องการและความสามารถที่ต่างกันออกไป การทราบถึงความแตกต่างเช่นนี้เป็นพื้นฐานการบำบัดในแต่ละบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- การแบ่งความดูแลกันระหว่างผู้ดูแล สมาชิกในครอบครัว และผู้อยู่อาศัย การสร้างสัมพันธ์ระหว่างผู้ดูแลอย่างเป็นทางการและสมาชิกครอบครัวรวมทั้งตัวผู้สูงอายุเองได้มีส่วนในการจัดการของบ้านพัก

- อนุญาตให้ผู้อยู่อาศัยมีทางเลือกและควบคุมได้ด้วยตัวเอง การทำให้ทางเลือกว่าต่อการเข้าใจ ทำให้การตัดสินใจที่ผู้อยู่อาศัยจะเลือกมีเพิ่มมากขึ้นได้ เมื่อมีการฝึกการใช้ทางเลือกในผู้สูงอายุมากเท่าไร ก็จะทำให้ผู้สูงอายุมีการควบคุมสถานการณ์ได้มากเท่านั้น

2.8.1.2 Uriel Cohen and Gerald D. Weisman's Therapeutic Goals for Dementia Facilities

Uriel Cohen and Gerald D. Weisman ได้กล่าวถึง 9 เป้าหมายการบำบัดที่จะเป็นพื้นฐานของนโยบายการดำเนินงาน และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสังคม

- การทำให้แน่ใจว่ามีความปลอดภัย
- สนับสนุนความสามารถของผู้สูงอายุด้วยกิจกรรม
- สร้างความการรับรู้และลำดับ

- สร้างการกระตุ้นและความท้าทายในสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม
- สร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมเชิงบวก เพิ่มความอิสระและการควบคุม

สถานการณ์

- ปรับเปลี่ยนได้ตามความต้องการที่เปลี่ยนไป
- สร้างความเชื่อมโยงกับสิ่งที่ดีต่อสุขภาพและที่คุ้นเคย
- สนองตอบต่อความต้องการการเป็นส่วนตัว

2.8.1.3 Victor Regnier and Jon Pynoos's Environment – Behavior

Principles

Victor Regnier and Jon Pynoos ได้กล่าวถึง 12 ข้อที่ควรคำนึงถึง หลักพฤติกรรมทางสิ่งแวดล้อม แม้จะเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุที่พักอาศัยอยู่ในโครงการพักอาศัยร่วมและสถานดูแลผู้สูงอายุ แต่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในผู้สูงอายุในบ้านได้เช่นกัน

- ความเป็นส่วนตัว (privacy) ผู้สูงอายุได้มีความรู้สึกที่แยกออกมาจากผู้อื่น การเป็นส่วนตัวจากการได้ยินและการมองเห็นเป็นส่วนสำคัญในการเป็นส่วนตัวทางกายภาพ

- ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) เช่น การสร้างกลุ่มอยู่อาศัยที่มีวัยใกล้เคียงกันให้มีกิจกรรมทางสังคมเกิดขึ้น ทั้งกิจกรรมอย่างไม่เป็นทางการ กิจกรรมนันทนาการ การจับกลุ่มคุย และการพัฒนาความเป็นเพื่อน กิจกรรมทางสังคมจะป้องกันความซึมเศร้า โดยให้ผู้สูงอายุได้แลกเปลี่ยนเรื่องราว ปัญหา ประสบการณ์ชีวิตและเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน

- การควบคุม ทางเลือก และการปกครองตนเอง (control/choice/autonomy) การสร้างทางเลือกเป็นสิ่งสำคัญเพราะผู้สูงอายุมักมีความต้องการพิเศษจากคนส่วนใหญ่ พึงพอใจได้ยากกว่าการได้ความรู้สึกว่าสามารถควบคุมสถานการณ์และผลที่จะออกมาได้ พบว่ามีผลดีต่อความพึงพอใจในชีวิต

- การลำดับความสำคัญของพื้นที่ (orientation / way finding) สร้างสิ่งแวดล้อมที่ลดความสับสน หาทางได้ง่าย สิ่งนี้สำคัญเพราะการรู้สึกหลงทางในอาคารทำให้เกิดความกลัวและไม่มั่นใจในตนเอง โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีปัญหาการหลงลืมอยู่แล้ว การหลงทางจึงเกิดได้ง่ายในสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ป้ายสามารถแก้ปัญหาเบื้องต้นได้ แต่ไม่สามารถทำให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจ

- ความปลอดภัย (safety/security) สร้างสิ่งแวดล้อมที่ให้ความมั่นใจว่ามีความปลอดภัยจากอันตราย การบาดเจ็บ หรือลดความเสี่ยงนั้นลง ผู้สูงอายุมักมีปัญหาทางร่างกาย และการสัมผัสรับรู้ เช่น ปัญหาทางการมองเห็น การควบคุมการทรงตัว การย่อตัว และการเคลื่อนไหวตามข้อต่อ ซึ่งทำให้ล้มได้ง่าย ประกอบกับระดับแคลเซียมในกระดูกที่ลดลงทำให้กระดูกหักได้ง่าย

- การเข้าถึงและการใช้งาน (accessibility and functioning) พื้นที่ที่ใช้ได้จริงต้องมีการเข้าถึงได้ง่ายเป็นหลักในการออกแบบ เช่น ประตู หน้าต่าง อุปกรณ์ในห้องน้ำ อาจลำบากในการบิด เปิด หรือยกขึ้น

- กระตุ้นประสาทสัมผัสและท้าทาย (stimulation/challenge) สร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยแต่ท้าทาย สิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นทำให้ผู้สูงอายุตื่นตัว สามารถทำได้จากการใช้สี สัน รูปร่างที่หลากหลาย ความแตกต่าง และสามารถเป็นการใช้ร่วมกับกิจกรรมการบำบัดอื่นๆได้ เช่นการบำบัดด้วยสัตว์ กิจกรรมร้องเพลง

- ประสาทสัมผัส (sensory aspects) เช่น กลิ่น สัมผัส การมองเห็น การได้ยินและรสชาติได้ลดลง การกระตุ้นสามารถทำได้เช่น กลิ่นจากครัวและสวน สี สัน และลวดลายจากเฟอร์นิเจอร์

- ความคุ้นเคย (familiarity) สิ่งแวดล้อมที่อ้างอิงมาจากอดีต หรือได้อิทธิพลมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่น สร้างความรู้สึกของความคุ้นเคยและเชื่อมโยง เนื่องจากการแยกไปสู่สิ่งแวดล้อมที่พุกอาศัยใหม่สร้างความสับสนให้กับผู้สูงอายุ

- ความสวยงาม/รูปลักษณ์ (aesthetics/appearance) การออกแบบสิ่งแวดล้อมที่น่าดึงดูดและไม่ให้ความรู้สึกเป็นทางการของสถาบัน ภาพลักษณ์โดยรวมของสิ่งแวดล้อมสะท้อนเป็นมุมมองของผู้มาเยี่ยม และเพื่อสมาชิกครอบครัวต่อผู้สูงอายุด้วย

- การทำให้เหมาะสมกับแต่ละบุคคล (personalization) เปิดโอกาสให้สามารถสร้างสิ่งแวดล้อมส่วนตัวได้ สร้างสถานที่ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ของผู้พักอาศัยในบ้านพักผู้สูงอายุการแสดงออกถึงความเป็นตัวของตัวเองในพื้นที่นั้นทำได้อย่างมีข้อจำกัด สิ่งของส่วนตัวที่ใช้ในการตกแต่งมักมีความสำคัญมากกับผู้สูงอายุ สิ่งของสะสมสร้างการกระตุ้นให้นึกถึงความทรงจำเก่าๆหรือความผูกพันทางอารมณ์กับเพื่อนและครอบครัวได้

- การปรับเปลี่ยน (adaptability) สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ง่ายทำให้การเปลี่ยนไปตามบุคคลได้ง่าย เช่นบางคนมีปัญหาทางด้านสายตา บางคนมีปัญหาที่ข้อต่อ ห้องน้ำและครัวเป็นห้องสำคัญที่มีกิจกรรมการใช้งานจริงจิงมากที่สุด จึงควรมีการออกแบบให้มีการปรับเปลี่ยนสำหรับผู้สูงอายุที่มีความต้องการต่างกันได้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.8.2 แนวคิดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.8.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน

ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการใช้งานพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน (Neighborhood Space) คือ ความแตกต่างระหว่างกลุ่มเช่น เพศ ระดับชนชั้น ภูมิภาค วิถีชีวิต เชื้อชาติ-วัฒนธรรม และช่วงแม่ และผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มที่ชอบติดอยู่กับบ้าน จึงเป็นกลุ่มที่ออกมาใช้พื้นที่ว่างในละแวกบ้านบ่อยครั้ง อายุ โดยในช่วงอายุต่างกัมีการเคลื่อนย้ายที่ หรือเดินทางต่างกัน (Mobility) โดยเด็กเล็ก ผู้เป็นแม่ และผู้สูงอายุ เป็นกลุ่มที่ชอบติดอยู่กับบ้าน จึงเป็นกลุ่มที่ออกมาใช้พื้นที่ว่างในละแวกบ้านบ่อย (ตารางที่ 2.5) (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

ตารางที่ 2.5

แสดงความสัมพันธ์ระหว่างช่วงอายุและการเคลื่อนย้ายที่ หรือเดินทาง (Mobility)

ช่วงอายุ	การเคลื่อนย้ายหรือเดินทาง				
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด
เด็กก่อนวัยเรียน	✓				
เด็กประถม		✓			
วัยรุ่น			✓		
นักศึกษามหาวิทยาลัย					✓
ผู้ใหญ่ที่ยังไม่แต่งงาน					✓
แต่งงานใหม่				✓	
ครอบครัวที่มีลูกเล็ก	✓				
ครอบครัวที่มีลูกโต			✓		
วัยกลางคน				✓	
ผู้สูงอายุ	✓				

หมายเหตุ. โดย ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548

กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มที่อยู่ติดบ้าน พื้นที่ในละแวกบ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ควรมีการจัดเตรียมให้เหมาะสมกับการใช้ของผู้สูงอายุ ในกรณีของโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุพื้นที่ในละแวกบ้านนี้หมายถึงได้ตั้งแต่ บริเวณรอบบ้าน สวน และพื้นที่ภายนอกโครงการในระยะที่สามารถเดินถึง เช่น ร้านค้า ตลาด หรือ ศาสนาสถานใกล้เคียง ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ (ฉันทชัย โรจนะสมิต, 2543) ที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นกลุ่มผู้ใช้ที่ออกมาใช้สวนสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรเป็นประจำทุกวัน โดยมาใช้สวนในช่วงเช้า (5.00-8.00 น.) มากที่สุดกิจกรรมที่ทำ คือ เดิน วิ่ง ออกกำลังกาย และนั่งจับกลุ่มคุยกัน และจะทยอยกลับในเวลาประมาณ 7.00 น. เมื่อแดดเริ่มจ้า แต่ในช่วงเวลาเย็น (16.00-19.00น.) ที่มีผู้ใช้สวนสาธารณะเป็นจำนวนมากมีผู้ใช้สวนที่เป็นผู้สูงอายุพบได้น้อยมาก ผู้ใช้สวนสาธารณะมีระยะทางเดินระหว่างบ้านและสวนสาธารณะเฉลี่ยประมาณ 300 เมตร ระยะทางนี้จะเพิ่มขึ้นถ้าสวนนั้น ๆ มีการดูแลเอาใจใส่ และมีพื้นที่เพียงพอในการออกกำลังกาย การใช้สวนสาธารณะของผู้ใช้ไม่ได้มุ่งหวังเพียงเพื่อออกกำลังกายเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อการสังสรรค์ พบปะพูดคุยกับเพื่อน และผู้ใช้สวนคนอื่น ๆ อีกด้วย ถ้าสวนแห่งใดที่มีความปลอดภัยสูงผู้สูงอายุมักจะทยอยกันมาก่อนเวลา 6.00 น. ผู้สูงอายุในโครงการที่พักอาศัยแบบแฟลต ได้มีในการศึกษาถึงสภาพการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยแบบแฟลตเคหะชุมชนดินแดง 1 และ 2 กรุงเทพมหานคร (จิระภา ศรีคำ, 2545) จากการสำรวจพบว่า พื้นที่ที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุใช้สำหรับกิจกรรมเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อยคือ

- 1) พื้นที่ภายในห้องพัก ใช้สำหรับกิจกรรมขั้นพื้นฐานของชีวิต
- 2) พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพักอาศัย ใช้สำหรับพักผ่อนใช้เวลาว่าง ได้แก่ การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน การทำงานอดิเรก การนั่งพักผ่อน การนอนกลางวัน และทำงาน

- 2) พื้นที่ด้านข้างหรือระหว่างอาคาร ใช้สำหรับกิจกรรมการพักผ่อน
- 3) พื้นที่ตลาด ใช้สำหรับกิจกรรมการทำงานช่วยเหลือครอบครัว
- 4) พื้นที่ใต้ถุนอาคาร ใช้สำหรับกิจกรรมพักผ่อนใช้เวลาว่าง
- 5) พื้นที่สนามกีฬาไทย-ญี่ปุ่น และสนามกีฬาเวสน์

ผู้สูงอายุในโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบสถานสงเคราะห์ ในการศึกษาแนวทางการปรับปรุงโครงการบ้านพักคนชราวาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (พงศธร เหราบัตย์, 2546) พบว่า มีผู้สูงอายุประเภทอาคารสามัญ ร้อยละ 31 ไปออกกำลังกายที่บริเวณลานออกกำลังกายและพื้นที่ฟุสภาพทุกวัน ร้อยละ 5.6 ไปออกกำลังกาย 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ และร้อยละ 5.6 ไปออกกำลังกาย 3-6 ครั้งต่อสัปดาห์ การทำกิจกรรมบริเวณสนามเปตอง พบว่ามีผู้สูงอายุไปเล่นเปตองมากที่สุด (ร้อยละ 19.7) รองลงมาคือ เดินเล่น นั่งพักผ่อน ทำงานอดิเรก พูดคุยกับเพื่อนผู้สูงอายุ ส่วนในกลุ่มผู้สูงอายุประเภทอาคารพิเศษ (บ้านเดี่ยวและทาวน์เฮาส์) ซึ่งเป็นเพศหญิงทั้งหมด พบว่ามีการใช้พื้นที่กิจกรรมภายในอาคารอเนกประสงค์ อาคารรวมเป็นจำนวนมาก และมีการทำกิจกรรม บริเวณลานออกกำลังกาย พื้นฟูสภาพ และสนามเปตองเป็นเปอร์เซ็นต์น้อยกว่าเมื่อเทียบผู้สูงอายุประเภทอาคารสามัญ

จากการปัญหาและความต้องการของคนชรา ในสถานสงเคราะห์คนชรา บ้านบางแค (อุตตพร บุณาค, 2523) พบว่า คนชราส่วนมากเจ็บป่วยเป็นโรคต่าง ๆ ทำให้คนชราไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมที่สถานสงเคราะห์จัดขึ้นได้ เช่น การออกกำลังกายประจำวัน การเข้าร่วมการบำเพ็ญกุศลทางศาสนา โครงการอ่านหนังสือให้คนชราฟัง โครงการสนทนาธรรมและสันตนาการ ทางด้านสังคมคนชรามักพบกับปัญหาในการติดต่อกับบุคคลภายนอก ด้านการคมนาคมและอื่น ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยการประเมินสถานสงเคราะห์คนชราของรัฐ ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์ 3 แห่ง (จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, พรประภา สินธุนาวา และนภัส ศิริสัมพันธ์, 2543) พบว่า ผู้สูงอายุ ในอัตราส่วนที่สูงไม่เข้าร่วมกิจกรรมใด ๆ เลยในทั้ง 3 สถานสงเคราะห์ ด้วยเหตุผลที่สำคัญที่สุด คือ ปัญหาสุขภาพ เช่น เหนื่อยง่าย เดินไม่ไหว การได้ยินไม่ดี ปวดขา นั่งนานไม่ได้ ร่างกายไม่เอื้ออำนวย ต้องเข้าห้องน้ำบ่อย (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.8.2.2 แนวคิดของสวนเพื่อการบำบัด

สวนเพื่อการบำบัด เป็นทฤษฎีที่ว่า สวนมีส่วนช่วยลดช่วงเวลาการพักฟื้นของคนไข้หนักในโรงพยาบาล (Regnier, 2002) และการใช้สวนเป็นการออกกำลังกายทางจิตใจในการจินตนาการที่สร้างผลดีต่อการบำบัด อีกทั้งการเดินเป็นการออกกำลังกายด้วย ซึ่ง 9 หลักของสวนเพื่อการบำบัดที่มีประสิทธิภาพ คือ คล้ายบ้าน มีความเป็นส่วนตัว กระตุ้นจิตใจให้ตื่นตัว โอกาสการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ครอบครัวสามารถใช้พบปะกัน ใหญ่เพียงพอสำหรับการจัดกิจกรรมที่นั่งสบาย รู้สึกปลอดภัย ผู้พิการเข้าถึงได้ โดยพืชพันธุ์ควรเหมาะสมทั้งสี ผิวสัมผัส กลิ่น และความหลากหลายทำให้พื้นที่มีเอกลักษณ์และมุมมองที่สวยงาม ซึ่งเป็นการกระตุ้นประสาทสัมผัส อีกทั้งสวนยังมีส่วนช่วยในการสร้างความต่อเนื่องในการใช้ชีวิต ผู้สูงอายุจำนวนมากมีประสบการณ์ในการทำสวน ไม่ว่าจะเป็งานอดิเรก หรือทำสวนภายในบ้านมาก่อน ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่จะสร้างความต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน

พื้นที่ภายนอกอาคารควรคล้ายคลึงกับส่วนประกอบของพื้นที่ภายในอาคาร และตอบสนองกับลักษณะทำเลที่ตั้งโครงการ วัฒนธรรม และความต้องการกิจกรรมของผู้พักอาศัย ในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ภายนอกและภายในอาคาร สามารถสร้างได้ด้วยพื้นที่ภายในอาคารที่มีลักษณะคล้ายพื้นที่ภายนอกอาคาร หรือระเบียง ช่วยสร้างร่มเงา ความปลอดภัย มุมมองที่กว้างไกล และประสบการณ์สำหรับผู้พักอาศัยที่ไม่ต้องการเดินออกไปภายนอกอาคาร โดยเฉพาะผู้ที่มีอาการความจำเสื่อม พื้นที่ที่ให้ความรู้สึกคล้ายห้องสามารถเข้าใจได้ง่ายกว่า เนื่องจากผู้สูงอายุมีความอ่อนไหวในเรื่องผิวและการมองเห็นเมื่อโดนแดดมากไป สามารถสร้างร่มเงาได้หลายแบบ เช่น ร่ม พืชพรรณ และองค์ประกอบของอาคาร เช่น เถลิงและระแนงไม้ (Perkins, 2004)

องค์ประกอบในสวนที่เหมาะสมเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งเสริมการใช้งานในสวนองค์ประกอบในสวน เช่น ที่นั่งพักระหว่างทางช่วยให้ผู้พักอาศัยรู้สึกสะดวกสบายในการเดิน ควร มีที่นั่งทุก ๆ 100-125 ฟุต ควรมีความกว้างอย่างน้อย 5 ฟุตขึ้นไป ทำให้สามารถนั่งได้อย่างน้อย 2 คน และตั้งในพื้นที่ที่มีวิวน่าสนใจ ควรมีที่วางแขนทั้ง 2 ด้านเพื่ออำนวยความสะดวกและนั่ง ผู้พักอาศัยที่มี ปัญหาในการเคลื่อนไหวมักพอใจให้มีที่นั่งพักอีกอันในระยะที่มองเห็น ก่อนที่จะลุกขึ้นเดินอีกครั้ง เพื่อจะรู้ว่าที่ใดที่จะสามารถนั่งพักได้อีก และที่นั่งที่มีผนักพิง และที่วางแขนที่ตั้งบริเวณทาง เข้าช่วยส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอีกด้วย (Regnier, 2002) นอกจากการใช้งานโดยตรงแล้ว พื้นที่ภายนอกยังมีการใช้งานทางอ้อมที่สำคัญอีกทางหนึ่ง คือ การเป็นมุมมองที่สวยงามจากภายใน อาคาร ซึ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุที่เคลื่อนไหวได้ลำบาก และใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่บนเตียง

ผู้พักอาศัยสูงอายุมักใช้เวลาในอาคารมากกว่านอกอาคาร มุมมอง ภายนอกจึงเป็นสิ่งสำคัญโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ วิวที่เคลื่อนไหว (active view) โดยมากจะ มองเข้าสู่เมืองเห็นถนน ทางเท้า และกิจกรรมต่าง ๆ หน้าที่ทางเข้า โดยจะให้ความรู้สึกแข็งกระด้าง, มี พลังงานเคลื่อนไหว เสียงดัง เปลี่ยนแปลงเสมอ และกระตุ้นให้ตื่นตัวและวิวที่สงบนิ่ง (passive view) มองเห็นธรรมชาติ เช่นสนามหญ้า สวน ต้นไม้ บึงน้ำ โดยจะให้ความรู้สึก นุ่มนวล ราบเรียบ เชื่องช้า และผ่อนคลาย ซึ่งทั้ง 2 แบบมีทั้งข้อดีและข้อเสีย พื้นที่ส่วนกลางจึงควรมีวิวที่หลากหลาย ระยะเวลาของ วิวมีหลายระดับ เช่น ระยะใกล้ตัว ระยะกลาง ระยะไกล ตัวอย่างเช่น มุมมองจากห้องพักชั้นบนไปสู่ ชุมชนข้างเคียง มีความแตกต่างจากมุมมองของชั้นล่างมองไปสู่สนามหญ้า ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว มุมมองใกล้ตัวมักเป็นที่นิยมกว่า โดยเฉพาะผู้ที่มีอาการของความจำเสื่อม ที่วิวในระยะไกลอาจสร้างความ สับสนและวุ่นวายใจ โดยวิวที่ดีที่สุดคือวิวที่สามารถเห็นได้ทั้งชุมชนข้างเคียงและเมือง วิวนี้จะ ช่วยพัฒนาจินตนาการและสร้างเสริมกำลังใจที่ดี ระเบียงอาคารชั้นบนจะได้ข้อได้เปรียบนี้ และ หน้าต่างของห้องพักที่มีขอบล่างสูงจากพื้น 16-24 นิ้ว ทำให้ผู้พักอาศัยสามารถมองเห็นวิวภายนอกได้ จากเตียงนอน ขอบหน้าต่างที่เตี้ยช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงจากภายนอกสู่ภายในห้องพัก (Regnier, 2002)

การวางผังและรูปแบบอาคารในโครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุเป็น ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ โครงการบ้านพักอาศัยที่มีลักษณะเป็นอาคารที่มี สวนภายใน (courtyards) เป็นการแก้ปัญหาที่ดีสำหรับโครงการในเมืองที่มีพื้นที่โครงการที่จำกัด ที่มี โอกาสเล็กน้อยในการสร้างสวน โดยใช้อาคารเป็นตัวกำหนดขอบเขต ป้องกันพื้นที่ใช้งานจากถนน อาคารลักษณะนี้มีทางเดินระหว่างห้องพักและสวน (single-loaded corridors) มุมมองสู่สวนสร้าง ลำดับของพื้นที่ (orientation) ทำให้สามารถจับทิศทางได้ง่ายขึ้น และยังช่วยสร้างความเป็นมิตร ระหว่างผู้พักอาศัย เนื่องจากสามารถเห็นกันได้ง่าย (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

ตารางที่ 2.6

แสดงการเปรียบเทียบแนวคิดด้านที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุของผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

	Composite Frameworks เกณฑ์ทั่วไป		Provider Frameworks เกณฑ์ผู้ให้บริการ		Dementia Frameworks เกณฑ์สำหรับผู้ที่มี อาการความจำเสื่อม		Specialized Frameworks เกณฑ์ผู้เชี่ยวชาญ	
	Regnier and Pynoos	Weisman and Calkins	Wilson	Klassen	Cohen and Weisman	Zeisel	Brummett	Tyson
2	ดูแลตนเอง	ดูแล ตนเอง	พึ่งพา ตนเอง	พึ่งพา ตนเอง	ดูแล ตนเอง	ดูแล ตนเอง	ดูแล ตนเอง	อิสระ
3	การควบคุม ของผู้พัก อาศัย	ทางเลือก	ทางเลือก	ทางเลือก	ปกครอง ตนเอง	ปกครอง ตนเอง	ครอบครอง ของส่วนตัว	
4	เหมาะสม กับแต่ละ บุคคล	เหมาะสม กับแต่ละ บุคคล	เหมาะสม กับแต่ละ บุคคล	เหมาะสม กับแต่ละ บุคคล		เหมาะสม กับแต่ละ บุคคล		
5	ความ ปลอดภัย	ความ ปลอดภัย			ความ ปลอดภัย	ความ ปลอดภัย	ความ ปลอดภัย	ความ ปลอดภัย
11	การ ปรับเปลี่ยน				การ ปรับเปลี่ยน			ยืดหยุ่น ปรับตัว ได้
12	การลำดับ ความสำคัญ ของพื้นที่				การลำดับ ความสำคัญ ของพื้นที่			

หมายเหตุ. โดย ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548

การเปรียบเทียบแนวคิดด้านที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุป
ทฤษฎีและแนวคิดหัวข้อสำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบได้ 12 หัวข้อ (ตารางที่ 2.6) แบ่ง

ออกเป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ แนวคิดด้านที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุเรื่อง สภาพที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศ โดยแนวคิดเรื่องสภาพที่อยู่อาศัย ให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย ที่มีสภาพความเป็นอยู่มีลักษณะแบบดูแลตนเอง มีการควบคุมของที่อยู่อาศัยแบบการสร้างทางเลือก เป็นสิ่งสำคัญ เพราะ ความรู้สึกที่สามารถควบคุมสถานการณ์ออกมาได้ พบว่า มีผลดีต่อความพึงพอใจ ในชีวิตของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และที่อยู่อาศัยที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วม กับครอบครัวที่เกิดขึ้นภายในโครงการ แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ให้ความสำคัญกับการสร้างสิ่งแวดล้อมส่วนตัวที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล การสร้างสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามผู้สูงอายุที่มีความต้องการต่างกันได้ และการลำดับความสำคัญของพื้นที่ สร้างสิ่งแวดล้อมที่ลดความสับสน หาทางได้ง่าย และแนวคิดเรื่องบรรยากาศของสภาพที่อยู่อาศัยที่ให้ความสำคัญกับบรรยากาศเหมือนบ้าน และบรรยากาศที่กระตุ้นประสาทสัมผัส

จากแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้านที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีลักษณะ เป็นกลุ่มที่อยู่ติดบ้าน จึงเป็นกลุ่มที่ออกมาใช้พื้นที่ว่างในละแวกบ้านบ่อยครั้ง เมื่อวิเคราะห์การใช้ พื้นที่สำหรับทำกิจกรรมภายในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ส่งผลให้พื้นที่ภายในห้องพัก และพื้นที่ภายในละแวกบ้านจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เรียงลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ดังนี้

- 1) พื้นที่ภายในห้องพัก
- 2) พื้นที่โถงทางเดิน หน้าห้องพัก
- 3) พื้นที่ใต้ถุนอาคาร
- 4) พื้นที่สวนด้านนอกอาคาร

จากแนวคิดสวนเพื่อการบำบัด มีความสอดคล้องกับวิถีพฤติกรรมของผู้สูงอายุ โดยผู้พักอาศัยสูงอายุมักใช้เวลาในอาคารมากกว่านอกอาคาร มุมมองภายในสู่นอกจึงเป็นสิ่งสำคัญ และจาก ลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่สวนที่เกิดขึ้น พบว่า ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นกลุ่มผู้ใช้ที่ออกมาใช้ สวนสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรเป็นประจำทุกวัน มีลักษณะการใช้พื้นที่สวนสาธารณะ มิได้มุ่งหวัง เพียงเพื่อออกกำลังกายเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อการสังสรรค์ พบปะพูดคุยกับเพื่อน ดังนั้น พื้นที่สวน ภายนอกอาคารจะต้องตอบสนองกับลักษณะทำเลที่ตั้งโครงการ วัฒนธรรม และความต้องการ กิจกรรมของผู้พักอาศัย ในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่สวนภายนอกและภายในอาคาร โดย พื้นที่สวนที่เกิดขึ้นจะช่วยสร้างร่มเงา ความปลอดภัย สร้างมุมมองที่กว้างไกล และประสบการณ์ สำหรับผู้พักอาศัยที่ไม่ต้องการเดินออกไปภายนอกอาคาร การวางผังและรูปแบบอาคารในโครงการที่ พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ โครงการบ้านพัก อาศัยที่มีลักษณะเป็นอาคารที่มีสวนภายใน (courtyards) เป็นการแก้ปัญหาที่ดีสำหรับโครงการใน เมืองที่มีพื้นที่โครงการที่จำกัด โดยใช้อาคารเป็นตัวกำหนดขอบเขต ป้องกันพื้นที่ใช้งานจากถนน อาคารลักษณะนี้มีทางเดินระหว่างห้องพักและสวน (single-loaded corridors)

2.9 มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย

กฎระเบียบที่กำหนดมาตรฐานสำหรับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในแต่ละประเทศมีข้อแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ ดังนี้

2.9.1 มาตรฐานขั้นต่ำของสหรัฐอเมริกา

ในงานวิจัยครั้งนี้ได้นำมาตรฐานอ้างอิงมาจากเอกสาร 2 ฉบับ คือ Fit for the future? National Required Standards for Residential and Nursing Homes for Older People, Department of Health ซึ่งเป็นมาตรฐานระดับประเทศ และ Design Standards, Title 33, Planning and Zoning, Chapter 33.229 Elderly and Disabled Housing, The City of Portland, Oregon ซึ่งเป็นมาตรฐานระดับท้องถิ่นครอบคลุมถึงผู้พิการด้วย มีเนื้อหา ดังนี้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.9.1.1 Fit for the future? National Required Standards for Residential and Nursing Homes for Older People, Department of Health

- 1) บ้านพักต้องมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมการพักผ่อนและนันทนาการ
- 2) บ้านมีพื้นที่นั่งพักผ่อน นันทนาการและรับประทานอาหาร แยกออกจากห้องพัก แต่ละห้องโดยไม่นับรวมพื้นที่ทางเดินและโถงทางเข้า ขนาดอย่างน้อย 4.1 ตร.ม.ต่อผู้พักอาศัยหนึ่งคน
- 3) มีห้องน้ำในพื้นที่ส่วนกลาง อย่างน้อย 1 ห้อง ที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงได้ในระยะ 12 เมตรจากห้องอาหาร
- 4) ห้องพักเดี่ยวที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน มีพื้นที่ห้องที่สามารถใช้สอยได้อย่างน้อย 10 ตารางเมตร
- 5) ห้องพักเดี่ยวที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบันสำหรับผู้ใช้รถเข็น มีพื้นที่ห้องที่สามารถใช้สอยได้อย่างน้อย 12 ตารางเมตร
- 6) ห้องพักเดี่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงการใช้งาน หรือต่อเติมใหม่ ต้องมีพื้นที่ห้องที่สามารถใช้สอยได้อย่างน้อย 12 ตารางเมตร
- 7) ห้องพักที่ผู้พักอาศัยต้องมีการพยาบาลบนเตียงต้องมีพื้นที่รอบข้างทั้งสองด้าน เพียงพอสำหรับผู้ดูแลและอุปกรณ์
- 8) ในห้องพักรวม ไม่สามารถพักอาศัยร่วมกันได้เกิน 2 คน โดยผู้พักอาศัยจะต้องเห็นด้วยกับการพักห้องพักรวม

9) ห้องพักรวมที่ใช้งานอยู่ในปัจจุบัน มีพื้นที่ห้องที่สามารถใช้สอยได้อย่างน้อย 16 ตารางเมตร

10) ห้องพักรวมที่สร้างขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงการใช้งาน หรือต่อเติมใหม่ ผู้พักอาศัยต้องได้รับการเสนอห้อง 2 ห้อง เช่นห้องนอนและห้องนั่งเล่น เป็นต้น

11) ห้องพักรวมมีไม่เกิน ร้อยละ 20 ของห้องพักทั้งหมด

12) มีห้องน้ำสำหรับผู้ดูแลในการช่วยอาบน้ำให้กับผู้สูงอายุได้หนึ่งห้องต่อผู้สูงอายุ 8 คน ในบ้านพักที่มีห้องน้ำ

13) ห้องน้ำต้องมีอุปกรณ์อย่างน้อยคือ โถชักโครกและอ่างล้างหน้าต้องมีบริการให้กับผู้พักอาศัยทุกคน ในบ้านพักที่สร้างขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงการใช้งาน หรือต่อเติมใหม่

14) ในห้องพักสำหรับผู้ใช้รถเข็นหรือต้องการการช่วยเหลือพิเศษอื่น ๆ ห้องน้ำต้องสามารถเข้าถึงได้

15) ระดับพื้นสามารถเข้าถึงได้ในทุกส่วนของพื้นที่ส่วนกลาง และพื้นที่ส่วนบุคคล ถ้าไม่สามารถทำได้ต้องมีทางลาดหรือลิฟต์บริการ

16) มีราวจับและการช่วยเหลืออื่นๆในบริเวณทางเดิน ห้องอาบน้ำ ห้องน้ำ พื้นที่ส่วนกลาง และภายในห้องพัก

17) มีระบบกระจายเสียงและสัญญาณเตือนภัยในทุกห้อง

18) บ้ายสัญญาณมีการออกแบบเพื่อช่วยเหลือผู้ที่มีปัญหาในการมองเห็น

19) มีพื้นที่ภายนอกอาคารสำหรับผู้พักอาศัยที่สามารถเข้าถึงได้สำหรับผู้ใช้รถเข็นและปัญหาในการเคลื่อนไหวอื่น ๆ มีที่นั่งและมีการออกแบบเพื่อผู้ที่มีปัญหาทางร่างกาย การรับรู้

20) ประตูทางเข้าพื้นที่ส่วนกลาง และในส่วนของห้องพักมีความกว้างตั้งแต่ 0.8 ม. ขึ้นไป

21) มีเฟอร์นิเจอร์ที่จัดเตรียมไว้ให้ คือ เติงที่สบาย ขนาดกว้างอย่างต่ำ 0.9 เมตรมานหรือที่บังแดด กระจก ไฟ ลินชัก เก้าอี้ 2 ตัว ที่หนึ่งในนั้นมีที่วางแขน ตู้เสื้อผ้า จุดสัญญาณโทรทัศน์ จุดเสียบปลั๊กคู่ 3 จุดที่สามารถเข้าถึงได้ จุดสัญญาณโทรศัพท์ โต๊ะและโต๊ะข้างเตียง

22) ห้องมีวัสดุปูพื้นที่ที่มีผู้พักอาศัยใช้รถเข็น พรมหรือวัสดุปูพื้นต้องสะดวกต่อการใช้งานของรถเข็นประตูห้องพักต้องมีล็อกที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้พักอาศัยและเจ้าหน้าที่สามารถเปิดได้ในเวลาฉุกเฉิน

23) บ้านพักที่สร้างขึ้นใหม่ เปลี่ยนแปลงการใช้งาน หรือต่อเติมใหม่ ความสูงขอบล่างของหน้าต่างต้องต่ำพอที่ผู้พักอาศัยสามารถมองเห็นได้จากที่นั่งหรือเตียง

24) เครื่องทำความร้อนสามารถควบคุมได้ภายในห้องพักเองท่อน้ำและเครื่องทำความร้อนมีที่ป้องกันและมีผิวที่มีอุณหภูมิต่ำ

25) ห้องพักมีแสงสว่างอย่างต่ำ 150 ลักซ์ และไม่มีการใช้ไฟฟลูออเรสเซนต์ในห้องพักยกเว้นบริเวณอ่างล้างหน้า

2.9.1.2 Design Standards, Title 33, Planning and Zoning, Chapter 33.229 Elderly and Disabled Housing, The City of Portland, Oregon Queensland

1) กำหนดพื้นที่ส่วนกลาง ทั้งหมด และร้อยละ 35 ของห้องพักต้องมีมาตรฐานการเข้าถึง (Physical Access Requirements) ดังนี้ ประตูทางเข้ามีมาตรฐานอย่างต่ำ 32 นิ้ว ธรณีประตูออกภายนอกอาคารสูงไม่เกินครึ่งนิ้ว และธรณีประตูภายในอาคารต้องราบเรียบ

2) มีที่จอดรถ 1 คันต่อ 4 ยูนิต

3) ห้องพักร้อยละ 25 มี 1 ห้องนอนเป็นอย่างน้อย และห้องนอนขนาด 150 ตารางฟุต

4) ผนังห้องน้ำมีโครงสร้างที่แข็งแรงสำหรับรองรับการติดตั้งราวจับใน
อนาคต

5) ในห้องพักมีสายไฟเตรียมรองรับสัญญาณเตือนแบบภาพหรือเสียง

6) ระบบน้ำสามารถรองรับการติดตั้งอุปกรณ์ควบคุมอุณหภูมิน้ำในอนาคต

7) ในแต่ละยูนิตมีโต๊ะครัวขนาด 4 ตารางฟุต สูงอย่างน้อย 30 นิ้ว

8) ระบบท่อน้ำให้ที่หมุนแบบโยกทั้งหมด

9) อุปกรณ์ควบคุมและอื่น ๆ เช่น สวิตช์ไฟ ที่ควบคุมอุณหภูมิ สัญญาณเตือนไฟไหม้สายดึงผ้าฆ่าเชื้อหรือที่ตากผ้าขนหนูอยู่สูงไม่เกิน 4 ฟุต และเต้ารับเครื่องใช้ไฟฟ้า จุดต่อสายโทรศัพท์ หรือทีวี ตั้งสูงอย่างน้อย 9 นิ้วจากพื้น

10) พรอมต้องเป็นชนิดเนื้อแน่น เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนไหวของ
รถเข็น

2.9.2 มาตรฐานขั้นต่ำของอังกฤษ

Care Homes for Older People, National Minimum Standards, Care Standard Act 2000 จัดทำโดย Department of Health เป็นมาตรฐานสำหรับ Care Homes ที่พักอาศัยที่ให้บริการพยาบาลหรือการดูแลเป็นส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุ ซึ่งมาจากการกำหนดของคณะกรรมการ National Care Standards ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ไคร์ร็อตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

1) บ้านพักแต่ละแห่งต้องมีเป้าหมาย และการให้ข้อมูลต่าง ๆ แก่ผู้รับบริการอย่างครบถ้วนเพื่อการเลือกใช้บริการได้อย่างเหมาะสม

2) การจัดการดูแลเรื่องสุขภาพ และการบริการต่าง ๆ

3) การทำกิจกรรมทางสังคมและกิจวัตรประจำวัน

4) มีสิทธิในการร้องเรียนบ้านพักได้และมีสิทธิตามกฎหมาย

5) การออกแบบและการจัดการสภาพแวดล้อมในบ้านพัก มีรายละเอียด ดังนี้

- มี CCTV ในบริเวณทางเข้า เพื่อจุดประสงค์ในการรักษาความปลอดภัย

- บ้านมีพื้นที่นั่งพักผ่อน นันทนาการและรับประทานอาหาร แยกออกจากห้องพัก แต่ละห้องโดยไม่นับรวมพื้นที่ทางเดินและโถงทางเข้า ขนาดอย่างน้อย 4.1 ตารางเมตรต่อผู้พักอาศัยหนึ่งคน

- มีพื้นที่ภายนอกอาคาร ที่ผู้ใช้รถเข็นหรือมีปัญหาทางด้าน การเคลื่อนไหวสามารถเข้าถึงได้ มีที่นั่ง และออกแบบให้ได้ตามความต้องการสำหรับผู้ที่มีความบกพร่องทางด้านร่างกายประสาทสัมผัสและการรับรู้ด้วย

- ในบ้านพักที่มีขนาดมากกว่าที่มาตรฐานกำหนดไว้ พื้นที่ส่วนกลางสามารถลดจาก 4.1 ตารางเมตรเป็น 3.7 ตารางเมตรต่อคน โดยพื้นที่รวมต้องมากกว่า 14.1 ต่อหนึ่งคน

- ห้องน้ำสามารถเข้าถึงได้ง่าย เห็นได้ชัด ใกล้กับพื้นที่รับประทานอาหาร

- มีห้องน้ำพิเศษที่มีผู้ช่วยอาบน้ำได้ (Assisted bath) หนึ่งห้องต่อ 8 คน เว้นแต่จะมีห้องน้ำในแต่ละยูนิตแล้ว

- มีห้องน้ำที่อย่างต่ำมีโถส้วมและอ่างล้างมือให้บริการต่อหนึ่งคน

- มีราวจับหรืออุปกรณ์ช่วยเหลืออื่น ๆ ในทางเดิน ห้องน้ำ ห้องสวนกลางและในห้องพักที่มีความจำเป็น

- ประตูทางเข้าสู่ห้องส่วนกลาง ห้องพัก ห้องน้ำและอื่น ๆ ที่มีรถเข็นเข้าถึง ต้องมีขนาดกว้างอย่างต่ำ 800 มิลลิเมตร

- มีห้องเก็บของสำหรับอุปกรณ์ต่าง ๆ รวมทั้งรถเข็น

- ห้องพักแต่ละห้องมีระบบโทรศัพท์ภายใน และสัญญาณเตือน (Alarm)

- ขนาดห้องพักเดี่ยว ที่สร้างใหม่หรือสร้างเพิ่มเติม ต้องมีพื้นที่อย่างน้อย 12 ตารางเมตรไม่รวมห้องน้ำ

- ห้องพักเดี่ยวสร้างมาก่อนแล้วต้องมีขนาด 10 ตารางเมตรขึ้นไป

- ในห้องพักร่วม มีผู้พักไม่เกิน 2 คน ซึ่งต้องเห็นด้วยกับการใช้ห้องพักร่วม

- ห้องพักร่วมมีขนาดไม่น้อยกว่า 16 ตารางเมตรไม่รวมห้องน้ำ

- เตียงสะอาดและสบาย ขนาดกว้างอย่างน้อย 900 มิลลิเมตร มีม่านหรือที่บังสายตา กระจก ไฟหัวเตียงและไฟเหนือหัว ที่นั่งสำหรับ 2 คน ลินชั๊กและตู้เสื้อผ้า ใต้รับคู่ 2 จุด โต๊ะและ โต๊ะข้างเตียง และอ่างล้างมือสำหรับห้องที่ไม่มีห้องน้ำในตัว

- มีเตียงปรับระดับสำหรับผู้ที่ต้องมีการดูแลพยาบาล

- ประตูมีล็อกที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้สูงอายุ และเปิดเข้าได้เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน

- ในห้องพักที่มีที่กั้นเพื่อความเป็นส่วนตัว

- ห้องพักมีหน้าต่างที่ระบายอากาศได้โดยธรรมชาติ

- ในอาคารที่สร้างใหม่หรือต่อเติม หน้าต่างมีระดับเตี้ยพอที่ผู้พักอาศัยสามารถมองออกภายนอกได้ เมื่อนั่งบนที่นั่งหรือเตียง

- ห้องพักใช้ระบบปรับอากาศรวม (central heated) และสามารถที่จะควบคุมอุณหภูมิได้จากห้องพักด้วย

- ท่อและระบบทำความร้อนต้องมีเครื่องป้องกันหรือมีการควบคุมอุณหภูมิไม่ให้ร้อนไป

- ไฟฟ้าแสงสว่างในห้องพัก มี Lux 150 เป็นอย่างต่ำ

- มีไฟฟ้าฉุกเฉินทั่วทั้งบ้านพัก

- มีอ่างล้างมือทุกจุดที่มีการจัดการกับอุปกรณ์ที่อาจมีเชื้อโรค หรือขยะทาง

การแพทย์

6) การกำหนดคุณสมบัติ ปริมาณ และหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในบ้านพัก

7) การบริหารงาน การรับประกันคุณภาพ การเงิน และการเก็บข้อมูล

2.9.3 มาตรฐานขั้นต่ำของประเทศไทย

มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุยังไม่มีการจัดทำเป็นกฎหมายโดยตรง มีแต่กฎหมายที่ใกล้เคียงควบคุมอยู่หลายฉบับ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

เปรียบเทียบมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย

จากการศึกษาข้อมูลในหัวข้อ 2.9 มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย โดยได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศไทยจำนวนสามกรณี โดยได้ทำการเปรียบเทียบกฎหมายและข้อบังคับสำหรับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุของแต่ละประเทศ พบว่า กฎหมายและข้อบังคับสำหรับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในต่างประเทศที่มี ได้แก่ เป้าหมายบ้านพัก การดูแลสุขภาพและการ

บริการ สิทธิของผู้สูงอายุในบ้านพัก การจัดการสภาพแวดล้อมในบ้านพัก เจ้าหน้าที่ในบ้านพัก และการบริหารงาน สิ่งที่แตกต่างกัน คือ ลักษณะการทำกิจกรรมทางสังคมและกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุ ได้แก่ การทำกิจกรรมทางสังคมและกิจวัตรประจำวัน พบว่า มีข้อกำหนดให้บ้านพักสำหรับผู้สูงอายุจะต้องมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมการพักผ่อนและนันทนาการ โดยรูปแบบพื้นที่นั่งพักผ่อน นันทนาการและรับประทานอาหาร แยกออกจากห้องพัก แต่ละห้องโดยไม่นับรวมพื้นที่ทางเดินและโถงทางเข้า ขนาดอย่างน้อย 4.1 ตารางเมตรต่อผู้พักอาศัย 1 คน จากการศึกษากรณีศึกษาต่างประเทศเบื้องต้น รูปแบบพื้นที่กิจกรรมทางสังคมมีลักษณะของการเป็นพื้นที่สำหรับการนั่งเล่น พูดคุย และการรับประกันคุณภาพ (ตารางที่ 2.7) และเปรียบเทียบมาตรฐานในการออกแบบของแต่ละประเทศ มีรายละเอียดการวิเคราะห์แบ่งเป็น การกำหนดขนาดพื้นที่ การกำหนดพื้นที่ใช้สอย การเข้าถึงพื้นที่ และรายละเอียดอื่น ๆ ดังนี้ (ตารางที่ 2.8)

ตารางที่ 2.7

เปรียบเทียบกฎหมายและข้อบังคับสำหรับที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุของแต่ละประเทศ

กฎหมายและข้อบังคับ	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ไทย
1. เป้าหมายบ้านพัก	✓	✓	✓
2. การดูแลสุขภาพและการบริการ	✓	✓	✓
3. การทำกิจกรรมทางสังคมและกิจวัตรประจำวัน	✓	✓	
4. สิทธิของผู้สูงอายุในบ้านพัก	✓	✓	✓
5. การจัดการสภาพแวดล้อมในบ้านพัก	✓	✓	✓
6. เจ้าหน้าที่ในบ้านพัก	✓	✓	✓
7. การบริหารงาน	✓	✓	✓
8. การรับประกันคุณภาพ	✓	✓	

หมายเหตุ. โดย ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548

มาตรฐานในการออกแบบของแต่ละประเทศจากประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศไทย พบว่า ต่างประเทศมีการกำหนดขนาดพื้นที่ และกำหนดพื้นที่ใช้สอยที่ชัดเจนมากกว่าของประเทศไทย (ตารางที่ 2.8)

ตารางที่ 2.8

เปรียบเทียบมาตรฐานในการออกแบบของแต่ละประเทศ

มาตรฐานในการออกแบบ	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ไทย
1. การกำหนดขนาดพื้นที่			
- ขนาดส่วนกลาง (ไม่นับพื้นที่ทางเดินและโถงทางเข้า)	41 ตร.ม./คน	41 ตร.ม./คน	-
- ห้องพักเดี่ยว	12 ตร.ม. ไม่รวมห้องน้ำ	12 ตร.ม. ไม่รวมห้องน้ำ	-
- ห้องพักรวม	16 ตร.ม. ไม่ รวมห้องน้ำ พักไม่เกิน 2 คน	16 ตร.ม. ไม่รวม ห้องน้ำพักไม่ เกิน 2 คนและไม่ เกิน 20% ของ ห้องพักทั้งหมด	-
2. การกำหนดพื้นที่ใช้สอย			
- ห้องน้ำส่วนกลาง	1/ระยะ 12 ม.	กำหนดให้มี	-
3. การเข้าถึงพื้นที่			
- ทางลาด	-	-	กว้างไม่น้อยกว่า 900 มม. ลาด ชันไม่เกิน 1:12 ยาวช่วงละไม่ เกิน 6,000 มม.
- ระดับพื้นภายในอาคารกับภายนอก	ไม่เกิน 13 มม.	-	ไม่เกิน 20 มม. และต้องลาดมุม ไม่เกิน 45 องศา
- ขนาดประตูทางเข้าที่มีรถเข็นเข้าถึง	กว้างอย่างต่ำ 800 มม.	กว้างอย่างต่ำ 800 มม.	กว้างอย่างต่ำ 900 มม.
- บันได	-	-	ลูกตั้งไม่เกิน 150 มม. ลูก นอนไม่น้อยกว่า 280 มม.

ตารางที่ 2.8

เปรียบเทียบมาตรฐานในการออกแบบของแต่ละประเทศ (ต่อ)

มาตรฐานในการออกแบบ	สหรัฐอเมริกา	อังกฤษ	ไทย
4. รายละเอียดอื่น ๆ			
- ไฟฟ้าแสงสว่างภายในห้องพัก	อย่างต่ำ 150 Lux	อย่างต่ำ 150 Lux	-
- โถ้ะคร้ว	ขนาด 4 ตร.ฟุต สูงอย่างน้อย 30 นิ้ว	-	-
- อุปกรณ์ควบคุม	สวิทช์ไฟสูงไม่ เกิน 4 ฟุตและ เต้ารับ จุดต่อ สูงอย่างน้อย 9 นิ้ว	-	-
- อุปกรณ์เปิดปิดประตู			สูงจากพื้น 1,000-1,200 มม.
- ราวจับ	-	-	กลมมีเส้นผ่าน ศูนย์กลาง 30-40 มม. สูง 800-900มม. ห่างผนังไม่น้อย กว่า 50 มม.

หมายเหตุ. โดย ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548

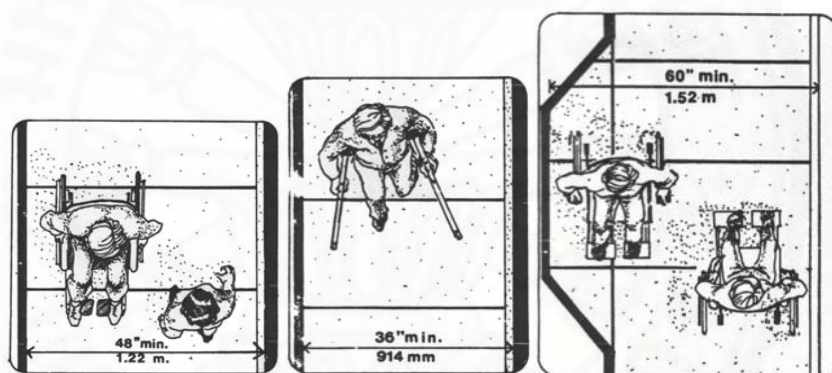
2.9.4 ข้อมูลประกอบการออกแบบสากล

ข้อมูลประกอบการออกแบบทางสถาปัตยกรรมเพื่อผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพแบบสากลเป็นข้อมูลที่ได้มาจากการสรุปขนาดสัดส่วนเฉลี่ย จากสัดส่วนร่างกายของชาวต่างประเทศ งานวิจัยนี้ได้อ้างอิงมาจากเอกสารสามเรื่อง คือ Time-Saver Standards for Building Types(Third Edition) Time-Saver Standard for Landscape Architecture และ Special Types of Housing ซึ่งมีรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.9.4.1 การออกแบบสำหรับพื้นที่ภายนอกอาคาร

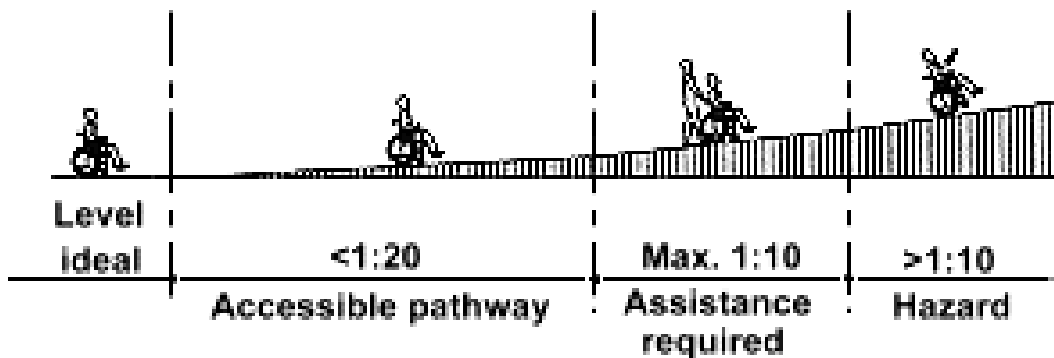
ในการออกแบบพื้นที่ใช้สอยและอุปกรณ์ใช้งานภายนอกอาคารสำหรับผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพมีส่วนที่ต้องคำนึงถึงเป็นพิเศษได้แก่ ทางเดินเท้า ทางลาด ทางเข้าอาคาร บันไดและราวจับ รวมทั้งการมองเห็นพื้นที่และอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้ได้อย่างชัดเจน (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

1) ทางเดินเท้าควรจะเป็นทางเดินที่ไม่ลื่น มีความชันเพื่อการระบายน้ำ แต่ต้องไม่เกิน 5% ทางเดินเท้าที่เชื่อมต่อกับถนน ควรใช้ทางลาดที่ไม่ยื่นออกไปนอกถนนเป็นตัวเชื่อมต่อ และควรใช้พื้นผิวที่ไม่ลื่น และแสดงด้วยสีส้ม เพื่อให้ผู้มีปัญหาในการมองเห็นสามารถเห็นได้อย่างชัดเจน ทางเดินสำหรับผู้ที่ใช้รถเข็นสำหรับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ (wheelchair) ควรมีความกว้างไม่ น้อยกว่า 0.9 เมตร (36 นิ้ว) และจะต้องมีสถานที่แวะพักระหว่างทางเดินที่สามารถจอดรถเข็น สำหรับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ ได้อย่างปลอดภัยข้างทางด้วย (ภาพที่ 2.13)

ภาพที่ 2.13 แสดงความกว้างของทางเดิน, โดย Time-Saver Standards for Landscape Architecture.

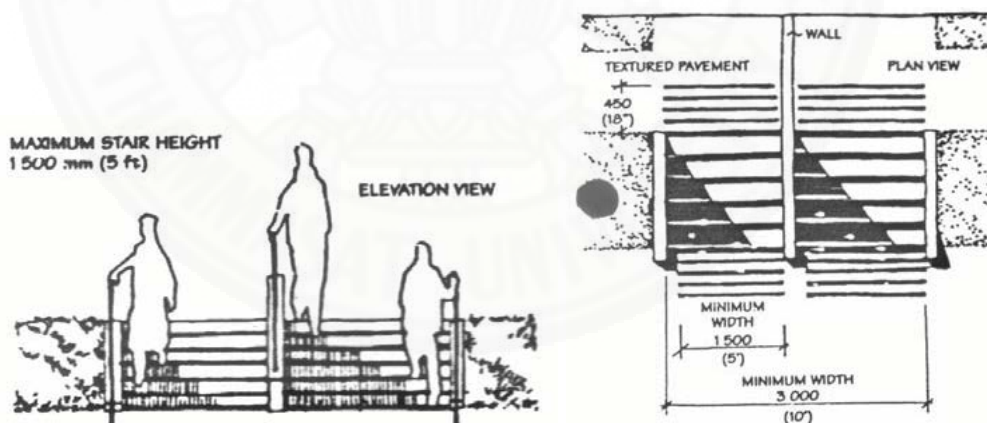
2) ทางลาด ควรจะต้องมีพื้นผิวที่ไม่ลื่น กันไฟได้ และมีความชันไม่เกิน ร้อยละ 5 ซึ่งจะสะดวกและปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุและผู้ทุพพลภาพที่ใช้รถเข็นสำหรับผู้พิการ หรือผู้ทุพพลภาพ (wheel chair) โดยไม่มีผู้ช่วยหรือใช้ไม้ค้ำ ความกว้างของทางลาดควรมีความกว้างระหว่างราวจับสองข้างไม่ต่ำกว่า 3 ฟุตสำหรับการสัญจรทิศทางเดียว และอย่างน้อย 6 ฟุต สำหรับทางลาดที่มีการสัญจรสองทิศทาง ความสูงของราวจับสำหรับผู้ใหญ่ 32 นิ้ว (81.3 เซนติเมตร) และ 24 นิ้ว (61 เซนติเมตร) สำหรับเด็ก (ภาพที่ 2.14)

ภาพที่ 2.14 แสดงลักษณะการใช้ทางลาดที่เหมาะสมภายในอาคาร, โดย PHOS, 2014.

3) ทางเข้า-ออก อาคาร เป็นจุดเปลี่ยนระหว่างพื้นที่ของกิจกรรมสาธารณะและกิจกรรมส่วนตัว ฉะนั้นการออกแบบทางเข้าออกสถานที่ดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสม ควรจะคำนึงถึงการออกแบบให้มีความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน

4) บันไดสำหรับภายนอกอาคารควรคำนึงถึงการออกแบบเพื่อความปลอดภัยสูงสุดโดยเฉพาะส่วนจุกบันไดและรายละเอียดของเงาที่เกิดขึ้นบนขั้นบันได ความกว้างของบันไดภายนอก อย่างน้อยควรเท่ากับ 1.50 เมตร และทุก ๆ ระดับความสูง 1.50 เมตรต้องมีชานพักเสมอ (ภาพที่ 2.15)

ภาพที่ 2.15 แสดงความสูงชานพักและความกว้างของบันไดภายนอกอาคาร, โดย Time-Saver Standards for Landscape Architecture.

2.9.4.2 การออกแบบสำหรับพื้นที่ภายในอาคาร

การออกแบบพื้นที่ภายในอาคารสำหรับผู้สูงอายุมีข้อที่ควรคำนึงและยึดถือเป็นเกณฑ์ในการออกแบบ 6 ประการ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548) คือ

- ขนาดเล็กและกะทัดรัดเพื่อความสะดวกและประหยัด
- การก่อสร้างแบบป้องกันไฟ เพื่อความปลอดภัยสูงสุด
- ลดปัญหาและความยุ่งยากต่าง ๆ ของผู้ดูแลสถานที่ และผู้ประกอบ

กิจกรรมประจำวัน

- ความน่าอยู่และความพอใจ และพื้นที่อันกว้างใหญ่
- ระดับความเป็นส่วนตัวสูง
- หลีกเลียงภาพลักษณ์ที่เป็นทางการ

ตารางที่ 2.9

แสดงมาตรฐานพื้นที่ใช้สอยขั้นต่ำเพื่อการออกแบบ ที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

จำนวน คน	จำนวน ห้อง	พื้นที่ห้อง (ตร.ม.)					
		ห้องนอน	ห้องนั่งเล่น	ห้องรับ ประทาน อาหาร	ห้องครัว	ห้องน้ำ	พื้นที่ ทั้งหมด
1	4	30	24-27	12	15	15	97-100
1	3	30-36	36-48		15	9-15	92-115
1	2	54		27		15	97
1	2	53-60			13-15	10-12	77-88
2	3	39-42	45	22-27		12-15	108-131
2	3	38-39	47-57		15	12-15	112-128

หมายเหตุ. โดย Housing for Elderly.

จากเกณฑ์ในการออกแบบดังกล่าว การออกแบบภายในอาคารสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งตามพื้นที่ใช้สอยภายในได้ดังนี้ (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

1) **ห้องนอน** ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่ภายในห้องนอนมากกว่าคนในวัยอื่น (ยกเว้นทารก) ฉะนั้นพื้นที่ใช้สอยภายในห้องนอนที่กว้างเพียงพอจึงจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากในช่วงเวลาที่เหลืออยู่ อาจมีการเจ็บป่วยได้บ่อยครั้งกว่าตอนที่ยังมีอายุน้อย การจัดพื้นที่ภายในห้องนอนของผู้สูงอายุนอกจากจะมีพื้นที่สำหรับวางเตียงนอน ไม่ว่าจะเป็นแบบเตียงคู่ (double bed) หรือเตียงแฝด (twin bed) แล้ว ยังต้องมีพื้นที่สำหรับการแต่งตัวและอาจรรวมถึงพื้นที่

เพื่อการพักผ่อนทำกิจกรรมส่วนตัวเช่นการอ่านหนังสือ การลักไหมพรม ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ฯลฯ การออกแบบภายในห้องนอนควรคำนึงถึงเกณฑ์พื้นที่มาตรฐานเพื่อการออกแบบดังต่อไปนี้ (ภาพที่ 2.16)

- พื้นที่กว้าง 42 นิ้ว (106.68 เซนติเมตร) ด้านข้างหรือปลายเตียงสำหรับการเป็นพื้นที่แต่งตัว

- ระยะห่าง 24 นิ้ว (60.96 เซนติเมตร) ระหว่างเตียงคู่ (double bed) กับเครื่องเรือนอื่น ๆ เพื่อความสะดวกในการเข้าออก

- ระยะห่าง 6 นิ้ว (15.24 เซนติเมตร) ระหว่างเตียงกับโต๊ะแต่งหน้าหรือตู้ที่มีลิ้นชัก

- ระยะห่าง 36 นิ้ว (91.44 เซนติเมตร) สำหรับด้านหน้าของโต๊ะแต่งหน้า ตู้เสื้อผ้า และตู้ลิ้นชัก

- ระยะห่าง 30 นิ้ว (76.20 เซนติเมตร) ความกว้างสำหรับทางสัญจรภายใน เช่น ประตูห้องน้ำ

- ระยะห่าง 24 นิ้ว (60.96 เซนติเมตร) ระยะห่างระหว่างเตียงแฝด (twin bed)

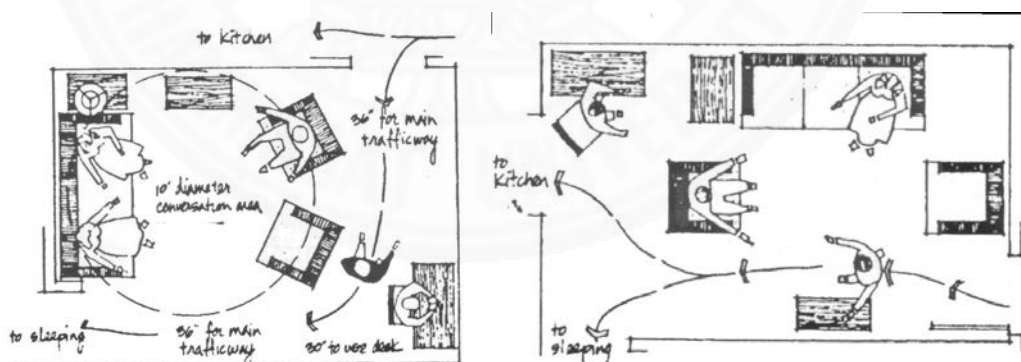
- ระยะห่าง 18 นิ้ว (45.72 เซนติเมตร) ระยะห่างจากเตียงถึงผนังเพื่อง่ายสำหรับการทำเตียง

ภาพที่ 2.16 แสดงขนาดห้องนอน, โดย U.S. Department of Justice, 2014.

2) **ห้องนั่งเล่น** คือห้องที่มีกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกัน เช่น การสนทนา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง การอ่าน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลงหรือวิทยุ นั่งเล่นและอื่น ๆ ดังนั้นการจัดพื้นที่จึงต้องเตรียมไว้สำหรับกิจกรรมหลายอย่างที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งจะต้องคำนึงถึงการเชื่อมต่อกับพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของบ้านอย่างเช่น ห้องรับประทานอาหาร และห้องนอน อีกด้วยผู้สูงอายุจะใช้เวลาในห้องนั่งเล่นต่อวันหลายชั่วโมง ดังนั้นการมองเห็นภายนอกอาคารก็เป็นความจำเป็นอย่างหนึ่ง แต่ต้องไม่ให้เสียความเป็นส่วนตัวภายในบ้านด้วย 59 การจัดพื้นที่ภายในของห้องนั่งเล่น ขึ้นอยู่กับแบบการดำรงชีวิต (Life style) ของผู้อยู่อาศัย การจัดเครื่องเรือนควรเป็นไปตามกิจกรรมของผู้อยู่อาศัย แต่ควรมีเกณฑ์ซึ่งเป็นขนาดต่ำสุดในการจัดพื้นที่ดังนี้ (ภาพที่ 2.17)

- ระยะห่างอย่างน้อย 60 นิ้ว (152.4 เซนติเมตร) สำหรับเก้าอี้ที่หันหน้าเข้าหากัน
- ระยะห่างอย่างน้อย 30 นิ้ว (76.2 เซนติเมตร) สำหรับการใช้โต๊ะ
- ระยะห่างอย่างน้อย 60 นิ้ว (152.4 เซนติเมตร) สำหรับการวางโทรทัศน์ ซึ่งต้องอยู่ตรงกับพื้นที่นั่งหลักของห้องหากมีการสนทนาเป็นกลุ่ม
- ระยะห่างอย่างน้อย 36 นิ้ว (91.44 เซนติเมตร) สำหรับการสัญจรหลักภายในห้อง และเพื่อสำหรับรถเข็นสำหรับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ (wheelchair) อีกด้วย
- ระยะห่างอย่างน้อย 30 นิ้ว (76.20 เซนติเมตร) สำหรับการเคลื่อนไหวยาระหว่างเฟอร์นิเจอร์

ภาพที่ 2.17 แสดงตัวอย่างการจัดห้องนั่งเล่นที่มีการสนทนาเป็นกลุ่ม, โดย Time-Saver Standards for Building Types.

3) **ห้องรับประทานอาหาร** มักจะเป็นพื้นที่ที่มีการเชื่อมต่อกับส่วนเตรียมอาหารและปรุงอาหาร รวมทั้งการชำระล้างภาชนะต่าง ๆ ห้องรับประทานอาหารนอกจากจะมีกิจกรรมหลัก คือการรับประทานอาหารแล้ว อาจมีกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การเตรียมอาหาร หรือกิจกรรมอย่างที่เกิดในห้องนั่งเล่น เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกัน พื้นที่ที่จำเป็นสำหรับขนาดตามเกณฑ์ที่แนะนำในการออกแบบในต่างประเทศที่ใช้โดยทั่วไปมีดังนี้ (ภาพที่ 2.18)

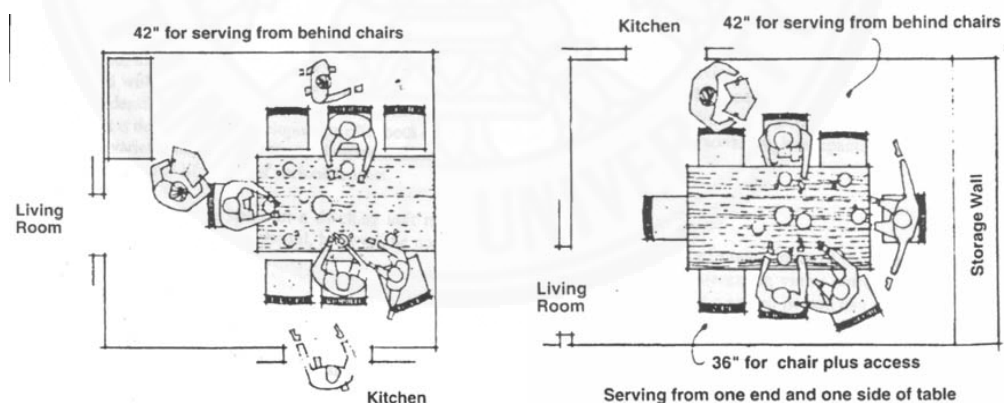
- ความกว้างสำหรับผู้นั่งรับประทานอาหารหนึ่งคน คือ 24 นิ้ว (60.96 เซนติเมตร)

- ระยะห่างจากขอบโต๊ะอาหาร เพื่อการวางเก้าอี้ที่นั่งหนึ่งที่นั่งที่สามารถเข้าออกได้ 36 นิ้ว (91.44 เซนติเมตร)

- ระยะห่างจากขอบโต๊ะอาหารเพื่อการวางเก้าอี้ และสามารถเดินผ่านด้านหลังได้ 42 นิ้ว (106.69 เซนติเมตร) เพื่อเสิร์ฟ อาหาร

- ระยะห่างจากขอบโต๊ะอาหารเพื่อการวางเก้าอี้ และสามารถเดินผ่านด้านหลังได้ 30 นิ้ว (76.20 เซนติเมตร) สำหรับเดินผ่านไปมาได้

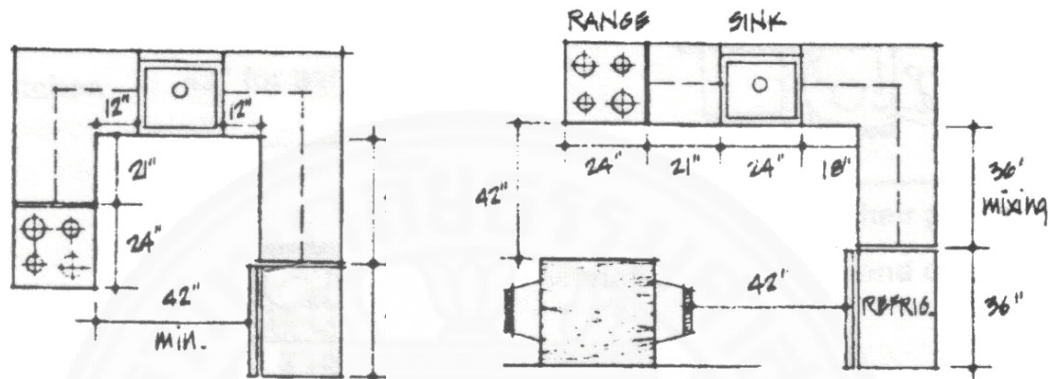
- ระยะห่างจากขอบโต๊ะถึงตู้ที่มีลิ้นชัก 48 นิ้ว (121.92 เซนติเมตร) ความสูงของเพดานห้องรับประทานอาหาร อาจมีการปรับแต่งให้สูงตามความเหมาะสม และความชอบของผู้อยู่อาศัย แต่ต้องไม่ต่ำกว่า 7 ฟุต 6 นิ้ว (228.60 เซนติเมตร)

ภาพที่ 2.18 แสดงตัวอย่างการจัดห้องรับประทานอาหาร, โดย Time-Saver Standards for Building Types.

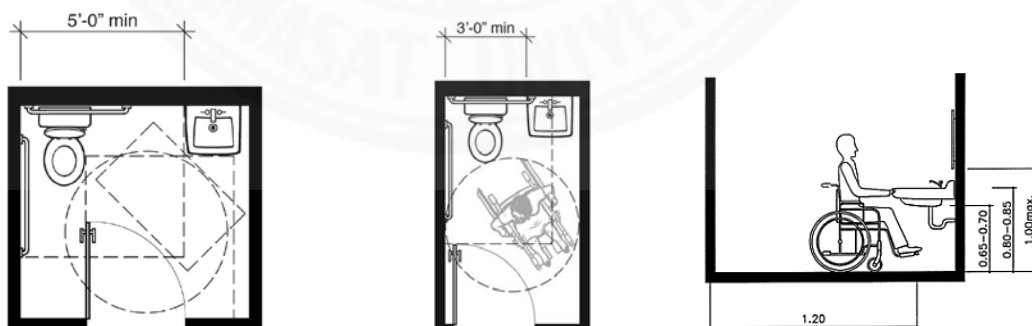
4) **ห้องครัว** คือห้องที่ใช้ประกอบอาหารประจำวันของผู้อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะจัดอยู่ในส่วนหลังบ้าน และควรมีตำแหน่งติดผนังภายนอกอาคาร นอกจากใช้เตรียมอาหารแล้วห้องครัว ยังมีหน้าที่ในการเก็บอุปกรณ์และเครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาหารอื่น ๆ และยังเป็นที่ยังชำระล้างภาชนะที่ใช้หลังการรับประทานอาหารอีกด้วย ซึ่งในต่างประเทศครัวส่วน

ใหญ่จะมีแผนผังเป็นรูปตัวแอล (L) หรือรูปตัวยู (U) และการจัดครัวแบบ corridor type คือการจัดเป็นแถวเรียงกันไป ซึ่งไม่สะดวกสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องกลับไปกลับมามุมหนึ่งไปยังอีกมุมหนึ่ง การจัดห้องครัวเพื่อสะดวกแก่การใช้งานของผู้สูงอายุ มีระยะห่างในการออกแบบดังแสดงในภาพต่อไปนี (ภาพที่ 2.19)

ภาพที่ 2.19 แสดงตัวอย่างการจัดห้องครัวและระยะที่ใช้. โดย Time-Saver Standards for Building Types.

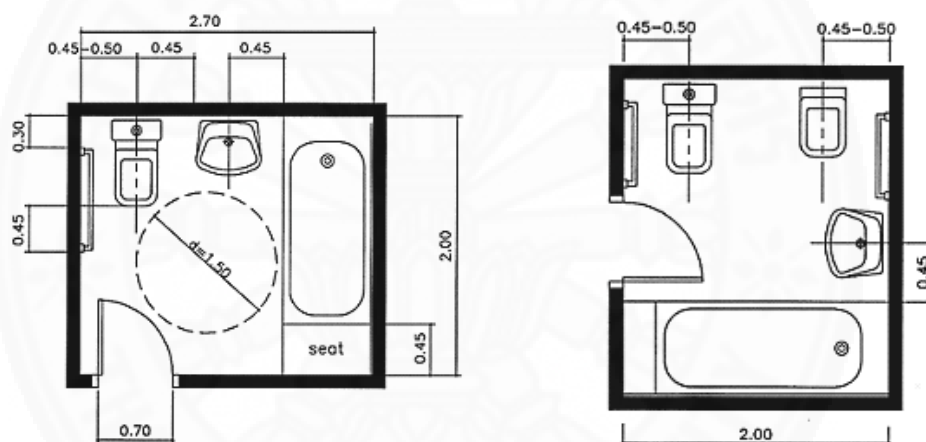
5) ห้องน้ำ เป็นพื้นที่ ที่จะต้องให้ความสนใจด้านการออกแบบเพื่อความปลอดภัยเป็นอย่างมาก เริ่มจากโถส้วมจะต้องมีความสูง 17 นิ้ว ส่วนผู้ที่ใช้รถเข็นสำหรับผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ (wheelchair) โถส้วมต้องมีความสูง 20 นิ้ว ซึ่งอาจใช้แบบติดข้างผนังเพื่อสะดวกในการทำ ความสะอาดพื้นได้ (ภาพที่ 2.20)

ภาพที่ 2.20 แสดงขนาดห้องน้ำ, โดย PHOS, 2014.

พื้นที่อาบน้ำอาจจะใช้แบบฝักบัวจะสะดวกและปลอดภัยกว่าแบบอ่างอาบน้ำ หรืออาจจะจัดไว้ทั้งสองแบบ แต่จะเป็นการสิ้นเปลือง อ่างอาบน้ำจะต้องมีห้องอ่างเรียบมีพื้นผิวที่ไม่ลื่น ความสูงของขอบไม่เกิน 15 นิ้ว และยาวไม่ต่ำกว่า 60 นิ้ว ถ้าเป็นแบบฝักบัวจะต้องมี

พื้นที่ยื่นหรือนั่งเพื่ออุสบู อยู่นอกบริเวณที่ฝึกบวกำลังสาตอยู่ ฝึกบวอาจเป็นแบบที่ติดกับผนังโดยสามารถปรับระดับการใช้สูงต่ำได้ หรือถอดออกมาถือได้ ทั้งนี้จะต้องติดตั้งไว้ที่ความสูงไม่เกิน 60 นิ้ว ถาดวางสบู่และราวจับจะต้องติดตั้งไว้สูงจากพื้น 51 นิ้ว เครื่องทำน้ำอุ่นจะต้องติดตั้งในที่ที่สามารถปรับอุณหภูมิได้จากนอกบริเวณอาบน้ำและน้ำอุ่นต้องมีอุณหภูมิไม่เกิน 120 องศาฟาเรนไฮต์ หรือ 48.8 องศาเซลเซียส ราวจับควรมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 1 นิ้ว และรับน้ำหนักหรือแรงดึงได้ 300 ปอนด์ (136 กิโลกรัม) และมีการติดตั้งอย่างแน่นหนากับวัสดุที่เป็นโครงสร้าง ไม่ใช่ติดตั้งกับวัสดุตกแต่งภายนอก ราวจับควรมีบริเวณโถส้วม 1 ที่ และบริเวณที่อาบน้ำอีก 1 ที่หรือมากกว่านั้น ตามความเหมาะสมกระจกส่องหน้าติดตั้งอยู่หน้าอ่างล้างหน้า และอาจมีตู้เพื่อใส่ผ้าขนหนู และยาที่จำเป็นอยู่ในบริเวณที่เอื้อมหยิบถึงได้โดยสะดวก การติดตั้งปลั๊กไฟต้องอยู่สูงจากอ่างล้างหน้า 6 นิ้วในตำแหน่งที่ใช้งานได้สะดวก (ภาพที่ 2.21)

ภาพที่ 2.21 แสดงขนาดห้องอาบน้ำ, โดย PHOS, 2014.

สรุปมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย

การออกแบบที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ มีหลักในการออกแบบเบื้องต้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางด้านความปลอดภัย และการออกแบบสิ่งส่งเสริมสุขอนามัย เช่น อากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเข้าถึง เป็นสำคัญ โดยจากการทบทวนวรรณกรรม สามารถสรุปเป็นแนวทางในการออกแบบได้ ดังนี้

1) **ขนาดของห้อง** ไม่มีการสำรวจข้อมูลเอาไว้ว่าขนาดเท่าใดจะมีประสิทธิภาพสูงสุดแต่ควรครอบคลุมทั้งหมด คือ มีห้องนั่งเล่น ห้องนอน ห้องอาหาร ห้องน้ำ และครัว

2) **ห้องรับแขกพักผ่อน** เป็นจุดศูนย์กลางในการอยู่อาศัย จึงควรเป็นห้องที่ไม่มีสิ่งกีดขวางหรือมีเฟอร์นิเจอร์กีดขวาง ถ้าเป็นไปได้ควรใช้เตียงนอนเป็นพื้นที่แบ่งส่วน หน้าต่างในห้องควรมีขนาดใหญ่พอที่จะให้แสงสว่างและแสงแดดผ่านเข้ามาได้ พื้นที่นี้จะมีกิจกรรมต่าง ๆ เป็นส่วนประกอบ เช่น สันทนาการและบันเทิง อ่านหนังสือ ดูโทรทัศน์ และนั่งเล่น เป็นต้น และควรมีเฟอร์นิเจอร์ที่เหมาะสม

3) **ห้องครัว** เตรียมอุปกรณ์ทำครัวให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสปรุงอาหารด้วยตนเอง เพื่อให้เหงาและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ อาจเป็นได้ทั้ง Full-Fledge Kitchen และครัวแบบเปิด (open galley affair) ซึ่งพบบ่อยใน คอนโดมิเนียมแบบ Studio ควรพิจารณาถึงข้อจำกัดในการใช้อุปกรณ์เครื่องใช้ภายในครัว เช่น เตา ตู้เย็น อ่างล้างมือ สำหรับเตาควรมีโอกาสน้อยที่สุดที่จะทำให้เกิดเพลิงไหม้ เตาไม่ควรอยู่ในมุม อ่างล้างมือควรเป็นแบบคู่ด้านล่างของอ่างล้างมือควรมีพื้นที่สำหรับรถเข็น ตู้เย็นหรือลิ้นชักในครัวควรอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้ไม่ก้มมากเกินไปทำให้เสียสุขภาพหลัง

4) **ห้องอาบน้ำ** เป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุได้มากที่สุด ควรมีที่จับ (grab bar) ในห้องน้ำโดยเฉพาะตรงฝักบัว และที่อาบน้ำควรมีสัญญาณฉุกเฉินในห้องน้ำ ฝักบัวควรเป็นชนิดแรงดันต่ำ ก๊อกน้ำและอุปกรณ์ควรเป็นชนิดที่เบาแรงเปิด ประตูห้องน้ำควรเป็นแบบที่เปิดให้คนอื่น สามารถเข้าไปได้เมื่อเกิดอุบัติเหตุ ห้องน้ำไม่ควรแคบเกินไปจนเป็นอุปสรรคในการเคลื่อนไหวของผู้สูงอายุ พื้นผิวไม่ควรลื่น

5) **ห้องนอน** เป็นห้องที่ใช้มากที่สุดจึงควรมีความเป็นส่วนตัวมากที่สุด ควรแยกเป็นสัดส่วนจากห้องอื่น ๆ ห้องนอนไม่ควรเล็กเกินไป และควรที่จะเป็นห้องที่ส่งเสริมกำลังใจและให้ความหวัง ด้วยหน้าต่างและการมองเห็นทิวทัศน์ เพียงควรจะสามารถเคลื่อนย้ายได้ในบางโอกาส และไม่ควรมีอยู่ในมุมใดมุมหนึ่ง ห้องนอนควรมีพื้นที่สำหรับโทรทัศน์ ผู้ที่อยู่เป็นคู่ควรมีพื้นที่สำหรับเตียงคู่

6) **ห้องแต่งตัว** มีตู้เสื้อผ้า โต๊ะเครื่องแป้งและกระจก นักจิตวิทยาบอกว่าการทำให้ผู้สูงอายุได้ส่องกระจกดูตัวเองจะทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น โดยกระตุ้นให้ได้รับรู้ถึงสภาพปัจจุบัน

7) **พื้นห้อง** ควรเป็นพื้นที่ทำความสะอาดได้ง่ายและไม่ลื่น

8) **หน้าต่าง** ไม่ควรสูงเกินไป ทำให้สามารถมองเห็นวิวภายนอกได้ง่าย และไม่ควรมีติดหรือลื่นเกินไปเพราะจะทำให้มีเสียงดังเวลามีลมพัด และควรทำจากวัสดุที่แข็งแรงเพื่อความปลอดภัย

9) **แสงไฟ** ควรมีสวิตช์อยู่ในจุดที่ผู้สูงอายุเปิดปิดได้สะดวก และควรมีแสงไฟจากภายนอกสอดเข้ามาในกรณีที่ไฟในบ้านเสียเพื่อช่วยในการมองเห็นของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุมักมีปัญหาทางด้านสายตา ดังนั้นในบริเวณที่อยู่อาศัยจึงควรมีความสว่างทั้งในเวลากลางวันและกลางคืนทางเดิน ควรทำราวสำหรับผู้สูงอายุจับเพื่อช่วยในการเดิน (ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548)

2.10 กรณีศึกษาต่างประเทศ

2.10.1 Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni), Slovenia

ตำแหน่งที่ตั้ง เมือง Idrija ประเทศ Slovenia

ผู้ออกแบบ Ravnikar Potokar Arhitekturni

พื้นที่โครงการ 7,740 ตารางเมตร

บ้านพักผู้สูงอายุแห่งนี้ได้สร้างแล้วเสร็จเมื่อปลายปีค.ศ.2012 ที่ผ่านมา โดยแบ่งโปรแกรมเป็นสามส่วนใช้วิธียกระดับพื้นให้มีความสูงแตกต่างกันโดยพื้นที่สาธารณะนั้นจะมีโปรแกรมมากกว่าหนึ่งโปรแกรมในพื้นที่เดียวกันเพื่อความหลากหลายและไม่น่าเบื่อเมื่อมีการใช้งาน (ภาพที่ 2.22)

ภาพที่ 2.22 แสดงภาพรวมของโครงการ Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni), โดย archdaily, 2014.

ในส่วนของพื้นที่ที่อยู่อาศัยจะออกแบบอาคารเป็นบ้านร่วมสมัย มีสีสันทันสมัยและยังสะท้อนถึงสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของท้องถิ่นอีกด้วย ตัวอาคารจะประกอบไปด้วยช่องเปิดทางทิศเหนือ และทิศใต้ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจ โดยใส่กรอบไม้ ฝังเข้าไปในตัวอาคารเป็นแนวคิดที่ให้คิดถึงบ้านในอดีตของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในศูนย์แห่งนี้ (ภาพที่ 2.23)

ภาพที่ 2.23 บริเวณ Facade ของโครงการ Home for the Elderly (Ravnika Potokar Arhitekturni), โดย archdaily, 2014.

วัสดุของอาคารหลังนี้ส่วนใหญ่จะนำมาจากวัสดุธรรมชาติที่หามาได้จากในพื้นที่ ทำให้เกิดความรู้สึกเรียบง่ายและสบายของผู้ที่อยู่อาศัยในอาคารหลังนี้ (ภาพที่ 2.24)

ภาพที่ 2.24 บริเวณ Corridor ของโครงการ Home for the Elderly (Ravnika Potokar Arhitekturni), โดย archdaily, 2014.

สรุปจากกรณีศึกษา Home for the Elderly จะพบว่าอาคารหลังนี้นั้น มีแนวคิดในการออกแบบที่เน้นในเรื่องฟอร์มของตัวอาคาร โดยต้องการให้อาคารออกมาให้มีกลิ่นอายของบ้านร่วมสมัย และใส่ลูกเล่นเช่นการนำกรอบไม้ที่หาได้ในท้องถิ่นมาใส่ ทำให้ได้กลิ่นอายของบ้านหลังเก่าของผู้สูงอายุที่เข้ามาอาศัยในอาคารหลังนี้

ข้อดีของโครงการนี้คือตัวอาคารนั้นจะมีความสวยงาม มีความทันสมัย และมีกลิ่นอายของความเก่าซึ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกอบอุ่น และคุ้นเคยกับอาคารหลังนี้ได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสียก็คือ เนื่องจากอาคารหลังนี้เป็นอาคารหลายชั้น ดังนั้นการเดินทางสัญจรระหว่างชั้นจะเกิดความไม่สะดวกเท่าอาคารที่มีเพียงชั้นเดียว

2.10.2 The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar

Arhitekturni), Slovenia

ตำแหน่งที่ตั้ง เมือง Hodoš ประเทศ Slovenia

ผู้ออกแบบ Ravnikar Potokar Arhitekturni

พื้นที่โครงการ 2,473 ตารางเมตร

ศูนย์บริการผู้สูงอายุแห่งนี้ ตั้งอยู่ในใจกลางของหมู่บ้าน โดยที่รอบข้างของอาคารนั้นประกอบไปด้วยโรงเรียนและอาคารเทศบาล นอกเหนือจากการเป็นที่พักของผู้สูงอายุ อาคารแห่งนี้ยังเป็นพื้นที่สำหรับการจัดกิจกรรมต่างๆของคนในชุมชนอีกด้วย (ภาพที่ 2.25)

ภาพที่ 2.25 ด้านหน้าโครงการ The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni), โดย archdaily, 2014.

อาคารจะเป็นรูปตัว L ทาสีอาคารเป็นสีแดงอิฐ เพื่อเพิ่มความทันสมัยอาคารหลังนี้พยายามเชื่อมต่อกับบริบทและกิจกรรมต่างๆของชุมชนโดยส่วนที่พักอาศัย จะสร้างเป็นแนวขนานกับถนนในขณะที่ลานอีกด้านหนึ่งของ L- Shape จะถูกสร้างบนระดับที่ต่ำกว่า เพื่อเชื่อมโยงผ่านภูมิประเทศที่มีทุ่งหญ้าเป็นหลักโดยรอบของตัวอาคาร (ภาพที่ 2.26)

ภาพที่ 2.26 บริเวณส่วน L-Shape ของโครงการ The Hodoš Centre for the Elderly, โดย archdaily, 2014.

การออกแบบหลังคานั้น จะเพิ่มความน่าสนใจเมื่อหลังคาที่แบนราบแผ่มาถึงส่วนของอาคารที่อยู่อาศัย ก็จะเพิ่มองศาของหลังคา จนกลายเป็นเพิง ห้องพักจึงได้รับแสงแดดมากขึ้น (ภาพที่ 2.27)

ภาพที่ 2.27 มุมมองของโครงการ The Hodoš Centre for the Elderly จากช่องเปิดบริเวณหน้าห้องพัก, โดย archdaily, 2014.

ส่วนมุมมองของอาคารนั้น จะมีการเปิดกว้างของมุมมองไปยังหอคอยของโบสถ์ ทางเดินจะเป็นแนวยาวตาม Facade และมีการเปิดมุมมองตามเฟรมของตัวอาคารทำให้ทางเดินกลายเป็นที่พบปะทางสังคมที่สามารถเชื่อมต่อกับธรรมชาติได้ลงตัว (ภาพที่ 2.28)

ภาพที่ 2.28 บริเวณส่วนที่เป็น Facade ของโครงการ Hodoš Centre for the Elderly, โดย archdaily, 2014.

สรุปจากกรณีศึกษา The Hodoš Centre for the Elderly จะพบว่าอาคารหลังนี้นั้นเน้นในเรื่องของการใช้สีและมีการเล่นของแสงให้มีความสัมพันธ์กับฟังก์ชันของตัวอาคาร

ข้อดีของโครงการนี้คือตัวอาคารนั้นจะมีความสวยงามเพราะผู้ออกแบบได้ใช้สีที่มีความทันสมัยและก็มีความสัมพันธ์กับอาคารรอบๆข้างในเวลาเดียวกัน และยังสามารถใช้ที่ว่างในโครงการให้เกิดประโยชน์อีกด้วย โดยการนำกิจกรรมในท้องถิ่นมาใช้พื้นที่ภายในตัวโครงการ เพื่อให้เกิดความไม่น่าเบื่อของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในโครงการ

ข้อเสียก็คือ เนื่องจากอาคารหลังนี้ได้เปิดพื้นที่บริเวณโครงการให้เป็นพื้นที่กิจกรรมต่างๆ ของคนในชุมชน ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยภายในโครงการนี้มีความเป็นส่วนตัวลดลง

2.10.3 Heisdorf Residence for the Elderly, Germany

ตำแหน่งที่ตั้ง เมือง Heisdorf ประเทศ Germany

ผู้ออกแบบ Hermann & Valentiny and Partners (HVP)

พื้นที่โครงการ 6,040 ตารางเมตร

ปราสาทเก่าแก่ของ Heisdorf ตั้งอยู่ภายในสวนสาธารณะเคียงคู่กับต้นไม้เก่าแก่ที่มีความสวยงามปราสาทแห่งนี้สร้างขึ้นตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 แต่มันก็มีขนาดเล็กเกินไป เล็กเกินกว่าที่จะคิดว่าจะมีวันหนึ่งสามารถสร้างสิ่งให้อำนวยความสะดวกสบายเหมือนกับทุก ๆ วันนี่ (ภาพที่ 2.29)

ภาพที่ 2.29 บริเวณ Facade ด้านหน้าของโครงการ Heisdorf Residence for the Elderly, โดย archdaily, 2014.

ทีมงานสถาปนิกจาก HVP นั้นได้รับหน้าที่ในการปรับปรุงอาคารที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน โดยระมัดระวังไม่ให้ส่วนโครงสร้างเก่าของอาคารได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างครั้งใหม่ รวมถึงต้นไม้ต่างๆที่พยายามรักษาของเดิมไว้ให้มากที่สุดเพื่อที่จะสร้างความอบอุ่นแก่ผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยอยู่ในอาคารหลังนี้ และต้นไม้ยังสร้างความรู้สึกอิสระไม่ติดขัดไปพร้อมๆกันกับความรู้สึกปลอดภัยอีกด้วย (ภาพที่ 2.30)

ภาพที่ 2.30 บริเวณส่วนที่แสดงให้เห็นว่า Heisdorf Residence for the Elderly เป็นการนำตึกเก่ามาปรับปรุงใหม่, โดย archdaily, 2014.

ภาพที่ 2.31 ผังโครงการ Heisdorf Residence for the Elderly, โดย archdaily, 2014.

สรุปจากกรณีศึกษา Heisdorf Residence for the Elderly จะพบว่าอาคารหลังนี้เป็นอาคารที่ใช้อาคารหลังเก่าที่มีอยู่ในชุมชนมาดัดแปลงให้เป็นที่พักอาศัยแบบถาวร เพื่อเน้นลูกค้ากลุ่มผู้สูงอายุโดยเฉพาะ

ข้อดีของโครงการนี้คือตัวอาคารนั้นจะมีกลิ่นอายของประวัติศาสตร์ และความเก่าแก่ของตัวอาคารอยู่ เพราะโครงการนี้เป็นโครงการที่นำอาคารเก่าแก่ของชุมชนมาปรับปรุงโดยที่ไม่ได้มีการรื้อถอนตัวอาคารออก และบริเวณรอบนอกของตัวอาคารก็ประกอบไปด้วยพื้นที่สีเขียว ซึ่งสามารถสร้างความอบอุ่นและผ่อนคลายแก่ผู้ที่พักอาศัยอีกด้วย

ข้อเสียก็คือ เนื่องจากอาคารหลังนี้เป็นอาคารหลังเก่าที่ได้รับการบูรณะขึ้นมาทำให้โปรแกรมหลายๆอย่างอาจมีความทันสมัย และลูกเล่นของฟังก์ชันในการใช้งานได้ไม่ดีเท่าอาคารที่มีการสร้างใหม่ขึ้นมาเลย

2.10.4 Orlando Elderly Apartment Complex, USA

อาคารหลังนี้เป็นอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ตั้งอยู่ที่เมือง Orlando สหรัฐอเมริกา เป็นรูปแบบลักษณะอาคารห้าชั้น ประกอบไปด้วยห้องพักจำนวน 64 ยูนิต รองรับผู้สูงอายุ 64 คน มีพื้นที่อาคารทั้งหมดรวม 5,000 ตารางเมตร จากการวางผัง จะเห็นว่าอาคาร

หลังนี้ได้เปรียบในเรื่องของปฏิสัมพันธ์ของผู้ที่เข้าใช้งานภายในตัวอาคาร เนื่องจากผังจะแยกเป็นปีกสองปีก และจะมีลิฟท์และพื้นที่โล่งตรงกลางของอาคาร ทำให้ผู้ที่อยู่อาศัยสามารถพบปะกันได้ง่ายขึ้น (ภาพที่ 2.32 – 2.33)

ภาพที่ 2.32 รูปด้านของโครงการ Orlando Elderly Apartment Complex, โดย Orlando Elderly Apartment Complex, 2014.

First Floor Plan
Elderly Apartment Complex (14 Units)

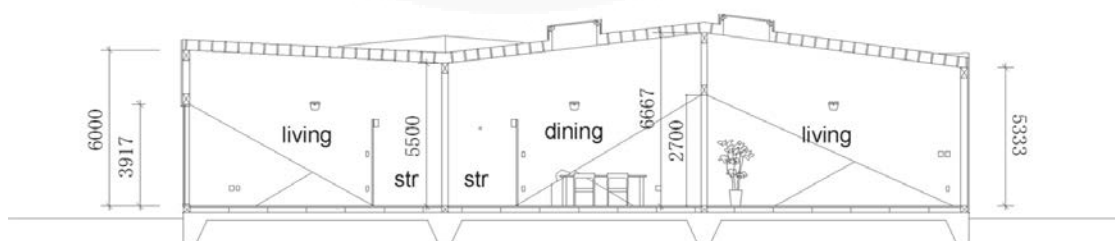
ภาพที่ 2.33 ผังชั้นหนึ่งของโครงการ Orlando Elderly Apartment Complex, โดย Orlando Elderly Apartment Complex, 2014.

2.10.5 Group Home in Noboribetsu , Japan

ผู้ออกแบบ	Sou Fujimoto Architects
สถานที่ตั้ง	Hokkaido, Japan
การใช้สอย	บ้านพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาในเรื่องของความจำ
ปีที่สร้างเสร็จ	2006
วัสดุที่ใช้	Wood
พื้นที่ก่อสร้าง	1,637 ตารางเมตร
พื้นที่อาคาร	745 ตารางเมตร

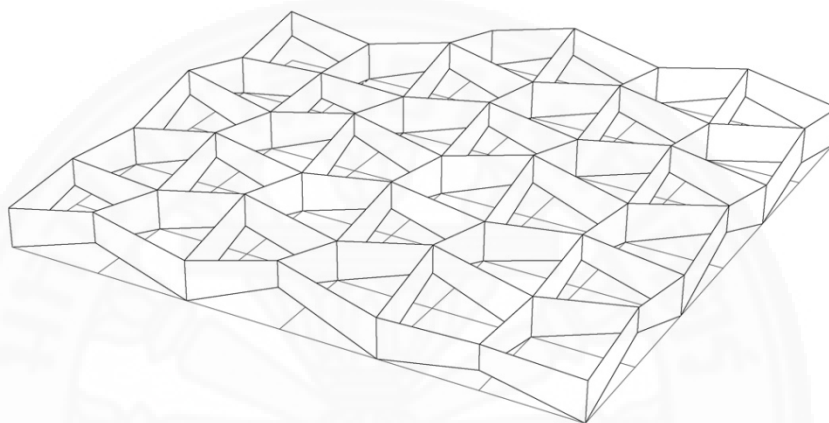

ภาพที่ 2.34 บริเวณโครงการ Group Home in Noboribetsu ประเทศญี่ปุ่น, โดย archdaily, 2014.

ภาพที่ 2.35 รูปตัดของโครงการ Group Home in Noboribetsu ประเทศญี่ปุ่น, โดย archdaily, 2014.

อาคารหลังนี้เป็นอาคารชั้นเดียว สร้างขึ้นเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีปัญหาเกี่ยวกับโรคความจำ โดยจะมีทั้งหมด 10 ยูนิต รองรับผู้สูงอายุได้ 18 คน กสรวางผังของตัวอาคารจะแยกออกเป็นสองปี โดยแต่ละปีกของอาคารจะมีห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหาร และห้องที่ใช้สำหรับการซักล้างเป็นของตัวเอง ทำให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างสะดวก และสามารถทำให้สมองลดการเสื่อมลงได้ด้วย เพราะผู้สูงอายุจะได้ทำกิจกรรมต่างๆ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งรอบข้างมากยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2.36 แนวคิดการออกแบบหลังคาของโครงการ Group Home in Noboribetsu ประเทศญี่ปุ่น, โดย archdaily, 2014.

สรุปกรณีศึกษาต่างประเทศ

จากกรณีศึกษาต่างประเทศจำนวน 5 กรณี พบว่า แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยต่างประเทศ มักมีลักษณะการเป็นโครงการขนาดเล็ก และมีลักษณะแนวคิดในเรื่องของ ความเป็นส่วนตัว การเป็นอิสระในการดูแลตนเอง ความปลอดภัย การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การมีบรรยากาศเหมือนบ้าน มีรายละเอียดดังนี้

- 1) ความเป็นส่วนตัวแสดงออกมาจากลักษณะการวางผังอาคารที่มีลักษณะการวางผังแบบแบ่งพื้นที่ในลักษณะแยกเป็นปีกหรือตัวแอล (L) หรือการใช้ต้นไม้เพื่อสร้างความเป็นส่วนตัว
- 2) การเป็นอิสระในการดูแลตนเอง ที่ผู้สูงอายุสามารถมีอิสระในการเลือกทำกิจกรรม
- 3) ความปลอดภัย มีการออกแบบที่เป็นมาตรฐานตามกฎหมาย
- 4) การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีรูปแบบของพื้นที่ส่วนกลาง หรือระเบียงทางเดิน เป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม
- 5) การมีบรรยากาศแบบบ้าน โดยมีการเลือกใช้วัสดุ หรือการตกแต่งให้มีบรรยากาศที่อบอุ่นเป็นชุมชน และการใช้พื้นที่สวน ต้นไม้ เพื่อให้เกิดสภาวะผ่อนคลาย

สรุปวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจำนวน 10 หัวข้อ สามารถแบ่งวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็นสามหัวข้อหลักในการศึกษา ได้แก่ ผู้สูงอายุ แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการศึกษาแนวคิดและการออกแบบ มีรายละเอียด ดังนี้

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง ผู้สูงอายุ พบว่า รูปแบบอาคารพักอาศัยประเภทอาคารความหนาแน่นสูงสำหรับผู้สูงอายุ สามารถตอบสนองต่อสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในปัจจุบัน เพราะ มีการอยู่อาศัยกับบุตรลดลงและมีการอาศัยตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มมากขึ้น จากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนไปส่งผลให้เกิดแนวคิดในการแยกที่อยู่อาศัยจากสถานะความจำเป็นต่าง ๆ โดยมีเหตุผลหลักในการแยกที่อยู่อาศัยมาจากปัญหาครอบครัว โดยมีความต้องการให้มีคนดูแลและการมีเพื่อนคุย เพื่อเป็นการตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ การลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง โดยการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่สร้างสังคมภายในโครงการอาคารพักอาศัยให้เกิดเป็นครอบครัวใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันและกัน การลดปัญหาทางด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไม่ให้เกิดความรู้สึกเหงาโดยใช้รูปแบบของการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า การมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมและมีประเภทของกิจกรรมไว้อย่างหลากหลาย โดยรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่

- กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย
- กิจกรรมทางศาสนา
- กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา
- กิจกรรมเพื่อความบันเทิง
- กิจกรรมส่งเสริมสังคม
- กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา

การศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง การศึกษาแนวคิดและการออกแบบ พบว่า แนวคิดในการออกแบบ จากการเปรียบเทียบแนวคิดด้านที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุของผู้เชี่ยวชาญ สามารถสรุปทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบได้ 12 หัวข้อ สามารถจัดกลุ่มแนวคิดในการออกแบบที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เป็น 3 หัวข้อ ได้แก่ สภาพที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม และบรรยากาศ โดยแนวคิดเรื่องสภาพที่อยู่อาศัย ให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย ที่มีสภาพความเป็นอยู่มีลักษณะแบบดูแลตนเอง มีการควบคุมของที่อยู่อาศัยแบบการสร้างทางเลือกเป็นสิ่งสำคัญ เพราะ ความรู้สึกที่สามารถควบคุมสถานการณ์ออกมาได้ พบว่า มีผลดีต่อความพึงพอใจใน

ชีวิตของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และที่อยู่อาศัยที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการมีส่วนร่วมร่วมกับครอบครัวที่เกิดขึ้นภายในโครงการ แนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อมของที่อยู่อาศัย ให้ความสำคัญกับการสร้างสิ่งแวดล้อมส่วนตัวที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคล การสร้างสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามผู้สูงอายุที่มีความต้องการต่างกันได้ และการลำดับความสำคัญของพื้นที่ สร้างสิ่งแวดล้อมที่ลดความสับสน หาทางได้ง่าย และแนวคิดเรื่องบรรยากาศของสภาพที่อยู่อาศัย ให้ความสำคัญกับบรรยากาศเหมือนบ้าน และบรรยากาศที่กระตุ้นประสาทสัมผัส

เมื่อวิเคราะห์จากแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดพื้นที่ว่างในละแวกบ้านที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นกลุ่มที่อยู่ติดบ้านเป็นกลุ่มที่ออกมาใช้พื้นที่ว่างในละแวกบ้านบ่อยครั้ง ส่งผลให้พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการออกแบบเพื่อส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ พื้นที่ภายในห้องพัก พื้นที่โถงทางเดิน หน้าห้องพัก พื้นที่ใต้ถุนอาคาร และพื้นที่สวนด้านนอกอาคาร โดยจากการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย พบว่า การออกแบบโครงการอาคารพักอาศัย มีหลักในการออกแบบพื้นฐาน (วันชาติ สวัสดิ์, 2540; ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548) ที่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) ความปลอดภัยของที่พักอาศัย
- 2) บรรยากาศเหมือนบ้าน
- 3) การปรับเปลี่ยน สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตามผู้สูงอายุที่มีความต้องการต่างกันได้ สามารถแบ่งแนวคิดในการออกแบบออกเป็นสองหัวข้อ ได้แก่ แนวคิดในการออกแบบ

วางผังโครงการ และแนวคิดในการออกแบบภายในโครงการ ผู้วิจัยได้นำรูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้น แนวคิดในการออกแบบ และทุกรายละเอียดที่ได้ทำการศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การออกแบบที่ให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์ชี้หัวข้อโดยเน้นการศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อศึกษาในเรื่องของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ ศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ศึกษาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน และเสนอแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสืบค้นบททวนวรรณกรรม เพื่อวิเคราะห์หาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน และแนวคิดในการออกแบบที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์กรณีศึกษาแบ่งออกเป็นในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยวิเคราะห์กรณีศึกษาในประเทศไทยสองกรณี และวิเคราะห์กรณีศึกษาต่างประเทศจำนวน 7 กรณี เพื่อหารูปแบบและแนวโน้มของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในโครงการ ที่มีเกณฑ์ในการเลือกจากการมีแนวความคิดในการออกแบบที่มีรูปแบบของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรูปแบบพื้นที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการลงพื้นที่สำรวจกรณีศึกษาในประเทศไทย และที่ตั้งโครงการ เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมีรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัย ได้แก่ ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย แหล่งข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามขั้นตอนในการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนหลัก และ 12 ขั้นตอนย่อย ได้แก่

3.1.1 การศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรมของผู้สูงอายุ และลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเน้นการศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 1 ศึกษาบททวนวรรณกรรมเรื่อง สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อหารูปแบบของกลุ่มเป้าหมายของผู้สูงอายุที่เกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 ศึกษาบททวนวรรณกรรมเรื่อง การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อหาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน

3.1.2 การศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 3 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาหาแนวโน้มของประเภทที่พักอาศัยที่เหมาะสมต่อแนวคิดส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 4 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง แนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และผู้สูงอายุกับแนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 5 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมเรื่อง แนวความคิดเกี่ยวกับการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ และมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบโครงการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 6 ศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษาอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาต่างประเทศรวม 5 กรณี เพื่อศึกษารูปแบบแนวทางในการออกแบบอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่

- Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni), Slovenia
- The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar rhitekturni), Slovenia

- Heisdorf Residence for the Elderly, Germany
- Orlando Elderly Apartment Complex, USA
- Group Home in Noboribetsu, Japan

ขั้นที่ 7 ศึกษาวิเคราะห์กรณีศึกษาอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาในประเทศไทยจำนวนสองกรณี เพื่อศึกษารูปแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบันที่มีรูปแบบของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรูปแบบพื้นที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่

- สวางคนิเวศ อาคารชุดพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โครงการของสภาภาษาไทย
- ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (บ้านบางแค)

ขั้นที่ 8 วิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบ แบ่งออกเป็นสองรูปแบบ ได้แก่ การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร และแนวคิดในการออกแบบภายนอกอาคาร

3.1.3 การศึกษาเพื่อหาแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 9 นำข้อมูลจาก 3.1.1 การศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรมของผู้สูงอายุ และลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยเน้นการศึกษาเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 3.1.2 การศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในเรื่องปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มาใช้ในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ขั้นที่ 10 วิเคราะห์รายละเอียดพื้นที่การใช้งานของโครงการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

ขั้นที่ 11 สืบค้นพื้นที่ประเภทที่ตั้งโครงการ โดยสมมติที่ตั้งโครงการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ อยู่ที่พื้นที่ริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน บริเวณซอยคลองหลวง 29 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ประมาณ 225 ไร่ หรือ 360,000 ตารางเมตร จากการวิเคราะห์พื้นที่ตั้งโครงการในขอบเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่สอดคล้องกับประชากรผู้สูงอายุภาคกลางที่มีจำนวนผู้สูงอายุต่อประชากรเป็นอัตราส่วนที่มากกว่าภาคอื่น ๆ

ขั้นที่ 12 ออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

3.2 แหล่งข้อมูล

- 1) ข้อมูลจากกรณีศึกษาต่างประเทศจำนวน 5 กรณี มีเกณฑ์ในการเลือกจากการมีแนวความคิดในการออกแบบที่มีรูปแบบของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรูปแบบพื้นที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 2) ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจกรณีศึกษาในประเทศไทยจำนวนสองกรณี
- 3) ข้อมูลจากการลงพื้นที่สำรวจกรณีศึกษาประเภทที่ตั้งโครงการ ภายในขอบเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จากการวิเคราะห์พื้นที่ตั้งโครงการในขอบเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล ที่สอดคล้องกับประชากรผู้สูงอายุภาคกลางที่มีจำนวนผู้สูงอายุต่อประชากรเป็นอัตราส่วนที่มากกว่าภาคอื่น ๆ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และกรณีศึกษา (case study analysis) ที่ได้มาจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรม และการสำรวจโดยรายละเอียดของการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

3.3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

- 1) สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย
- 2) แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
- 3) แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ
- 4) การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
- 5) ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ
- 6) แนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 7) ผู้สูงอายุกับแนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 8) แนวความคิดเกี่ยวกับการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ
- 9) มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย
- 10) กรณีศึกษาต่างประเทศ

3.3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจ

- 1) สำรวจกรณีศึกษาโครงการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ
- 2) สำรวจกรณีศึกษาประเภทที่ตั้งโครงการ

3.4 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็นสองวิธี ได้แก่ การใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อหาแนวคิดในการออกแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการใช้การวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของการออกแบบออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ มีรายละเอียดการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 2) วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ และกรณีศึกษาเพื่อศึกษาลักษณะพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลแนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 4) วิเคราะห์ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและกรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในผู้สูงอายุ เพื่อหาลักษณะการออกแบบโครงการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ การลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง โดยการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่สร้างสังคมภายในโครงการอาคารพักอาศัยให้เกิดเป็นครอบครัวใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันแลกัน การลดปัญหาทางด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไม่ให้เกิดความรู้สึกเหงาโดยใช้รูปแบบการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและมีประเภทของกิจกรรมไว้อย่างหลากหลาย โดยการวิเคราะห์หารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม รวมถึงการวิเคราะห์หาลักษณะของพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบที่สามารถส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศไทย จำนวนสองกรณี ได้แก่ สวางคนิเวศ อาคารชุดพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โครงการของสภาอากาศไทย และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (บ้านบางแค) เพื่อมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสี่หัวข้อ ได้แก่

- 4.1 วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 4.2 วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา
- 4.3 วิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
- 4.4 การวิเคราะห์จัดทำโปรแกรม

4.1 วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.6 และหัวข้อ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า พฤติกรรมของผู้สูงอายุมีอิทธิพลซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการตอบโต้และมีปฏิริยาต่อกันและกัน สามารถถูกถ่ายทอดออกมาผ่านทางรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น การส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่ผู้วิจัยมีความสนใจจึงมีรูปแบบของการใช้กิจกรรม ผ่านทางการออกแบบพื้นที่ที่จะให้แต่ละบุคคล และครอบครัวได้ พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันภายในที่อยู่อาศัย และความร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้าน จากแนวคิดดังกล่าวผู้วิจัยได้ทำการศึกษาหัวข้อ 2.7.1 แนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (ศจี วิสารทศจี, 2554) เพื่อศึกษาหารูปแบบกิจกรรมสำหรับ

ผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม สำหรับใช้เป็นแนวทางในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

จากรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 7 รูปแบบ (ศจี วิสารทศจี, 2554) ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา และกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ เมื่อนำรูปแบบกิจกรรมมาวิเคราะห์หาลักษณะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา มีรูปแบบเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและการปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม กิจกรรมส่งเสริมสังคมและกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ มีรูปแบบเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม (ตารางที่ 4.1)

ตารางที่ 4.1

แสดงการวิเคราะห์รูปแบบของกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

รูปแบบกิจกรรม	การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคล	การปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม
1. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย	- การฟื้นฟูร่างกาย เช่น การนวด การอบสมุนไพร เป็นต้น	- กิจกรรมบริหารร่างกาย เช่น โยคะ ลีลาศ วิ่งเหยาะ หรือเดินเร็ว - กิจกรรมที่มีการใช้อุปกรณ์บริการ เช่น ปาเป้า โยนห่วง โบว์ลิ่งสนาม การออกกำลังต่าง ๆ เป็นต้น
2. กิจกรรมทางศาสนา	- การทำบุญ - ฟังธรรม - การนั่งสมาธิ	- การทำบุญ - ฟังธรรม - การนั่งสมาธิ
3. กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา	- การอ่านหนังสือ หรือเล่นอินเทอร์เน็ต	- การเล่นเกมส์ เช่น บิงโก หมากฮอส การทายปริศนา เป็นต้น

ตารางที่ 4.1

แสดงการวิเคราะห์รูปแบบของกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ต่อ)

รูปแบบกิจกรรม	การปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ระหว่างบุคคล	การปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม
4. กิจกรรมเพื่อความบันเทิง		- การร้องเพลงและการแสดงออก - การดูหนัง ฟังเพลง
5. กิจกรรมส่งเสริมสังคม		- กิจกรรมพบปะ งานสังสรรค์ ตามเทศกาล วันสำคัญ
6. กิจกรรมส่งเสริมความคิด สร้างสรรค์และภูมิปัญญา	- การดูแลต้นไม้ หรือสัตว์เลี้ยง เป็นต้น	- กิจกรรมทางศิลปะ เช่น การ ปั้น เล่นดนตรี การช่าง เป็นต้น
7. กิจกรรมพิเศษอื่น ๆ		- กิจกรรมอาสาสมัคร - กิจกรรมท่องเที่ยว

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

จากการวิเคราะห์ทบทวนวรรณกรรม เรื่องแนวทางการบริหารจัดการและออกแบบการใช้พื้นที่สถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรณีศึกษาศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (ณัฐพล ฉัตรธนาอนันต์, 2549) ที่ทำการศึกษากิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุภายในบ้านบางแค พบว่าผู้สูงอายุใช้เวลาว่างส่วนใหญ่ไปกับกิจกรรมนันทนาการ และการพักผ่อนหย่อนใจ ทำให้ผู้วิจัยสามารถที่จะออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุให้สอดคล้องกับการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยเน้นให้ผู้สูงอายุมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ในช่วงการทำกิจกรรมยามว่างของผู้สูงอายุได้ (ตารางที่ 4.2)

ตารางที่ 4.2

แสดงกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุภายในบ้านบางแค

เวลา	รายละเอียดกิจกรรม
04:01 - 05:00 น.	ตื่นนอน
05:01 - 08:00 น.	กิจกรรมภายในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เช่น ออกกำลังกาย ฟังวิทยุ เป็นต้น

ตารางที่ 4.2

แสดงกิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุภายในบ้านบางแค (ต่อ)

เวลา	รายละเอียดกิจกรรม
08:01 - 08:30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08:31 - 10:00 น.	ทำกายภาพบำบัด (สำหรับผู้ที่จำเป็น)
08:31 - 11:00 น.	กิจกรรมภายในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เช่น ชมโทรทัศน์ ร่วมกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมอาชีวะบำบัด เป็นต้น
11:01 - 11:30 น.	รับประทานอาหารกลางวัน
11:31 - 16:30 น.	กิจกรรมภายในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค เช่น ชมโทรทัศน์ ร่วมกิจกรรมประจำวัน กิจกรรมอาชีวะบำบัด เป็นต้น
16:31 - 17:00 น.	รับประทานอาหารเย็น
17:01 - 19:00 น.	กิจกรรมอิสระ ชมโทรทัศน์ สังสรรค์ เป็นต้น
19:01 - 21:00 น.	เข้านอน

หมายเหตุ. โดย ณิชกุล ฉัตรธนาอนันต์, 2549

4.1.1 การวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

เมื่อทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิดเกี่ยวกับแนวคิดพื้นที่ว่างในละแวกบ้านที่เกี่ยวข้อง พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นกลุ่มที่อยู่ติดบ้านเป็นกลุ่มที่ออกมาใช้พื้นที่ว่างในละแวกบ้านบ่อยครั้ง ส่งผลให้พื้นที่ที่มีความเหมาะสมต่อการออกแบบเพื่อส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ พื้นที่ภายในห้องพัก พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพัก พื้นที่ใต้ถุนอาคาร และพื้นที่สวนด้านนอกอาคาร

จากการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า บริเวณพื้นที่สวนด้านนอกอาคาร มีความพร้อมทางด้านสภาพแวดล้อม ที่สามารถใช้ในการออกแบบวางตำแหน่งของกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพักและพื้นที่ใต้ถุนอาคาร มีลักษณะของการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุในเวลาว่างต่าง ๆ ที่สามารถออกแบบพื้นที่ทั้งสองให้มีลักษณะของกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง และกิจกรรมส่งเสริมสังคม และในส่วนของพื้นที่ภายในห้องพัก มีลักษณะของการเป็นพื้นที่ที่จะต้องมีความเป็นส่วนตัว ส่งผลให้กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถเกิดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3

แสดงการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรม	รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
1. พื้นที่ภายในห้องพัก	- กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา
2. พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพัก	- กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา - กิจกรรมเพื่อความบันเทิง - กิจกรรมส่งเสริมสังคม
3. พื้นที่ใต้ถุนอาคาร	- กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา - กิจกรรมเพื่อความบันเทิง - กิจกรรมส่งเสริมสังคม
4. พื้นที่สวนด้านนอกอาคาร	- กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย - กิจกรรมทางศาสนา - กิจกรรมส่งเสริมสังคม - กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

สรุปการวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากการวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า กิจกรรมทั้ง 7 ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา และกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ มีลักษณะเป็นลักษณะกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและการปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม ที่สอดคล้องกับแนวคิดในการออกแบบที่ผู้วิจัยมีความสนใจ จากการศึกษาวิเคราะห์กิจวัตรประจำวันของผู้สูงอายุภายในบ้านบางแค และจากการศึกษาทบทวนวรรณกรรมมักจะพบรูปแบบกิจกรรม 6 กิจกรรมจากทั้งหมดภายในโครงการอาคารพักอาศัย เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่ใช่พื้นที่ภายในโครงการ แต่เป็นกิจกรรมที่ให้ความสำคัญกับการออกนอกพื้นที่ โดยยกเว้นกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ ในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ดังนั้น รูปแบบกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในโครงการการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย
- 2) กิจกรรมทางศาสนา

- 3) กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา
- 4) กิจกรรมเพื่อความบันเทิง
- 5) กิจกรรมส่งเสริมสังคม
- 6) กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา

จากการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า บริเวณพื้นที่สวนด้านนอกอาคาร มีความพร้อมทางด้านสภาพแวดล้อม ที่สามารถใช้ในการออกแบบ วางตำแหน่งของกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้หลากหลาย ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพักและพื้นที่ใต้ถุนอาคาร มีลักษณะของการเป็น ศูนย์รวมผู้สูงอายุในเวลาว่างต่าง ๆ ที่สามารถออกแบบพื้นที่ทั้งสองให้มีลักษณะของกิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง และกิจกรรมส่งเสริมสังคม และในส่วนของพื้นที่ภายในห้องพัก มีลักษณะของการเป็นพื้นที่ที่จะต้องมีความเป็นส่วนตัว ส่งผลให้กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถเกิดขึ้น ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา

4.2 วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา

การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุประเภทคอนโด อพาร์ทเมนต์ จากกรณีศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ สววงคนิเวศ อาคารชุดพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โครงการของ สภาภาษาชาติไทย และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (บ้านบางแค) โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วน ได้แก่ การวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารผู้สูงอายุและการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีรายละเอียดดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารผู้สูงอายุ

การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ สามารถแบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน โดยพื้นที่สนับสนุน หมายถึง พื้นที่ของเจ้าหน้าที่และบุคลากรภายใน จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศไทยสองกรณี พบว่า ลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารผู้สูงอายุทั้งสอง มีรูปแบบของการใช้พื้นที่ที่เหมือนกัน และมีความสอดคล้องกับการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (ตารางที่ 4.4)

ตารางที่ 4.4

แสดงการวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารผู้สูงอายุในกรณีศึกษา

ลักษณะการใช้พื้นที่	โครงการสวางคนิเวศ	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
1. พื้นที่พักอาศัย - ห้องพักผู้สูงอายุ	✓	✓
2. พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ - กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย - กิจกรรมทางศาสนา - กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา - กิจกรรมเพื่อความบันเทิง - กิจกรรมส่งเสริมสังคม - กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา	✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓
3. พื้นที่สนับสนุน - สำนักงานอาคาร - ห้องอาหาร - ห้องครัวของผู้สูงอายุ - ห้องซักกรีด - ห้องปฐมพยาบาล	✓ ✓ ✓ ✓ ✓	✓ ✓ ✓ ✓ ✓

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

4.2.2 การวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

จากการวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นแบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน พบว่าพื้นที่พักอาศัย และพื้นที่สนับสนุนมีลักษณะที่เป็นมาตรฐาน แต่ลักษณะพื้นที่กิจกรรมส่งเสริม

ปฏิสัมพันธ์ โดยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 6 รูปแบบ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา พบว่า กรณีศึกษาในประเทศไทยมีรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เหมือนกัน ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง และกิจกรรมส่งเสริมสังคม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.5)

ตารางที่ 4.5

แสดงการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในกรณีศึกษาในประเทศไทย

รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์	ลักษณะพื้นที่กิจกรรม	
	โครงการสวนคนิเวศ	ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค
1. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย	- ห้องออกกำลังกาย - สระว่ายน้ำ - ห้องกายภาพบำบัด	- กิจกรรมออกกำลังกาย (พื้นที่อเนกประสงค์)
2. กิจกรรมทางศาสนา	- ห้องพระ	- ศาลาธรรม
3. กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา	- ห้องสมุด	
4. กิจกรรมเพื่อความบันเทิง	- ร้านเสริมสวย - ห้องดูหนัง	- ห้องดูโทรทัศน์
5. กิจกรรมส่งเสริมสังคม	- ห้องประชุม - เวทีทำกิจกรรม - สันทนาการ	- ห้องอเนกประสงค์
6. กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา		- ห้องดนตรีไทย - ห้องงานฝีมือ

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

สรุปวิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา

จากการวิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา พบว่า การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุสามารถแบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน โดยลักษณะการใช้พื้นที่พักอาศัยและพื้นที่สนับสนุน มีลักษณะการออกแบบและลักษณะกิจกรรมที่เป็นมาตรฐาน สิ่งที่แตกต่างกัน คือ พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์

รูปแบบของพื้นที่กิจกรรม สามารถแบ่งตามแนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (ศจี วิสารทศจี, 2554) ได้เป็น 6 รูปแบบกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกายมีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องออกกำลังกาย สระว่ายน้ำ และห้องกายภาพบำบัด เป็นต้น กิจกรรมทางศาสนามีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องพระหรือศาลาธรรม กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา มีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องสมุด กิจกรรมเพื่อความบันเทิงมีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ร้านเสริมสวย ห้องดูหนัง และห้องดูโทรทัศน์ เป็นต้น กิจกรรมส่งเสริมสังคมมีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องประชุม เวทีทำกิจกรรมสนทนา และห้องอเนกประสงค์ เป็นต้น และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญามีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องดนตรีไทย ห้องงานฝีมือ เป็นต้น

4.3 วิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกับมาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย พบว่าการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัย มีหลักในการออกแบบพื้นฐาน (วันชาติ สวัสดิ์, 2540; ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548) ที่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.8 แนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ได้แก่

- 1) ความปลอดภัยของที่พักอาศัย การออกแบบอาคารและสถานที่ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยตั้งแต่ทางเดิน การใช้วัสดุกับอาคาร หากไม่จำเป็นควรใช้ทางลาด บันไดจะต้องมีราวจับ
- 2) บรรยากาศเหมือนบ้านที่มีลักษณะอบอุ่น การจัดอาคารสถานที่ ให้มีลักษณะร่มรื่น เพื่อให้มีความรู้สึกเหมือนอยู่บ้าน ซึ่งช่วยในด้านจิตใจ
- 3) การปรับเปลี่ยนสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงตามที่ผู้สูงอายุมีความต้องการ

จากแนวคิดสามประการในการออกแบบมีความสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การจัดสภาพแวดล้อมและที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (จิรวุฒิ ศิริรัตน์, 2546) ที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก

ประชากรตัวอย่าง พบว่า การจัดที่อยู่อาศัยให้กับผู้สูงอายุควรจัดให้มีความปลอดภัยทางกายภาพเป็นอันดับแรก เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่จะเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ และมีทัศนคติที่เห็นด้วยสูงสุดต่อการจัดสถานที่พักผ่อนหย่อนใจให้กับผู้สูงอายุ โดยเห็นว่าสภาพแวดล้อมควรเป็นสถานที่ที่ผู้สูงอายุทั่วไปสามารถใช้ร่วมกันได้ และในชุมชนควรมีการจัดสวนสาธารณะให้กับผู้สูงอายุ โดยสถานที่พักผ่อนควรจัดเป็นศูนย์อเนกประสงค์ ที่สามารถให้บุคคลภายนอกเข้ามาใช้บริการร่วมได้ด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุได้ทำกิจกรรมกับวัยอื่น และกิจกรรมที่เกิดขึ้นควรเป็นกิจกรรมส่งเสริมในหลาย ๆ ด้าน เช่น ส่งเสริมให้มีอาชีพเสริมรายได้ เพื่อให้ผู้สูงอายุจะได้มีความรู้ที่ทันสมัยพร้อมที่จะปรับตัวกับสิ่งใหม่ ๆ และมีทัศนคติต่อการจัดที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก

จากการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.8.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน และหัวข้อ 2.8.2.2 แนวคิดของสวนเพื่อการบำบัด พบว่า มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดสามประการในการออกแบบ โดยให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เช่น การออกแบบพื้นที่พักผ่อนพื้นที่ส่วนกลางควรมีวิวที่หลากหลาย และการสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในละแวกใกล้เคียง โดยสามารถแบ่งหัวข้อในการวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบเป็น แนวคิดในการออกแบบภายในอาคารและแนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ

4.3.1 แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร

การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร มีรายละเอียดในการวิเคราะห์อาคารพักอาศัย ได้แก่ การวิเคราะห์อาคารพักอาศัย เช่น ลักษณะอาคาร จำนวนชั้น และจำนวนห้องพัก เป็นต้น และการวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1.1 การวิเคราะห์อาคารพักอาศัย

จากการวิเคราะห์อาคารพักอาศัยจากการเปรียบเทียบกรณีศึกษาต่างประเทศและในประเทศไทย จำนวน 7 กรณี พบว่า ขนาดโครงการมีขนาดที่หลากหลายตั้งแต่ 1,500 ตารางเมตรไม่เกิน 40,000 ตารางเมตร โดยมีจำนวนชั้นไม่เกิน 8 ชั้น มีจำนวนห้องไม่เกิน 300 ห้อง มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.6)

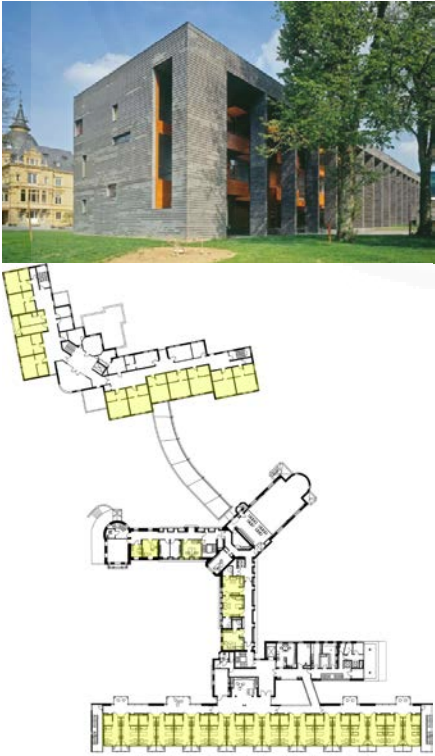
ตารางที่ 4.6

แสดงการวิเคราะห์อาคารพักอาศัย

กรณีศึกษา	ขนาด โครงการ	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง
<p>1. Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)</p> 	7,740 ตร.ม.	5	104
<p>2. The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)</p> 	2,473 ตร.ม.	3	21

ตารางที่ 4.6

แสดงการวิเคราะห์อาคารพักอาศัย (ต่อ)

กรณีศึกษา	ขนาด โครงการ	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง
<p data-bbox="284 584 756 674">2. The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturi)</p> 	2,473 ตร.ม.	3	21
<p data-bbox="284 1227 756 1256">3. Heisdorf Residence for the Elderly</p> 	6,040 ตร.ม.	3	44

ตารางที่ 4.6

แสดงการวิเคราะห์อาคารพักอาศัย (ต่อ)

กรณีศึกษา	ขนาด โครงการ	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง
4. Orlando Elderly Apartment Complex , USA 	5,000 ตร.ม.	5	64
5. Group Home in Noboribetsu , Japan 	1,637 ตร.ม.	1	20

ตารางที่ 4.6

แสดงการวิเคราะห์อาคารพักอาศัย (ต่อ)

กรณีศึกษา	ขนาด โครงการ	จำนวนชั้น	จำนวนห้อง
<p>6. โครงการสวนกนิเวศ</p> 	36,800 ตร.ม.	6	300
<p>7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางแค</p> 	19,200 ตร.ม.	2	มีประชากร อาศัยอยู่ 271 คน

ที่มา: จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

4.3.1.2 การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย

การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย พบว่า รูปแบบพื้นที่พักผ่อนที่เกิดขึ้นภายในอาคารพักอาศัย ได้แก่ พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่ทำครัว และพื้นที่รับประทานอาหารเป็นหลัก โดยพื้นที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในอาคาร ได้แก่ พื้นที่สันทนาการ พื้นที่สระว่ายน้ำ พื้นที่ออกกำลังกาย พื้นที่เสริมสวย พื้นที่เอนกประสงค์ และพื้นที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น จากกรณีศึกษาต่างประเทศ พบว่า พื้นที่พักผ่อนในอาคาร จะมีรูปแบบของ พื้นที่นั่งเล่นและพื้นที่ทำครัวในชั้นที่อยู่อาศัย และจากกรณีศึกษาในประเทศไทย พบว่า ตำแหน่งของพื้นที่พักผ่อนมักมีการรวมอยู่ในอาคารเดียว (ตารางที่ 4.7)

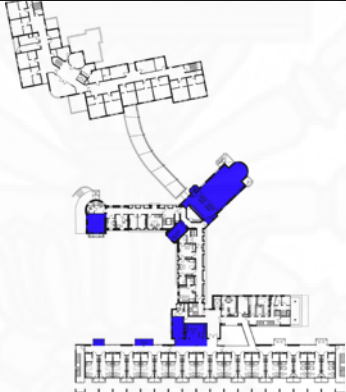

ตารางที่ 4.7

การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย

กรณีศึกษา	ตำแหน่งพื้นที่พักผ่อน	รูปแบบพื้นที่พักผ่อน
1. Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่นั่งเล่น - พื้นที่ทำครัว - พื้นที่สันทนาการ <p>มักจะพบพื้นที่นั่งเล่นในชั้นที่อยู่อาศัย ตั้งแต่ชั้นสองขึ้นไป และพื้นที่กิจกรรมอื่น ๆ พบที่ชั้นหนึ่ง เพียงอย่างเดียว</p>

ตารางที่ 4.7

การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย (ต่อ)

กรณีศึกษา	ตำแหน่งพื้นที่พักผ่อน	รูปแบบพื้นที่พักผ่อน
2. The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่นั่งเล่น - พื้นที่ทำครัว <p>มีลักษณะของพื้นที่นั่งเล่น และพื้นที่ทำครัวในทุกชั้นของโครงการ</p>
3. Heisdorf Residence for the Elderly		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่สันทนาการ - พื้นที่นั่งเล่น - พื้นที่ทำครัว <p>มีลักษณะของพื้นที่สันทนาการขนาดใหญ่ และมีการใช้พื้นที่นั่งเล่นแทรกในทางเดินของห้องพัก</p>
4. Orlando Elderly Apartment Complex , USA	-	-
5. Group Home in Noboribetsu , Japan		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่นั่งเล่น - พื้นที่ทำครัว - พื้นที่รับประทานอาหาร

ตารางที่ 4.7

การวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย (ต่อ)

กรณีศึกษา	ตำแหน่งพื้นที่พักผ่อน	รูปแบบพื้นที่พักผ่อน
6. โครงการสวนคนิเวศ		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่นั่งเล่น - พื้นที่สระว่ายน้ำ - พื้นที่ออกกำลังกาย - พื้นที่เสริมสวย - พื้นที่เอนกประสงค์ <p>พื้นที่นั่งเล่นอยู่บริเวณชั้นที่หนึ่งของทุกอาคาร และกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น มีลักษณะรวมในพื้นที่อาคารเดียว</p>
7. ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางแค		<ul style="list-style-type: none"> - พื้นที่เอนกประสงค์ - พื้นที่ปฏิบัติธรรม <p>ภายในอาคารพักอาศัยไม่มีพื้นที่พักผ่อน แต่พบว่ามีการแยกพื้นที่เอนกประสงค์ และพื้นที่กิจกรรมปฏิบัติธรรมออกมาคนละอาคาร</p>

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

สรุปแนวคิดในการออกแบบอาคารภายใน

การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร สามารถแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองกรณี ได้แก่ การวิเคราะห์อาคารพักอาศัย โดยลักษณะอาคารพักอาศัยที่เกิดขึ้น พบว่า ขนาดโครงการมีขนาดที่หลากหลายตั้งแต่ 1,500 ตารางเมตร ไม่เกิน 40,000 ตารางเมตร โดยมีจำนวนชั้นไม่เกิน 8 ชั้น มีจำนวนห้องไม่เกิน 300 ห้อง และการวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย พบว่า รูปแบบพื้นที่พักผ่อนที่เกิดขึ้นภายในอาคารพักอาศัย ได้แก่ พื้นที่นั่งเล่น พื้นที่ทำครัว และพื้นที่รับประทานอาหารเป็นหลัก โดยพื้นที่กิจกรรมอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นภายในอาคาร ได้แก่ พื้นที่สันทนาการ พื้นที่สระว่ายน้ำ พื้นที่ออกกำลังกาย พื้นที่เสริมสวย พื้นที่เอนกประสงค์ และพื้นที่ปฏิบัติธรรม เป็นต้น

จากกรณีศึกษาต่างประเทศ พบว่า พื้นที่พักผ่อนในอาคาร จะมีรูปแบบของ พื้นที่นั่งเล่น และพื้นที่ทำครัว ในชั้นที่อยู่อาศัย และจากกรณีศึกษาในประเทศไทย พบว่า ตำแหน่งของพื้นที่พักผ่อนมักมีการรวมอยู่ในอาคารเดียว การวิเคราะห์ลักษณะดังกล่าว มีความสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง ผู้สูงอายุในโครงการที่พักอาศัยแบบแฟลต ได้มีการศึกษาถึงสภาพการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยแบบแฟลตเคหะชุมชนดินแดง 1 และ 2 กรุงเทพมหานคร (จิระภา ศรีคำ, 2545) พบว่า เมื่อเรียงลำดับพื้นที่ที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุใช้สำหรับกิจกรรมภายในอาคาร สามารถเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ

- 1) พื้นที่ภายในห้องพัก ใช้สำหรับกิจกรรมขั้นพื้นฐานของชีวิต
- 2) พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพักอาศัย ใช้สำหรับพักผ่อนใช้เวลาว่าง ได้แก่ การพูดคุยกับเพื่อนบ้าน การทำงานอดิเรก การนั่งพักผ่อน การนอนกลางวัน และทำงาน
- 3) พื้นที่ใต้ถุนอาคาร ใช้สำหรับกิจกรรมพักผ่อนใช้เวลาว่าง

4.3.2 แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ

การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ มีรายละเอียดในการวิเคราะห์ได้แก่ การวิเคราะห์ลักษณะผังพื้นที่ เช่น วิเคราะห์ลักษณะรูปร่างของพื้นที่ พบว่า ลักษณะรูปร่างพื้นที่มีลักษณะการวางผังในรูปทรงการแบ่งโซนพื้นที่ชัดเจน ส่วนมากมีการเลือกใช้การวางผังในลักษณะรูปทรงตัวแอล (L) และการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่สีเขียว พบว่า ตำแหน่งพื้นที่สีเขียวมีลักษณะเป็นพื้นที่สวน โดยมีตำแหน่งบริเวณตรงกลางและโดยรอบของโครงการ เพื่อให้โครงการมีความร่มรื่น มีรายละเอียดการวิเคราะห์ดังนี้ (ตารางที่ 4.8)

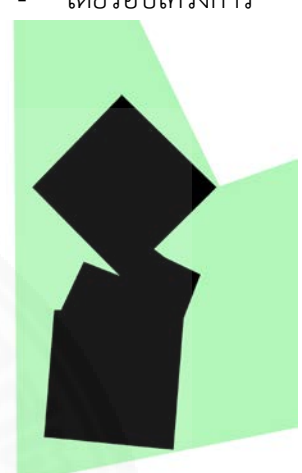
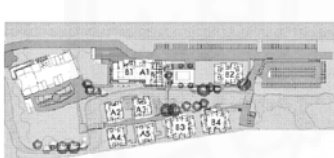

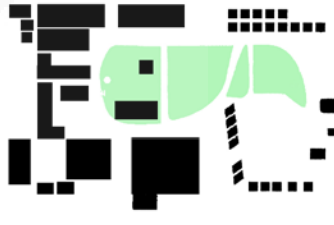
ตารางที่ 4.8

แสดงการวิเคราะห์ลักษณะผังพื้นที่

ลักษณะกรณีศึกษา	ลักษณะรูปร่างพื้นที่	ตำแหน่งพื้นที่สีเขียว
<p>1. Home for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)</p> 	<p>- มีการแยกผังพื้นที่แบ่งโซนในการวางผัง</p> 	<p>- ตรงกลางโครงการและโดยรอบ</p> <p>- มีพื้นที่นั่งเล่น</p>
<p>2. The Hodoš Centre for the Elderly (Ravnikar Potokar Arhitekturni)</p> 	<p>- มีการแยกผังพื้นที่ในลักษณะของรูปทรงการวางผังแบบตัวแอล (L)</p> 	<p>- โดยรอบโครงการ</p>
<p>3. Heisdorf Residence for the Elderly</p> 	<p>- มีการแยกผังพื้นที่แบ่งโซนในการวางผัง</p> 	<p>- โดยรอบโครงการ</p>

ตารางที่ 4.8

แสดงการวิเคราะห์ลักษณะผังพื้นที่ (ต่อ)

ลักษณะกรณีศึกษา	ลักษณะรูปร่างพื้นที่	ตำแหน่งพื้นที่สีเขียว
5. Group Home in Noboribetsu , Japan 		- โดยรอบโครงการ
6. โครงการสวนคนเฒ่า 	- มีการวางผังโครงการ แบบกระจายตัว 	- โดยรอบโครงการ
7. ศูนย์พัฒนาการจัด สวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ บ้านบางแค 	- มีการวางผังโครงการ แบบกระจายตัว 	- ตรงกลางโครงการ - มีการใช้น้ำล้อมรอบ

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

สรุปแนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ

การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ มีรายละเอียดในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์ลักษณะผังพื้นที่ พบว่า ลักษณะรูปร่างพื้นที่มีลักษณะการวางผังในรูปแบบทรงการแบ่งพื้นที่ชัดเจน จากกรณีศึกษาต่างประเทศจะมีลักษณะการวางผังโครงการ ส่วนมากมีการเลือกใช้การ

วางผังที่มีการแบ่งในลักษณะรูปทรงตัวแอล (L) โดยการวางผังจากกรณีศึกษาในประเทศไทย มีความแตกต่างกับกรณีศึกษาต่างประเทศ ที่มีการวางผังแบบกระจายตัว และการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่สีเขียว พบว่า ตำแหน่งพื้นที่สีเขียวมีลักษณะเป็นพื้นที่สวน ที่สามารถมีพื้นที่นั่งเล่น สำหรับพักผ่อนหย่อนใจได้ โดยมีตำแหน่งบริเวณตรงกลางและโดยรอบของโครงการ เพื่อให้โครงการมีความร่มรื่นจากการวิเคราะห์ลักษณะดังกล่าว มีความสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง ผู้สูงอายุในโครงการที่พักอาศัยแบบแฟลต ได้มีการศึกษาถึงสภาพการอยู่อาศัยในที่อยู่อาศัยแบบแฟลตเคหะชุมชนดินแดง 1 และ 2 กรุงเทพมหานคร (จิระภา ศรีคำ, 2545) พบว่า เมื่อเรียงลำดับพื้นที่ที่กลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุใช้สำหรับกิจกรรมภายนอกอาคารที่ใช้เป็นพื้นที่นั่งเล่น หรือพักผ่อน โดยสามารถเรียงลำดับตามความสำคัญจากมากไปหาน้อย คือ

- 1) พื้นที่ด้านข้างหรือระหว่างอาคาร ใช้สำหรับกิจกรรมการพักผ่อนใช้เวลา กิจกรรมการทำงานช่วยเหลือครอบครัว
- 2) พื้นที่ใต้ถุนอาคาร ใช้สำหรับกิจกรรมพักผ่อนใช้เวลาว่าง

4.4 การวิเคราะห์จัดทำโปรแกรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกรณีศึกษา พบว่า การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุสามารถแบ่งการใช้งานของพื้นที่ได้เป็นสามส่วน ได้แก่ สามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน จากการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.9 มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย พบว่า ขนาดโปรแกรมของพื้นที่พักอาศัย และพื้นที่สนับสนุน มีลักษณะขนาดพื้นฐาน แต่ขนาดของโปรแกรมพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์มีขนาดและรายละเอียดโปรแกรมที่แตกต่างกัน โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสามส่วน ได้แก่ พื้นที่พื้นฐานอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เช่น พื้นที่พักอาศัยและพื้นที่สนับสนุน และพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ มีรายละเอียด ดังนี้

4.4.1 พื้นที่พื้นฐานอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

พื้นที่พื้นฐานของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย และพื้นที่สนับสนุน จากการวิเคราะห์กรณีศึกษา พบว่า จำนวนของเจ้าหน้าที่ประจำภายในโครงการ 60 คน แบ่งเป็นบุคลากรผู้ดูแลผู้สูงอายุ จำนวน 40 คน และบุคลากรอื่น ๆ จำนวน 20 คน มีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 4.9)

ตารางที่ 4.9

แสดงการวิเคราะห์พื้นที่พื้นฐานอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

รายละเอียดโปรแกรม	พื้นที่อาคาร
<u>ลิโอบบี้</u> - ขนาด 80 ตารางเมตร - จำนวน 3 พื้นที่ทั้งหมด $80 \times 3 = 240$ ตารางเมตร	240 ตารางเมตร
<u>พื้นที่กิจกรรมหน้าโถงลิฟต์</u> - ขนาด 55 ตารางเมตร - จำนวน 18 พื้นที่ทั้งหมด $55 \times 18 = 990$ ตารางเมตร	990 ตารางเมตร
<u>ห้องรับประทานอาหารใต้อาคารพักอาศัย</u> - ขนาด 70 ตารางเมตร - จำนวน 3 ห้อง $70 \times 3 = 210$ ตารางเมตร	210 ตารางเมตร
<u>ห้องจัดเตรียมอาหารใต้อาคารพักอาศัย</u> - ขนาด 30 ตารางเมตร - จำนวน 3 ห้อง $30 \times 3 = 90$ ตารางเมตร	90 ตารางเมตร
<u>ห้องน้ำใต้อาคารพักอาศัย</u> - ขนาด 4 ตารางเมตร - จำนวน 6 ห้อง $4 \times 6 = 24$ ตารางเมตร	24 ตารางเมตร
<u>ห้องซักรีด</u> - ขนาด 50 ตารางเมตร - จำนวน 3 ห้อง $50 \times 3 = 150$ ตารางเมตร	150 ตารางเมตร
<u>ห้องพักผู้สูงอายุ</u> - ผู้สูงอายุจำนวน 2 คน ขนาด 37 ตารางเมตร - จำนวน 216 ห้อง $37 \times 216 = 7,992$ ตารางเมตร	7,992 ตารางเมตร
<u>พื้นที่โรงอาหาร</u> - ขนาด 600 ตารางเมตร	600 ตารางเมตร
<u>ออฟฟิศเจ้าหน้าที่</u> - จำนวนเจ้าหน้าที่ 13 คน ขนาด 30 ตารางเมตร - จำนวน 3 ห้อง $30 \times 3 = 90$ ตารางเมตร	90 ตารางเมตร

ตารางที่ 4.9

แสดงการวิเคราะห์พื้นที่พื้นฐานอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (ต่อ)

รายละเอียดโปรแกรม	พื้นที่อาคาร
<u>ห้องพักเจ้าหน้าที่และญาติ</u> - ขนาด 24 ตารางเมตร - จำนวน 18 ห้อง $24 \times 18 = 432$ ตารางเมตร	432 ตารางเมตร
พื้นที่พื้นฐานโครงการศูนย์ฟื้นฟูผู้เป็นโรคมะเร็ง	12,618 ตารางเมตร

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

4.4.2 พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์

จากการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ ผู้วิจัยกำหนดให้มีรูปแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ จำนวน 6 รูปแบบพื้นที่กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย เช่น พื้นที่สระว่ายน้ำและพื้นที่ฟิตเนส กิจกรรมทางศาสนา เช่น ห้องนั่งสมาธิ กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา เช่น ห้องสมุด และห้องคอมพิวเตอร์ และการมีพื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่มและพื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ เพื่อตอบสนองต่อรูปแบบกิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา แต่ละกิจกรรมมีรายละเอียด ดังนี้ (ตารางที่ 4.10)

ตารางที่ 4.10

แสดงการวิเคราะห์พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์

รายละเอียดโปรแกรม	พื้นที่อาคาร
<u>พื้นที่สระว่ายน้ำ</u> - ขนาด 350 ตารางเมตร	350 ตารางเมตร
<u>พื้นที่ฟิตเนส</u> - ขนาด 200 ตารางเมตร	200 ตารางเมตร
<u>ห้องนั่งสมาธิ</u> - ขนาด 50 ตารางเมตร - จำนวน 2 ห้อง $50 \times 2 = 100$ ตารางเมตร	100 ตารางเมตร

ตารางที่ 4.10

แสดงการวิเคราะห์พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ (ต่อ)

รายละเอียดโปรแกรม	พื้นที่อาคาร
<u>ห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์</u> - ขนาด 300 ตารางเมตร	300 ตารางเมตร
<u>พื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม</u> - ขนาด 250 ตารางเมตร	250 ตารางเมตร
<u>พื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ</u> - ขนาด 200 ตารางเมตร - จำนวน 2 ห้อง $200 \times 2 = 400$ ตารางเมตร	400 ตารางเมตร
<u>พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์</u>	1,600 ตารางเมตร

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558

สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในผู้สูงอายุ เพื่อหาลักษณะการออกแบบโครงการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสี่หัวข้อ ได้แก่ การวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การวิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการวิเคราะห์จัดทำโปรแกรม พบว่า สามารถแบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน โดยลักษณะการใช้พื้นที่พักอาศัยและพื้นที่สนับสนุน มีลักษณะการออกแบบและลักษณะกิจกรรมที่เป็นมาตรฐาน สิ่งที่แตกต่างกัน คือ พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ โดยจากการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมพบว่า การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตนเองได้ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยผู้สูงอายุที่ยังคงทำกิจกรรมทางสังคมอยู่ จะมีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตที่สูง เพื่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว (ศจี วิสารทศจี, 2554) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหัวข้อ 2.7.1 แนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ โดยกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ ควรมีความปลอดภัยสอดคล้องต่อศักยภาพทางร่างกาย รวมถึง

ช่วยส่งเสริมให้เกิดการสร้างสุขภาพทางร่างกาย จิตใจ และสังคมที่ดี จากการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมจากแนวคิดในการจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมกิจกรรม รวมไปถึงศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ จากการวิเคราะห์หัวข้อ 4.1 วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่ารูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ ที่แบ่งตามแนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ สามารถนำไปใช้ในการออกแบบภายในโครงการมีจำนวน 6 รูปแบบกิจกรรม และจากการวิเคราะห์หัวข้อ 4.2 วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา พบว่า 6 รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้น มีลักษณะการใช้พื้นที่ ที่มีรายละเอียด ดังนี้

- 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย ได้แก่ ห้องฟิตเนส และสระว่ายน้ำ
- 2) กิจกรรมทางศาสนา ได้แก่ ห้องนั่งสมาธิ
- 3) กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา ได้แก่ ห้องสมุด และห้องคอมพิวเตอร์
- 4) กิจกรรมเพื่อความบันเทิง ได้แก่ พื้นที่พักผ่อนภายในอาคาร
- 5) กิจกรรมส่งเสริมสังคม ได้แก่ พื้นที่พักผ่อนภายในอาคาร และพื้นที่กิจกรรม

นันทนาการในร่ม

6) กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา ได้แก่ พื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ

จากการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่าบริเวณพื้นที่สวนด้านนอกอาคาร มีความพร้อมทางด้านสภาพแวดล้อม ที่สามารถใช้ในการออกแบบวางตำแหน่งของกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้หลากหลาย พื้นที่โถงทางเดินหน้าห้องพักและพื้นที่ใต้ถุนอาคาร มีลักษณะของการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุในเวลาว่างต่าง ๆ และในส่วนของพื้นที่ภายในห้องพัก มีลักษณะของการเป็นพื้นที่ที่จะต้องมีความเป็นส่วนตัว ลักษณะของกิจกรรมที่เกิดขึ้นถูกออกแบบภายใต้การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบที่สามารถแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองกรณี ได้แก่ การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบภายในอาคารและภายนอกอาคาร พบว่าแนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองกรณี ได้แก่ การวิเคราะห์อาคารพักอาศัย และการวิเคราะห์พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารพักอาศัย และแนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เกิดขึ้นและในทุกรายละเอียดที่ได้ทำการวิเคราะห์นำไปสู่การออกแบบที่ให้ความสำคัญกับการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุต่อไป

บทที่ 5

การจัดทำโปรแกรมออกแบบและงานออกแบบ

การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีการวิเคราะห์สมมุติที่ตั้งโครงการ โดยมีเจ้าของโครงการ คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา โดยใช้แนวคิดในเรื่อง การออกแบบพื้นที่ เพื่อให้ได้รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมในการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมมากที่สุด มีรายละเอียด ดังนี้

5.1 การวิเคราะห์สถานที่ตั้งโครงการ

5.2 รายละเอียดพื้นที่การใช้งาน

5.3 การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

5.4 รายละเอียดแบบ

5.5 แนวคิดในการออกแบบ

5.1 การวิเคราะห์สถานที่ตั้งโครงการ

การวิเคราะห์หาสถานที่ตั้งโครงการ มีขอบเขตในการเลือกที่ตั้งภายในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยจะต้องอยู่ในเขตที่มีอัตราส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรสูง และอยู่ใกล้กับโรงพยาบาล ซึ่งในอนาคตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กำลังจะมีโครงการธรรมรักษ์ ซึ่งเป็นโครงการที่เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ โดยจะมีการสร้างอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุขึ้น ผู้วิจัยจึงนำเอาที่ตั้งของโครงการในอนาคต มาทำการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยสมมติพื้นที่โครงการจะอยู่บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือถนนพหลโยธิน บริเวณซอยคลองหลวง 29 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ประมาณ 225 ไร่ หรือ 360,000 ตารางเมตร ดังรูป (ภาพที่ 5.1 – 5.3)

ภาพที่ 5.1 แสดงลักษณะที่ตั้งของโครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

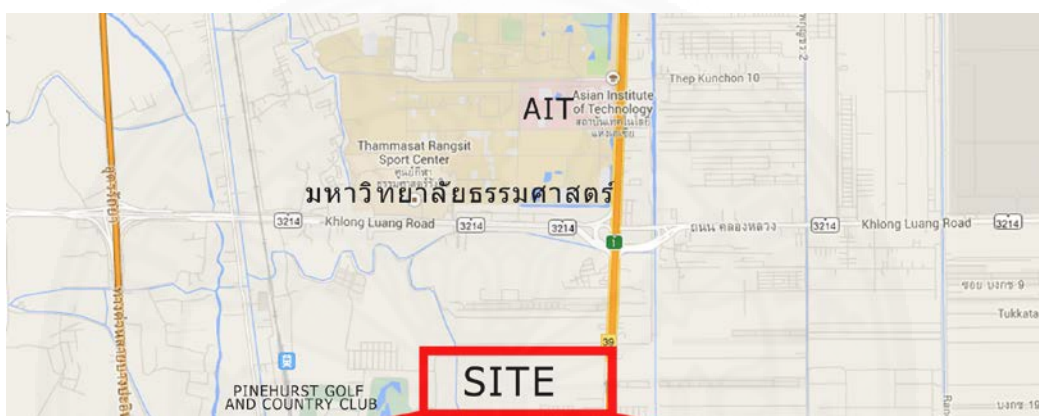
ภาพที่ 5.2 แสดงลักษณะด้านหน้าที่ตั้งของโครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.3 แสดงมุมมองต่างๆบริเวณพื้นที่โครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.1.1 ลักษณะกายภาพที่ตั้ง

ขอบเขตของพื้นที่โครงการตั้งอยู่บริเวณริมทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 หรือ ถนนพหลโยธิน บริเวณซอยคลองหลวง 29 ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ประมาณ 225 ไร่ หรือ 360,000 ตารางเมตร บริเวณรอบข้างจะประกอบไปด้วยอาคารที่อยู่อาศัย หอพัก และร้านค้า ร้านอาหารต่างๆมากมาย พบว่าตำแหน่งที่ตั้งของโครงการมีความพร้อมในการสร้างอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากอยู่ใกล้โรงพยาบาลธรรมศาสตร์เพียงสองกิโลเมตรเท่านั้น (ภาพที่ 5.4)

ภาพที่ 5.4 แสดงลักษณะที่ตั้งโดยรอบ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.1.2 การกำหนดขนาดและตำแหน่งที่ตั้ง

การเลือกตำแหน่งที่ตั้งของโครงการ ผู้วิจัยเลือกพื้นที่บริเวณใจกลางของที่ดิน เนื่องจากเข้าไปไม่ลึกจนเกินไป และไม่อยู่ติดกับถนนใหญ่ ซึ่งมีมลภาวะทางเสียงมากเกินไป และขนาดของพื้นที่โครงการ ผู้วิจัยได้ศึกษากรณีศึกษาของอาคารผู้สูงอายุทั้งในและต่างประเทศ โดยพบว่าจะมีการใช้พื้นที่ประมาณ 70 ตารางเมตร ต่อผู้สูงอายุหนึ่งคน จากความต้องการและความหนาแน่นของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ปริมณฑล จึงทำให้โครงการของผู้วิจัย รองรับผู้สูงอายุได้ 400 คนขึ้นไป และตั้งอยู่บนพื้นที่ประมาณ 20 ไร่ (ภาพที่ 5.5)

ภาพที่ 5.5 แสดงลักษณะที่ตั้งของโครงการอาคารอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.1.3 ลักษณะโดยรอบของที่ตั้ง และการเดินทาง

ลักษณะโดยรอบของที่ตั้ง พบว่า ที่ตั้งของโครงการอาคารผู้สูงอายุเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีบ้านเรือน และหอพักจำนวนมาก อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เมกาโฮม และยังสามารถเดินทางไปยังศูนย์การค้าฟิวเจอร์ปาร์ค รังสิต ภายในเวลาประมาณสิบนาที การเดินทาง สามารถเดินทางได้โดยรถโดยสารประจำทาง สาย 29, 39, ปอ.29, ปอ.510 และ ปอ. 39 อีกทั้งยังสามารถเดินทางโดยรถตู้โดยสารปรับอากาศบริการระหว่าง มธ.ศูนย์รังสิตถึงรถไฟฟ้าหมอชิต และ รถตู้โดยสารปรับอากาศบริการระหว่าง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิตถึงอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิอีกด้วย

5.2 รายละเอียดพื้นที่การใช้งาน

จากการวิเคราะห์หัวข้อ 4.4 การวิเคราะห์จัดทำโปรแกรม มีการแบ่งหมวดการวิเคราะห์ที่สามารถแบ่งการใช้งานของพื้นที่สามส่วน ได้แก่ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน สามารถสรุปโปรแกรมในการออกแบบโครงการ มีพื้นที่รวม 18,483 ตารางเมตร โดยมีรายละเอียดโปรแกรมและขนาดพื้นที่ ดังนี้ (ตารางที่ 5.1)

ตารางที่ 5.1

แสดงรายละเอียดพื้นที่การใช้งานของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

รายละเอียดโปรแกรม	จำนวนห้อง	พื้นที่/ตารางเมตร
1. พื้นที่พักอาศัย		
- ห้องพักอาศัยผู้สูงอายุ	216	37
2. พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์		
- พื้นที่สระว่ายน้ำ	1	350
- พื้นที่พิตเนส	1	200
- ห้องนั่งสมาธิ	2	50
- ห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์	1	300
- พื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม	1	250
- พื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ	2	200
3. พื้นที่สนับสนุน		
- ล็อบบี้	3	80
- พื้นที่กิจกรรมบนดาดฟ้าอาคาร	3	600
- พื้นที่กิจกรรมหน้าโถงลิฟต์	18	55
- ออฟฟิศเจ้าหน้าที่	3	30
- ห้องรับประทานอาหารใต้อาคารพักอาศัย	3	70
- ห้องจัดเตรียมอาหารใต้อาคารพักอาศัย	3	30
- ห้องน้ำใต้อาคารพักอาศัย	6	4
- พื้นที่โรงอาหาร	1	600
รวม		14,218
พื้นที่ใช้สอยอาคารทั้งหมด + (ทางสัญจร และงานระบบ 30%)		18,483

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

5.3 การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้มีการออกแบบตามผลการศึกษาที่ได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม และการวิเคราะห์เปรียบเทียบจากกรณีศึกษาในหัวข้อลักษณะการใช้พื้นที่ของโครงการอาคารพักอาศัย พบว่า แบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ออกเป็นสามพื้นที่ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน (ตารางที่ 5.2)

ตารางที่ 5.2

แสดงลักษณะการใช้พื้นที่ของโครงการอาคารพักอาศัย

ลักษณะการใช้พื้นที่	โครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
1. พื้นที่พักอาศัย - ห้องพักผู้สูงอายุ	✓
2. พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ - กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย - กิจกรรมทางศาสนา - กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา - กิจกรรมเพื่อความบันเทิง - กิจกรรมส่งเสริมสังคม - กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา	✓ ✓ ✓ ✓ ✓ ✓
3. พื้นที่สนับสนุน - สำนักงานอาคาร - ห้องอาหาร - ห้องครัวของผู้สูงอายุ - ห้องซักรีด - ห้องปฐมพยาบาล	✓ ✓ ✓ ✓

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

จากการวิเคราะห์ลักษณะการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นแบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน โดยได้ทำการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 6 รูปแบบ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา พบว่า รูปแบบกิจกรรมภายในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การมี

รูปแบบกิจกรรมสระว่ายน้ำและห้องฟิตเนส ห้องนั่งสมาธิ ห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ พื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม และพื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.3

แสดงการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ในกรณีศึกษาในประเทศไทย

พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์	ลักษณะกิจกรรมภายในโครงการ
1. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย	- สระว่ายน้ำ - ห้องฟิตเนส
2. กิจกรรมทางศาสนา	- ห้องนั่งสมาธิ
3. กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา	- ห้องสมุด - ห้องคอมพิวเตอร์
4. กิจกรรมเพื่อความบันเทิง	- พื้นที่พักผ่อนภายในอาคาร
5. กิจกรรมส่งเสริมสังคม	- พื้นที่พักผ่อนภายในอาคาร - พื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม
6. กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และ ภูมิปัญญา	- พื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ

หมายเหตุ. โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

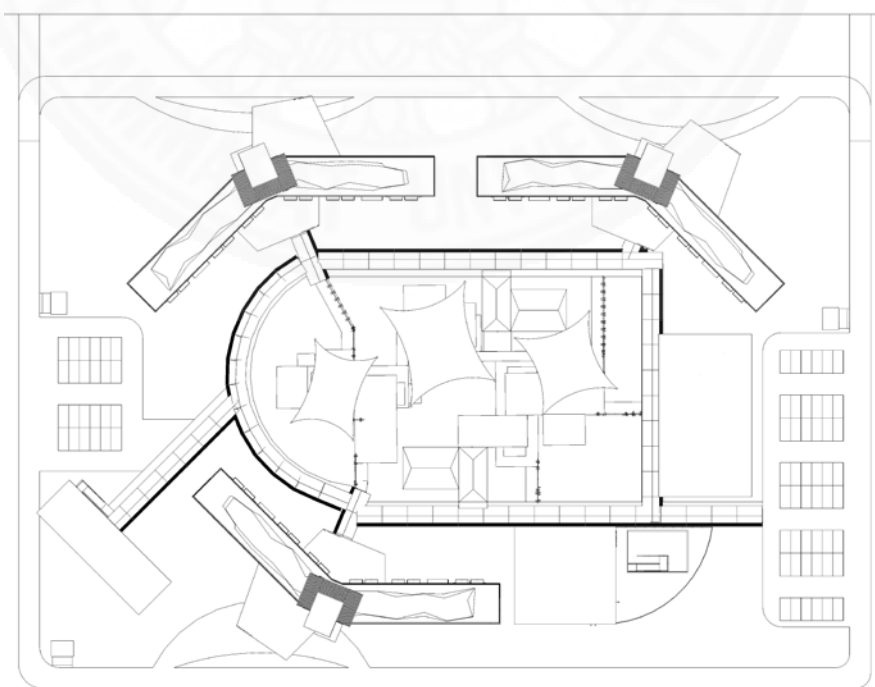
โครงการอาคารพักอาศัยมีขนาดเป็นโครงการจำนวน 8 อาคารแบ่งเป็นอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 3 อาคาร อาคารพักอาศัยของเจ้าหน้าที่และญาติหนึ่งอาคาร อาคารกิจกรรมจำนวน 4 อาคาร ได้แก่ อาคารห้องสมุดและโรงอาหาร อาคารสระว่ายน้ำและฟิตเนส และอาคารกิจกรรมตามความสนใจจำนวนสองอาคาร มีพื้นที่ใช้สอยทั้งหมด 18,483 ตารางเมตร ที่สามารถรองรับผู้สูงอายุได้สูงสุด 432 คน โดยขนาดของพื้นที่โครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นและจำนวนประชากรผู้สูงอายุในโครงการ มีขนาดใกล้เคียงกับกรณีศึกษาในประเทศไทย ใช้แนวคิดในการออกแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยในส่วนของรายละเอียดแบบมีการออกแบบวางผังบริเวณ ผังอาคาร และการจำลองทัศนียภาพของตัวอาคาร ดังนี้

5.4 รายละเอียดแบบ

รายละเอียดแบบจำนวน 8 อาคาร แบ่งเป็นอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 3 อาคาร อาคารพักอาศัยของเจ้าหน้าที่และญาติหนึ่งอาคาร อาคารกิจกรรมจำนวน 4 อาคาร ได้แก่ อาคารห้องสมุดและโรงอาหาร อาคารสระว่ายน้ำและฟิตเนส และอาคารกิจกรรมตามความสนใจ จำนวนสองอาคาร มีรายละเอียดดังนี้ (ภาพที่ 5.6 – 5.8)

ภาพที่ 5.6 มุมมอง Perspective ของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.7 แสดงผังโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.8 แสดงรูปด้านโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

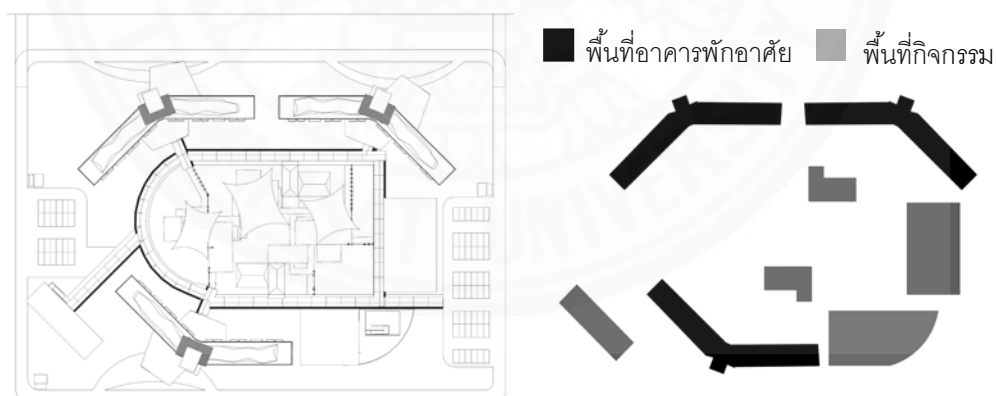
ภาพที่ 5.9 แสดงถึงบรรยากาศภายในของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.5 แนวคิดในการออกแบบ

แนวคิดในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะเน้นไปในเรื่องการออกแบบให้มีพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากผู้สูงอายุจะมีการเกิดปฏิสัมพันธ์ได้นั้นจะต้องอาศัยการทำกิจกรรมร่วมกัน จากการวิเคราะห์หัวข้อ 4.3 วิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่าสามารถแบ่งแนวคิดในการออกแบบอาคารผู้สูงอายุออกเป็นสองส่วน ได้แก่ ได้แก่ แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ และแนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร มีรายละเอียด ดังนี้

5.5.1 แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ

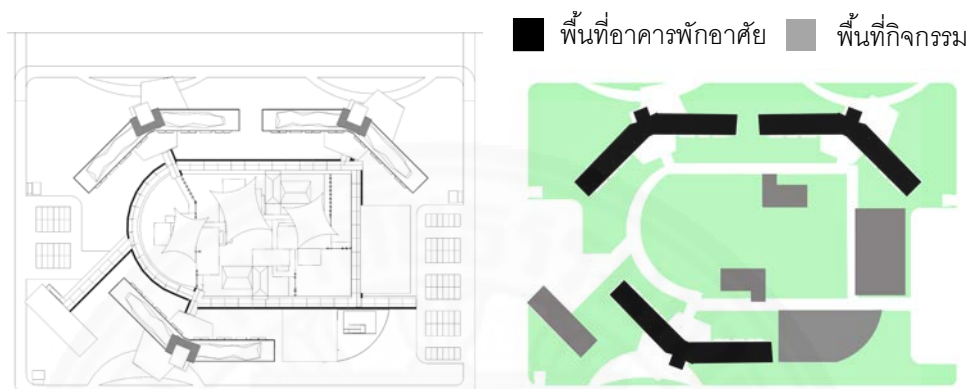
การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบวางผังโครงการ จากรายละเอียดในการวิเคราะห์ พบว่า ลักษณะรูปร่างพื้นที่ที่มีการวางผังรูปทรงการแบ่งโซนพื้นที่ชัดเจน มีการแยกพื้นที่อาคารพักอาศัย และพื้นที่กิจกรรมออกจากกัน โดยพื้นที่อาคารพักอาศัยมีลักษณะการวางผังอาคารรูปทรงตัวแอล (L) ลักษณะการวางผังแบบกระจายตัวที่มีการโอบล้อมเข้าหากัน มีพื้นที่กิจกรรมบริเวณใจกลางของโครงการ และอาคารพักอาศัยทุกอาคารจะสามารถที่จะสัญจรไปยังพื้นที่กิจกรรมส่วนกลางได้อย่างสะดวกทุกอาคาร (ภาพที่ 5.10)

ภาพที่ 5.10 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะการวางผัง โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

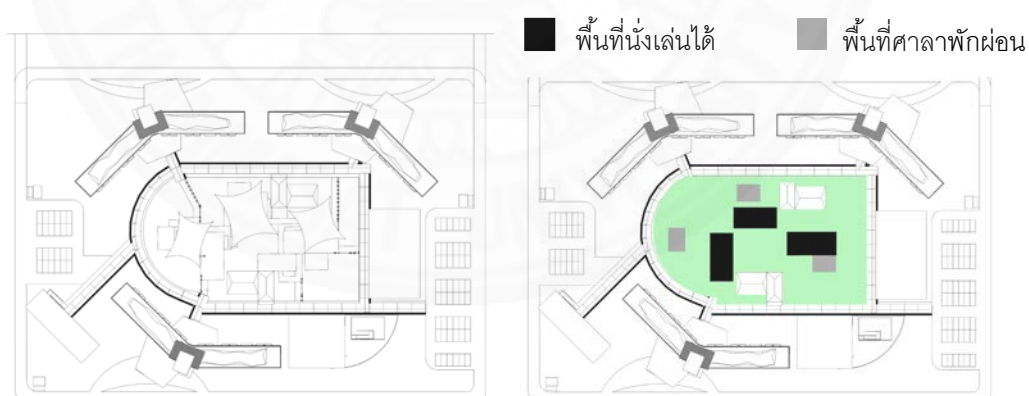
จากการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่สีเขียว พบว่า ตำแหน่งพื้นที่สีเขียวมีลักษณะเป็นพื้นที่สวน ที่สามารถมีพื้นที่นั่งเล่น สำหรับพักผ่อนหย่อนใจได้ โดยตำแหน่งบริเวณตรงกลางและโดยรอบของโครงการ เพื่อให้โครงการมีความร่มรื่น สอดคล้องกับแนวความคิดของสวนเพื่อการบำบัด ที่มีพื้นที่สวน เพื่อใช้ในการออกกำลังกายและการสร้างกำลังใจ แรงกระตุ้น รวมทั้งมุมมองไปสู่พื้นที่สวนสร้างลำดับของพื้นที่ ทำให้สามารถจับทิศทางได้ง่ายขึ้น และยังช่วยสร้างความเป็นมิตรระหว่าง

ผู้พักอาศัย เนื่องจากสามารถเห็นกันได้ง่าย และแนวความคิดในการออกแบบจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในพื้นที่ส่วนกลางมากที่สุด ห้องพักของผู้สูงอายุทุกห้องจะสามารถมองเห็นพื้นที่กิจกรรมบริเวณใจกลางโครงการได้อย่างชัดเจน และทุกอาคารจะสามารถเดินทางไปยังพื้นที่กิจกรรมส่วนกลางได้อย่างสะดวก ช่วยสร้างความเป็นมิตรระหว่างผู้พักอาศัย (ภาพที่ 5.11)

ภาพที่ 5.11 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะตำแหน่งพื้นที่สีเขียว, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

พื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายนอกอาคาร ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่นั่งเล่น และทำกิจกรรมกลางแจ้งบริเวณพื้นที่สีเขียวหรือสวนตรงกลางของโครงการ โดยมีลักษณะของรูปแบบพื้นที่นั่งเล่น และรูปแบบของพื้นที่ศาลาพักผ่อน (ภาพที่ 5.12 – 5.13)

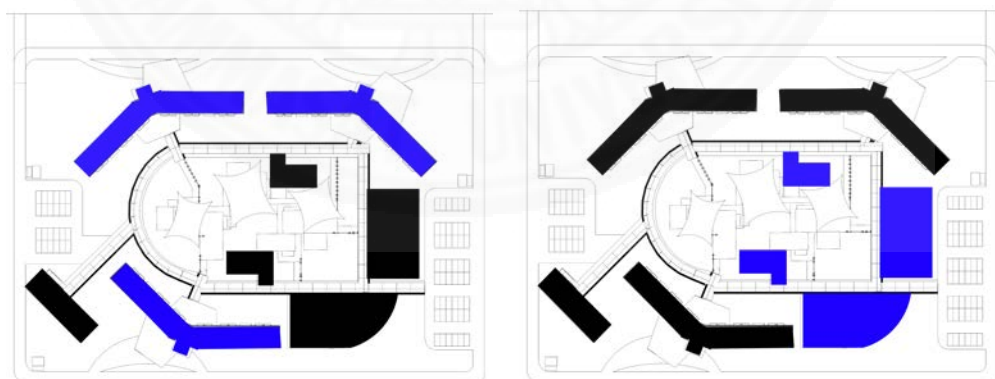
ภาพที่ 5.12 แสดงการวิเคราะห์ลักษณะตำแหน่งพื้นที่สีเขียว, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

ภาพที่ 5.13 แสดงบรรยากาศของลานกิจกรรมบริเวณใจกลางของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.5.2 แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร

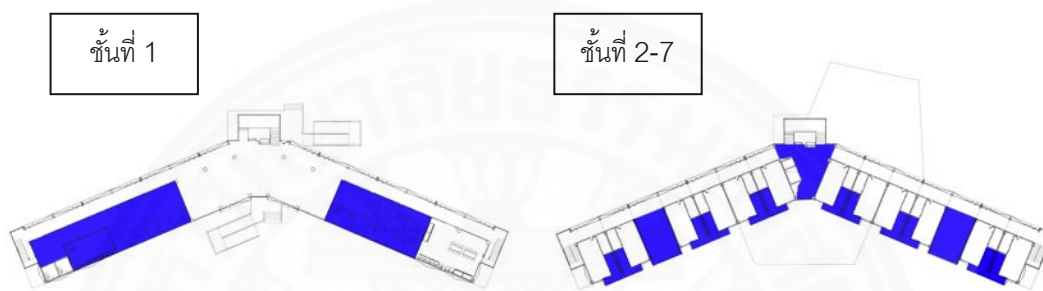
การวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร จากโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุมีอาคารทั้งหมดจำนวน 8 อาคาร โดยจากการวางผังแบบกระจายตัว ที่มีลักษณะโอบล้อม เพื่อสร้างพื้นที่สวนบริเวณตรงกลางของโครงการ เมื่อวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า มีการแยกพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ออกเป็นสองส่วน ได้แก่ พื้นที่กิจกรรมภายในอาคารที่พักอาศัยจำนวน 8 ชั้น และพื้นที่อาคารกิจกรรมอื่น ๆ ภายในโครงการ (ภาพที่ 5.14)

ภาพที่ 5.14 การแยกพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

การออกแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ภายในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยออกแบบให้พื้นที่ชั้นที่หนึ่งจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาต่างประเทศที่มีการออกแบบให้เป็นศูนย์รวมกิจกรรมภายในอาคาร เช่น ห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหาร

อาหารใต้อาคารพักอาศัย และห้องจัดเตรียมอาหารใต้อาคารพักอาศัย และอาคารพักอาศัยชั้นตั้งแต่ ชั้น 2 - 7 มีลักษณะเป็นห้องพักสำหรับผู้สูงอายุที่มีแนวคิดในการสร้างพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในอาคาร (ภาพที่ 5.15) เนื่องจากผู้สูงอายุผู้มักใช้เวลาในอาคารมากกว่าพื้นที่ภายนอกอาคาร จึงได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมประเภทส่งเสริมสังคมในการพักผ่อน นั่งเล่นในแต่ละชั้นแบ่งรูปแบบพื้นที่พักผ่อนออกเป็น 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่กิจกรรมในชั้นที่หนึ่ง (ภาพที่ 5.16) พื้นที่นั่งเล่นในแต่ละชั้น และพื้นที่ระเบียงภายในห้องพัก (ภาพที่ 5.17)

ภาพที่ 5.15 แสดงรูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.16 แสดงมุมมองภายในชั้นหนึ่งอาคารพักอาศัยผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.17 แสดงมุมมองพื้นที่พักผ่อนในชั้น 2-8 ภายในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ผู้พักอาศัยสูงอายุมักใช้เวลาในอาคาร และในบริเวณห้องพักมากกว่านอกอาคาร มุมมองไปสู่ภายนอกจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยมุมมองภายในห้องพักของผู้สูงอายุจะสามารถช่วยพัฒนาจินตนาการและสร้างเสริมกำลังใจที่ดี การออกแบบระเบียงอาคารชั้นบน และหน้าต่างของห้องพักที่มีขอบล่างสูงจากพื้น 16-24 นิ้ว ทำให้ผู้พักอาศัยสามารถมองเห็นวิวภายนอกได้จากเตียงนอน ขอบหน้าต่างที่เตี้ยช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงจากภายนอกสู่ภายในห้องพัก (ภาพที่ 5.18-5.19)

ภาพที่ 5.18 แสดงมุมมองภายในห้องพักของผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

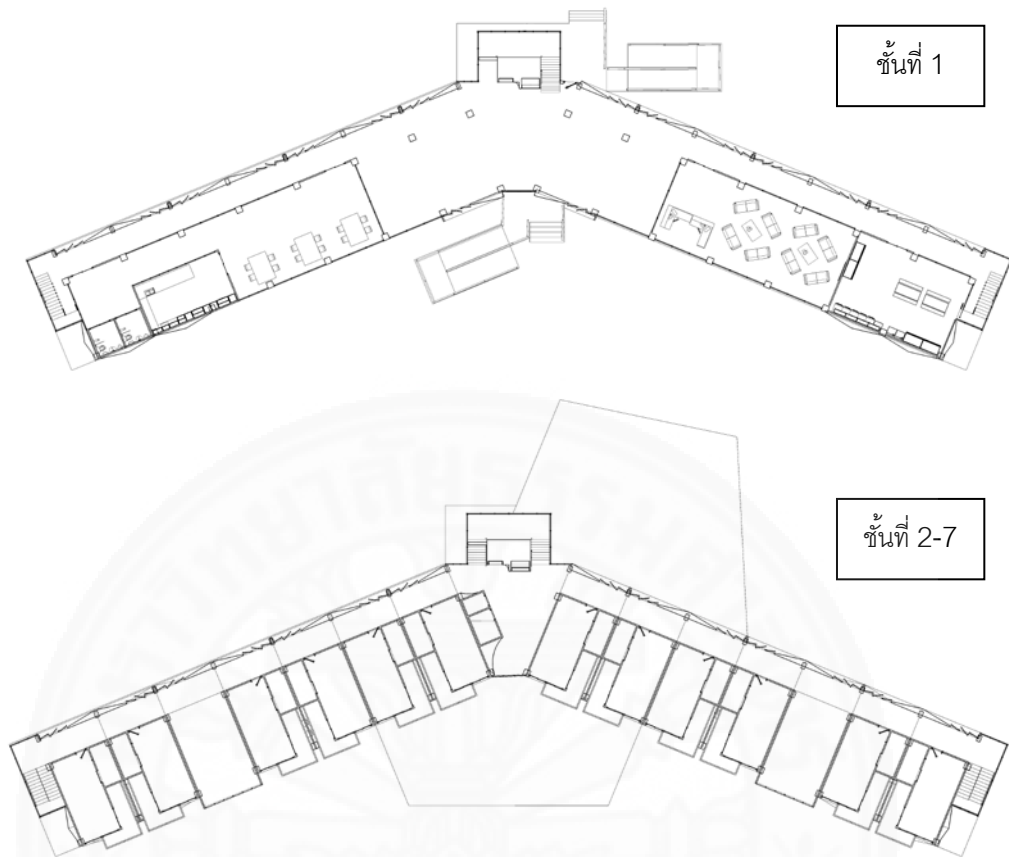

ภาพที่ 5.19 แสดงมุมมองบริเวณระเบียงของห้องพักของผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.5.2.1 พื้นที่อาคารพักอาศัย

1) อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 3 อาคาร สามารถรองรับผู้สูงอายุได้สูงสุด 432 คน แต่ละอาคารมีจำนวน 8 ชั้น โดยแต่ละอาคารพักอาศัย มีจำนวนห้องพัก 166 ห้อง มีรายละเอียดแบบอาคาร ได้แก่ รูปแปลน และรูปด้านของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยมีแนวคิดในการออกแบบภายในอาคาร (ภาพที่ 5.20 - 5.23)

ภาพที่ 5.20 แสดงรูปแปลนของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.21 แสดงรูปด้านหน้าของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

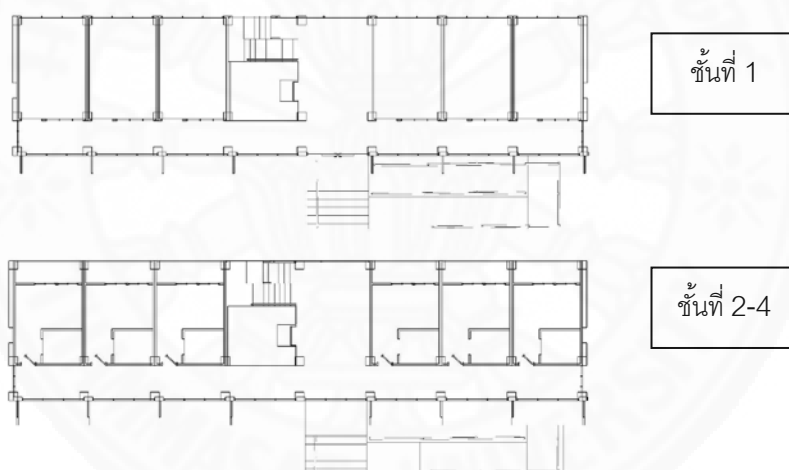
ภาพที่ 5.22 แสดงรูปด้านหลังของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.23 แสดงรูปด้านข้างของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

2) อาคารพักอาศัยของเจ้าหน้าที่และญาติ

อาคารพักอาศัยของเจ้าหน้าที่และญาติมีจำนวนหนึ่งอาคาร มีลักษณะเป็นอาคารจำนวน 4 ชั้น ออกแบบให้อาคารชั้นที่หนึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่นั่งเล่น และพื้นที่สนับสนุน เช่น พื้นที่ซักล้าง (ภาพที่ 5.24- 5.25)

ภาพที่ 5.24 แสดงแปลนของอาคารพักอาศัยสำหรับเจ้าหน้าที่และญาติผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

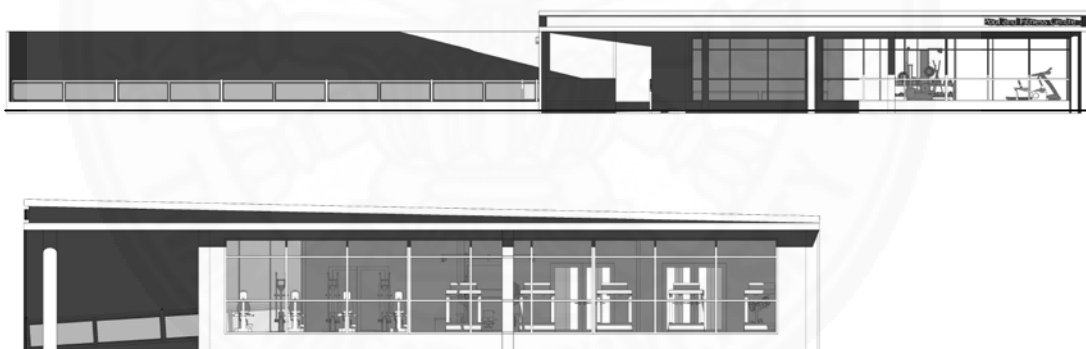
ภาพที่ 5.25 แสดงรูปด้านของอาคารพักอาศัยสำหรับเจ้าหน้าที่และญาติผู้สูงอายุ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

5.5.2.2 พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์

จากการวิเคราะห์รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม 6 รูปแบบ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา พบว่า รูปแบบกิจกรรมภายในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ได้แก่ การมีรูปแบบกิจกรรมสระว่ายน้ำและห้องฟิตเนส ห้องนั่งสมาธิ ห้องสมุด และห้องคอมพิวเตอร์ พื้นที่กิจกรรมเน้นหนาการณ์ร่วม และพื้นที่กิจกรรมตามความสนใจมีรายละเอียดดังนี้

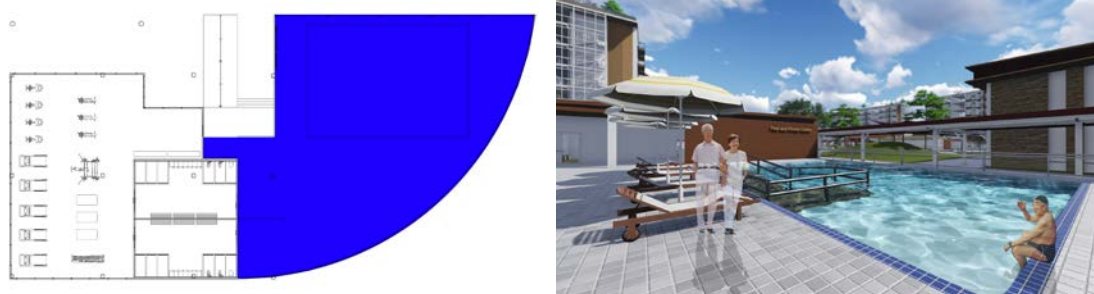
1) พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย ที่มีรูปแบบกิจกรรม ได้แก่ สระว่ายน้ำและฟิตเนส มีลักษณะเป็นอาคารจำนวนหนึ่งชั้น (ภาพที่ 5.26- 5.28)

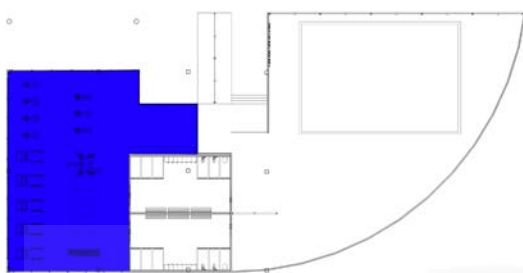
ภาพที่ 5.26 แสดงรูปด้านของสระว่ายน้ำ และฟิตเนส, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

- พื้นที่สระว่ายน้ำ

ภาพที่ 5.27 แสดงพื้นที่สระว่ายน้ำ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

- พื้นที่ฟิตเนส

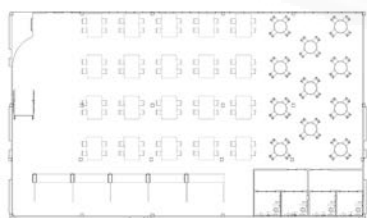
ภาพที่ 5.28 แสดงบรรยากาศบริเวณอาคารสระว่ายน้ำและฟิตเนส, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

2) พื้นที่กิจกรรมทางศาสนา

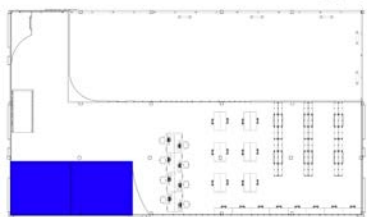
จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมทางศาสนาที่มีรูปแบบของกิจกรรมเป็นห้องนั่งสมาธิ โดยกิจกรรมดังกล่าว อยู่ในอาคารห้องสมุดและโรงอาหาร โดยตำแหน่งของกิจกรรมอยู่บริเวณชั้นสองของอาคาร มีจำนวนสองห้องแบ่งตามศาสนา เช่น ศาสนาอิสลามและศาสนาพุทธ เป็นต้น (ภาพที่ 5.29-5.30)

ภาพที่ 5.29 แสดงรูปด้านของโรงอาหารและห้องสมุด, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ชั้นที่ 1

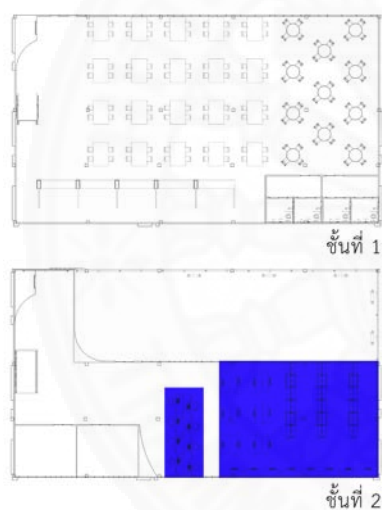
ชั้นที่ 2

ภาพที่ 5.30 แสดงพื้นที่ห้องนั่งสมาธิ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

3) พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา

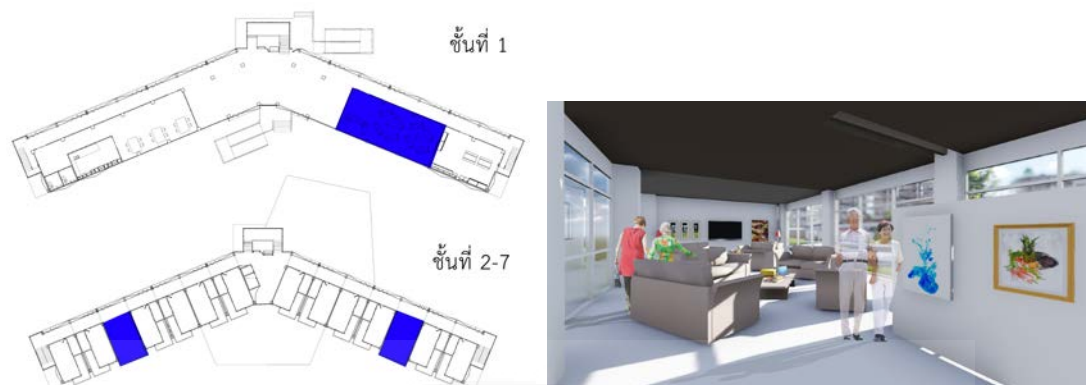
จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา ที่มีรูปแบบของกิจกรรมเป็นห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ โดยกิจกรรมดังกล่าว อยู่ในอาคารห้องสมุดและโรงอาหาร ที่มีลักษณะเป็นอาคารจำนวน 2 ชั้น ออกแบบให้อาคารชั้นที่หนึ่งมีลักษณะของการเป็นโรงอาหารมีจำนวน 124 ที่นั่ง ที่มีการขายอาหารบริการแก่ผู้พักอาศัยภายในโครงการ และพื้นที่อาคารชั้นที่สองมีลักษณะของกิจกรรมห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องนั่งสมาธิ และลานกิจกรรมภายในร่ม โดยตำแหน่งของกิจกรรมอยู่บริเวณชั้นสองของอาคาร (ภาพที่ 5.31)

ภาพที่ 5.31 แสดงพื้นที่ห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

4) พื้นที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิง

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิง ที่มีรูปแบบกิจกรรมเป็นห้องพักผ่อนนั่งเล่นทั้งภายในบริเวณพื้นที่ชั้นหนึ่งและพื้นที่นั่งเล่นในทุกชั้นของอาคาร และภายนอกอาคาร บริเวณพื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม โดยมีลักษณะของกิจกรรม เช่น การดูโทรทัศน์ การเล่นเกม เป็นต้น (ภาพที่ 5.32 – 5.33)

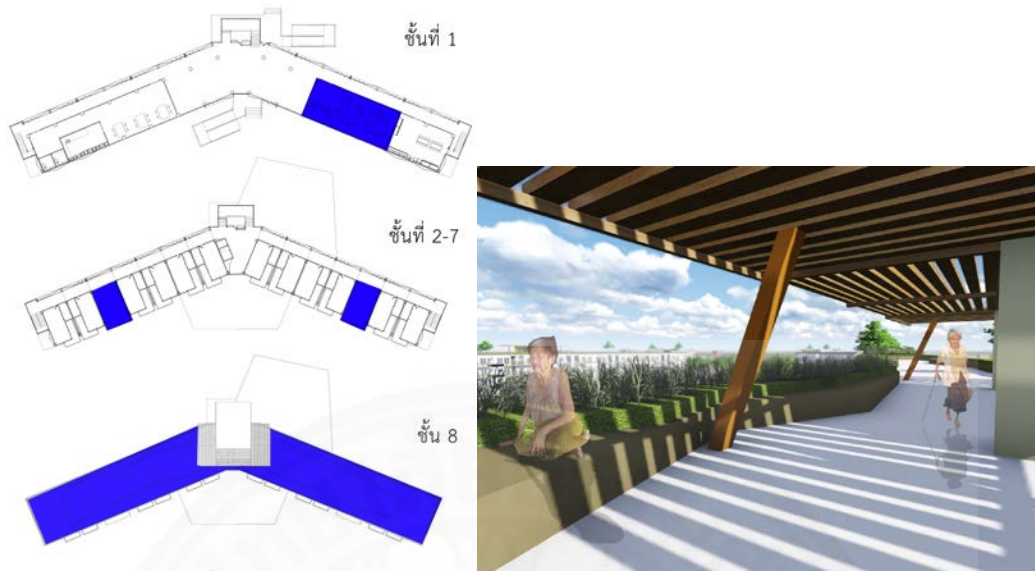
ภาพที่ 5.32 แสดงพื้นที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิงภายในอาคาร, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

ภาพที่ 5.33 แสดงพื้นที่กิจกรรมเพื่อความบันเทิงภายนอกอาคาร, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

5) พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสังคม

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสังคม ที่มีรูปแบบกิจกรรมเป็นห้องพักผ่อนนั่งเล่นทั้งภายในบริเวณพื้นที่ชั้นหนึ่งและพื้นที่นั่งเล่นในทุกชั้นของอาคาร พื้นที่คาดฟ้าของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ พื้นที่ชั้นสองของอาคารห้องสมุด และภายนอกอาคาร บริเวณพื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม โดยมีลักษณะของกิจกรรม เช่น การพูดคุย การมีกิจกรรมตามวันสำคัญหรือเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น (ภาพที่ 5.34 – 5.36)

ภาพที่ 5.34 แสดงพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสังคมภายในอาคาร, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

ภาพที่ 5.35 แสดงพื้นที่กิจกรรมพื้นที่ชั้นสองของอาคารห้องสมุด, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

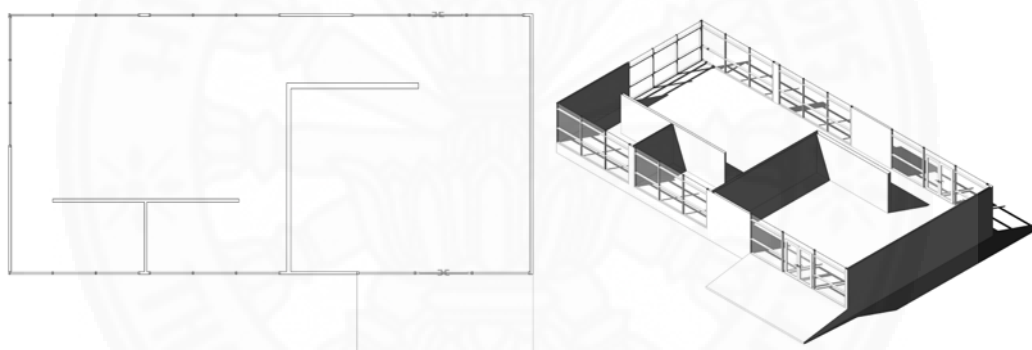
ภาพที่ 5.36 แสดงพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมสังคมภายนอกอาคาร, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2558.

6) พื้นที่กิจกรรมกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง 2.6 แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และ 2.7 ผู้สูงอายุกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา ที่มีรูปแบบกิจกรรม ได้แก่ ห้องสำหรับทำกิจกรรมตามความสนัดและสนใจ เช่น การทำกิจกรรมทางศิลปะ การทำงานฝีมือ และงานหัตถกรรม เป็นต้น มีลักษณะเป็นอาคารจำนวนหนึ่งชั้นจำนวนสองอาคาร (ภาพที่ 5.37- 5.39)

ภาพที่ 5.37 แสดงรูปด้านของอาคารกิจกรรมตามความสนใจ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.38 แสดงแปลนของอาคารกิจกรรมตามความสนใจ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

ภาพที่ 5.39 แสดงพื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ, โดย จัดทำโดยผู้วิจัย, 2557.

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

6.1 สรุปการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้กำหนดขอบเขตกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้ที่อาศัยเพียงลำพังหรือมีคู่สมรสที่มีความสามารถในการดูแลตัวเองได้ที่มีถิ่นอาศัยอยู่บริเวณกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศไทยและต่างประเทศเรื่อง รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา และแนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่แบ่งออกเป็นสามขั้นตอน ได้แก่ เรื่องผู้สูงอายุ เช่น การศึกษาสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ การแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ แนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผู้สูงอายุกับแนวคิดเรื่อง การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการออกแบบ มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย การจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ขอบเขตการออกแบบ คือ การออกแบบวางผังกลุ่มอาคารพักอาศัยส่วนตัว ประเภทคอนโดมิเนียม ที่มีบริการสำหรับผู้สูงอายุที่ยังช่วยเหลือตนเองได้มีสถานที่ออกกำลังกาย การดูแลที่พักและอาหารที่ได้รับการออกแบบภายใต้แนวคิดในการส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาในเรื่องของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุภายในประเทศไทยและต่างประเทศ (2) ศึกษาแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (3) ศึกษาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน (4) เสนอแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การออกแบบที่เกิดขึ้นตั้งอยู่ในขอบเขตพื้นที่โครงการสมมุติของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยโครงการตั้งอยู่ที่ริมถนนพหลโยธิน การเก็บข้อมูลโดยการสืบค้น การลงพื้นที่สำรวจกรณีศึกษาในประเทศไทยและที่ตั้งโครงการ และการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากกรณีศึกษา 7 กรณี ที่มีเกณฑ์ในการเลือกโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากการมีแนวความคิดในการออกแบบที่มีรูปแบบของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีรูปแบบพื้นที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เพื่อเสนอแนวทางในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ผลการวิจัยในศึกษาในเรื่องของสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในประเทศไทย และการแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาสภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุในปัจจุบัน พบว่า ในปัจจุบันการอยู่อาศัยกับบุตรลดลง และการอยู่ตามลำพังกับคู่สมรสเพิ่มขึ้น ซึ่งแนวโน้มดังกล่าวปรากฏทั้งในเมืองและชนบท อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทยังคงอยู่ คือ ผู้สูงอายุในชนบทมีสัดส่วนของผู้ที่อาศัยกับบุตรน้อยกว่าในเมือง ในขณะที่มีสัดส่วนผู้ที่อยู่คนเดียว อยู่ตามลำพังกับคู่สมรสสูงกว่า สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการย้ายถิ่นของบุตรในวัยแรงงานโดยเฉพาะในเขตชนบท จากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุที่เปลี่ยนไปส่งผลให้แนวคิดในการแยกที่พักอาศัยของผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นจากสภาวะความจำเป็นต่าง ๆ ซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่ลำพังมากขึ้น ทำให้ต้องมีการวางแผนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดทางเลือก ผู้สูงอายุก็มีเหตุผลในการแยกที่อยู่อาศัยมาจากการไม่ต้องการเป็นภาระ หรือการไม่มีบุตรหลาน โดยมีเหตุผลหลักในการแยกที่อยู่อาศัยมาจากความต้องการในการมีคนดูแล ต้องการมีเพื่อนคุย เป็นต้น

ผลการวิจัยในศึกษารูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง ประเภทที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาแนวโน้มในการให้บริการโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ พบว่า ในปัจจุบันการให้บริการโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1) บ้านสำหรับผู้สูงอายุ คือ บริการสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สะดวกที่จะดำรงชีวิตอยู่ที่บ้านที่มีความเจ็บป่วยด้านร่างกายและขาดผู้ดูแล ภายในโครงการมีพยาบาลดูแลใกล้ชิด บริการอาหาร กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมทางสังคม

2) อาคารพักอาศัยดูแลและฟื้นฟูผู้สูงอายุ คือ บริการสำหรับผู้ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ต้องพักระยะยาวหรือถาวร ที่ต้องใช้แพทย์พยาบาลดูแลใกล้ชิด มีบริการด้านอาหาร การขับถ่าย ความสะดวกสบายที่พักรักษาตัว

3) อาคารพักอาศัยส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุหรือสถานสงเคราะห์คนชรา คือ บริการสำหรับผู้สูงอายุที่ยังช่วยเหลือตนเองได้ มีสถานที่ออกกำลังกาย สโมสร กิจกรรม แพทย์พยาบาลรองรับ การดูแลที่พัก และอาหาร

4) การบริการผู้ช่วยพยาบาลไปดูแลที่บ้าน คือ บริการจัดส่งพยาบาลไปดูแลผู้สูงอายุถึงบ้าน บริการตรวจสุขภาพทั่วไป หรือส่งเข้าศูนย์บริการสุขภาพตามต้องการ ซึ่งยังพบน้อยมาก

รูปแบบของอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีความเหมาะสมตามขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย คือ อาคารพักอาศัย ประเภทอาคารพักอาศัยส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุ ที่มีลักษณะของการเป็นที่อยู่อาศัยที่ผู้สูงอายุไม่ต้องการพึ่งพิงบุคคลอื่น ส่งผลให้ผู้วิจัยได้เลือกทำการศึกษาและออกแบบอาคารพักอาศัยส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุประเภทคอนโดมิเนียม ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ใน

ปัจจุบันที่มีการพัฒนารูปแบบของอาคารพักอาศัยส่วนตัวสำหรับผู้สูงอายุใหม่ มีลักษณะการเป็นสถานที่พักอาศัยที่ให้ผู้สูงอายุที่สามารถดูแลตนเองได้มาใช้ชีวิตร่วมกัน ที่มีรูปแบบเป็นโครงการประเภทคอนโดมิเนียมที่มีพื้นที่พักอาศัย ที่มีแนวคิดในการออกแบบที่สอดคล้องและตอบสนองต่อผลกระทบทางสังคมทั้งสามด้าน ได้แก่ การลดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง โดยการเป็นศูนย์รวมผู้สูงอายุที่สร้างสังคมภายในโครงการอาคารพักอาศัยให้เกิดเป็นครอบครัวใหม่ เพื่อให้ผู้สูงอายุดูแลกันแลกัน การลดปัญหาทางด้านสภาพจิตใจของผู้สูงอายุไม่ให้เกิดความรู้สึกเหงาโดยใช้รูปแบบการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ใช้กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมและมีประเภทของกิจกรรมไว้อย่างหลากหลาย โดยลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพกายและจิตของผู้สูงอายุให้สมบูรณ์แข็งแรง ตลอดจนช่วยเสริมสร้างให้ผู้สูงอายุมีความมั่นใจ รู้สึกมีคุณค่าในตนเองและรู้สึกว่าตนเองยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และการลดปัญหาสุขภาพร่างกาย โดยการมีเจ้าหน้าที่ประจำภายในโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ

ผลการวิจัยในการศึกษาลักษณะการใช้บริการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในปัจจุบัน จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง แนวคิดผู้สูงอายุกับแนวคิดของการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นเกิดจากการที่พฤติกรรมของบุคคลมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติ ซึ่งกันและกันในลักษณะที่มีการตอบโต้และมีปฏิริยาต่อกันและกัน โดยถูกถ่ายทอดออกมาผ่านทางรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้น การส่งเสริมให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ที่ผู้วิจัยมีความสนใจจึงมีรูปแบบของการใช้กิจกรรม ผ่านทางการออกแบบพื้นที่ที่จะให้แต่ละบุคคล และครอบครัวได้พบปะและทำกิจกรรมร่วมกันภายในที่อยู่อาศัย และความร่วมมือกันระหว่างเพื่อนบ้าน เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นช่วงวัยแห่งความเสื่อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ หากไม่เตรียมพร้อม เพื่อรับการเปลี่ยนแปลง ย่อมส่งผลต่อทั้ง สภาพร่างกายและจิตใจ เกิดความหดหู่ ตึงเครียด สภาพร่างกายเสื่อมโทรมไปตามสภาพจิตใจที่ย่ำแย่ การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นวิธีการหนึ่งส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้น ได้ สอดคล้องกับทฤษฎีกิจกรรม (the activity theory of aging) ที่อธิบายถึงการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุ ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำสุขภาพร่างกายและจิตใจดีขึ้นได้ การทำประโยชน์เพื่อสังคมช่วยให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเอง และก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิต (พัชรานา มนูญภัทราชัย, 2544) จากทฤษฎีแสดงให้เห็นความสำคัญของทัศนคติที่ดีต่อตนเอง และชี้ให้เห็นถึงประโยชน์จากการทำกิจกรรมว่ามีส่วนช่วยพัฒนาสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม รวมถึงยกระดับจิตใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง แก่บุคคลทุกเพศวัย รวมไปถึงผู้สูงอายุด้วย สอดคล้องกับความเชื่อของทฤษฎีผู้สูงอายุที่กล่าวถึงทฤษฎีกิจกรรมว่าการทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ จะส่งผลให้ผู้สูงอายุเกิดที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รู้สึกถึงความมีคุณค่าในตนเอง การทำกิจกรรมจึงเป็นเสมือนการได้รับการรักษาสุขภาพและบทบาทอย่างหนึ่ง ทำให้ผู้สูงอายุ เป็นที่ยอมรับ ในทางกลับกันผู้ที่ไม่ทำกิจกรรมใด ๆ เลย จะรู้สึกเบื่อหน่าย และใช้ชีวิตอย่างเฉื่อยเหงาเป็น

ผลให้เกิดภาวะความเสื่อมถอยของสภาพจิตใจอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังพบว่า แม้จะมีผู้สูงอายุ บางส่วนที่ร่างกายเสื่อมโทรมแล้ว แต่ยังคงทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ เพราะทำให้ไม่เหงา และรู้สึกมีความสุข เมื่อได้ร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน (ทิพย์อรุณ สมภู, 2552) นอกจากนี้พบการวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเกษียณอายุของข้าราชการบำนาญของกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอกับครอบครัวและสังคม จะมีความพึงพอใจในการเกษียณอายุราชการมากกว่าผู้ทำกิจกรรมน้อย (สมศรี กันธาลา, 2529) เช่นเดียวกับผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตอันเกิดจากภาวะถดถอยทางสังคม และการร่วมกิจกรรมของชาวพุทธ พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ จะมีความพึงพอใจในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับสูง (อรวรรณ ฉ่ำชื่น, 2541) การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ดำเนินกิจกรรมทางสังคมอย่างสม่ำเสมอ ย่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตนเองได้ดี ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยผู้สูงอายุที่ยังคงทำกิจกรรมทางสังคมอยู่ จะมีความพึงพอใจต่อการดำรงชีวิตที่สูง ผู้สูงอายุจึงควรรักษาระดับการทำกิจกรรมทางสังคมให้สม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความสุขและความพึงพอใจต่อการดำเนินชีวิตในระยะยาว (ศจี วิสารทศจี, 2554) จากการทบทวนวรรณกรรมและการวิเคราะห์หัวข้อ 4.1 วิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จำนวน 6 รูปแบบกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา เมื่อนำรูปแบบกิจกรรมมาวิเคราะห์หาลักษณะการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พบว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา มีรูปแบบเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างบุคคลและการปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม กิจกรรมส่งเสริมสังคมและกิจกรรมพิเศษอื่น ๆ มีรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์แบบกลุ่ม

ผลการวิจัยในการเสนอแนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่อง แนวคิดการจัดการที่พักอาศัยของผู้สูงอายุ แนวคิดการจัดสภาพแวดล้อมสำหรับผู้สูงอายุ แนวความคิดเกี่ยวกับการออกแบบและจัดการโครงการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ มาตรฐานในการออกแบบของต่างประเทศและประเทศไทย และการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษา จากการวิเคราะห์หัวข้อ 4.2 วิเคราะห์การออกแบบพื้นที่อาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุและกรณีศึกษา พบว่า การออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุสามารถแบ่งลักษณะการใช้พื้นที่ของอาคารได้เป็นสามลักษณะ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน โดยลักษณะการใช้พื้นที่พักอาศัยและพื้นที่สนับสนุน มีลักษณะการออกแบบและลักษณะกิจกรรมที่เป็นมาตรฐาน สิ่งที่แตกต่างกัน คือ พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ โดยรูปแบบของพื้นที่กิจกรรม ที่แบ่งตามแนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (ศจี วิสารทศจี,

2554) ได้ทำการออกแบบจาก 6 รูปแบบกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกายมีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น สระว่ายน้ำและห้องฟิตเนส กิจกรรมทางศาสนามีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องนั่งสมาธิ กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา มีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องสมุดและห้องคอมพิวเตอร์ กิจกรรมเพื่อความบันเทิงมีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น ห้องดูโทรทัศน์หรือห้องเล่นเกม เป็นต้น กิจกรรมส่งเสริมสังคมมีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น พื้นที่พักผ่อนภายในอาคารและพื้นที่กิจกรรมนันทนาการในร่ม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญามีลักษณะของพื้นที่กิจกรรม เช่น พื้นที่กิจกรรมตามความสนใจ ห้องดนตรีไทย ห้องงานฝีมือ เป็นต้น โดยโครงการอาคารพักอาศัยมีขนาดเป็นโครงการจำนวน 8 อาคารแบ่งเป็นอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุจำนวน 3 อาคาร อาคารพักอาศัยของเจ้าหน้าที่และญาติหนึ่งอาคาร อาคารกิจกรรมจำนวน 4 อาคาร ได้แก่ อาคารห้องสมุดและโรงอาหาร อาคารสระว่ายน้ำและฟิตเนสและอาคารกิจกรรมตามความสนใจจำนวนสองอาคาร มีพื้นที่ใช้สอยทั้งหมด 18,483 ตารางเมตร ที่สามารถรองรับผู้สูงอายุได้สูงสุด 432 คน โดยขนาดของพื้นที่โครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นและจำนวนประชากรผู้สูงอายุในโครงการ มีขนาดใกล้เคียงกับกรณีศึกษาในประเทศไทย ใช้แนวคิดในการออกแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และจากการวิเคราะห์หัวข้อ

4.3 วิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

แนวคิดในการออกแบบสามารถแบ่งการวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบออกเป็นสองหัวข้อ ได้แก่ แนวคิดภายนอกและภายในอาคาร โดยแนวคิดในการออกแบบพื้นที่ภายนอก พบว่าแนวคิดในการออกแบบพื้นที่ภายนอก สามารถแบ่งหัวข้อในการวิเคราะห์ออกเป็นสามหัวข้อ ได้แก่ ลักษณะการวางผังโครงการและตำแหน่งพื้นที่สีเขียวโดยลักษณะรูปร่างพื้นที่มีการวางผังรูปทรงของการแบ่งโซนพื้นที่ชัดเจน มีการแยกพื้นที่อาคารพักอาศัย และพื้นที่กิจกรรมออกจากกัน โดยพื้นที่อาคารพักอาศัยมีลักษณะการวางผังอาคารรูปทรงตัวแอล (L) ลักษณะการวางผังแบบกระจายตัวที่มีการโอบล้อมเข้าหากัน มีพื้นที่กิจกรรมบริเวณใจกลางของโครงการ และอาคารพักอาศัยทุกอาคารจะสามารถที่จะสัญจรไปยังพื้นที่กิจกรรมส่วนกลางได้อย่างสะดวกทุกอาคาร ที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ภายในอาคารรู้สึกอบอุ่น และใกล้ชิดกันมากกว่าอาคารที่เป็นเส้นยาวตรง จากการวิเคราะห์ตำแหน่งพื้นที่สีเขียว พบว่า ตำแหน่งพื้นที่สีเขียวมีลักษณะเป็นพื้นที่สวน ที่สามารถมีพื้นที่นั่งเล่นสำหรับพักผ่อนหย่อนใจได้ โดยตำแหน่งบริเวณตรงกลางและโดยรอบของโครงการ เพื่อให้โครงการมีความร่มรื่น สอดคล้องกับแนวความคิดของสวนเพื่อการบำบัด ที่มีพื้นที่สวน เพื่อใช้ในการออกกำลังกายและการสร้างกำลังใจ แรงกระตุ้น รวมทั้งมุ่งมองไปสู่พื้นที่สวนสร้างลำดับของพื้นที่ ทำให้สามารถจับทิศทางได้ง่ายขึ้น และยังช่วยสร้างความเป็นมิตรระหว่างผู้พักอาศัย เนื่องจากสามารถเห็นกันได้ง่าย และแนวความคิดในการออกแบบจะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในพื้นที่สวนกลางมากที่สุด

ห้องพักของผู้สูงอายุทุกห้องจะสามารถมองเห็นพื้นที่กิจกรรมบริเวณใจกลางโครงการได้อย่างชัดเจน และทุกอาคารจะสามารถเดินทางไปยังพื้นที่กิจกรรมส่วนกลางได้อย่างสะดวก ช่วยสร้างความเป็นมิตรระหว่างผู้พักอาศัย และจากการวิเคราะห์พื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายนอกอาคาร ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบพื้นที่นั่งเล่น และทำกิจกรรมกลางแจ้งบริเวณพื้นที่สีเขียวหรือสวนตรงกลางของโครงการ โดยมีลักษณะของรูปแบบพื้นที่นั่งเล่นและรูปแบบของพื้นที่ศาลาพักผ่อน แนวคิดในการออกแบบพื้นที่ภายใน พบว่า มีการแยกพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมออกเป็นสองส่วน ได้แก่ พื้นที่กิจกรรมภายในอาคารที่พักอาศัยจำนวน 8 ชั้น เนื่องจากผู้พักอาศัยสูงอายุมักใช้เวลาในอาคาร และในบริเวณห้องพักมากกว่านอกอาคาร การมีมุมมองจากภายในห้องพักไปสู่ภายนอกจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยมุมมองภายในห้องพักของผู้สูงอายุจะสามารถช่วยพัฒนาจินตนาการและสร้างเสริมกำลังใจที่ดี การออกแบบระเบียงอาคารชั้นบน และหน้าต่างของห้องพักที่มีขอบล่างสูงจากพื้น 16-24 นิ้ว ทำให้ผู้พักอาศัยสามารถมองเห็นวิวภายนอกได้จากเตียงนอน ขอบหน้าต่างที่เตี้ยช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงจากภายนอกสู่ภายในห้องพัก และพื้นที่อาคารกิจกรรมอื่น ๆ ภายในโครงการโดยการออกแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยการออกแบบพื้นที่ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในอาคารพักอาศัย ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบให้พื้นที่ชั้นที่หนึ่งจากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกรณีศึกษาต่างประเทศที่มีการออกแบบให้เป็นศูนย์รวมกิจกรรมภายในอาคาร เช่น ห้องนั่งเล่น ห้องรับประทานอาหารใต้อาคารพักอาศัย และห้องจัดเตรียมอาหารใต้อาคารพักอาศัย และอาคารพักอาศัยชั้นตั้งแต่ชั้นที่ 2 - 7 มีลักษณะเป็นห้องพักสำหรับผู้สูงอายุที่มีแนวคิดในการสร้างพื้นที่ที่ส่งเสริมต่อการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมภายในอาคาร เนื่องจากผู้สูงอายุผู้มักใช้เวลาในอาคารมากกว่าพื้นที่ภายนอกอาคาร จึงได้ทำการออกแบบพื้นที่กิจกรรมประเภทส่งเสริมสังคมในการพักผ่อน นั่งเล่นในแต่ละชั้น แบ่งรูปแบบพื้นที่พักผ่อนออกเป็น 3 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่กิจกรรมในชั้นที่หนึ่ง พื้นที่นั่งเล่นในแต่ละชั้น และพื้นที่ระเบียงภายในห้องพัก

6.2 อภิปรายผล

จากการทบทวนวรรณกรรม และการวิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลจากกรณีศึกษา พบว่า ผลการวิจัย ในเรื่องรูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม จำนวน 6 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางร่างกาย กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมส่งเสริมทักษะทางปัญญา กิจกรรมเพื่อความบันเทิง กิจกรรมส่งเสริมสังคม และกิจกรรมส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญา จากการศึกษาหัวข้อ 2.7.1 แนวคิดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุ (ศจี วิสารทศจี, 2554) เพื่อศึกษาหารูปแบบกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีรูปแบบสอดคล้องกับกรณีศึกษาใน

ประเทศไทย และจากการวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมที่เกิดขึ้นมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์ผู้สูงอายุกรณีศึกษาศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค (ณัฐพล ฉัตรธนาอนันต์, 2549) โดยพื้นที่ภายในโครงการแบ่งลักษณะการใช้งานภายในโครงการออกเป็นสามพื้นที่ ได้แก่ ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย พื้นที่กิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ และพื้นที่สนับสนุน โดยลักษณะรูปแบบพื้นที่ทั้งสามมีความสอดคล้องกับลักษณะกรณีศึกษาในประเทศไทยทั้งสองกรณี ได้แก่ โครงการสวนคนิเวศ และศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค ดังนั้นรายละเอียดพื้นที่การใช้งานของโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุโดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม มีขนาดพื้นที่ 18,483 ตารางเมตร ซึ่งมีขนาดพื้นที่มากกว่ากรณีศึกษาต่างประเทศทุกกรณี แต่มีขนาดโครงการที่เล็กกว่ากรณีศึกษาในประเทศไทยทุกกรณี เนื่องจากลักษณะกรณีศึกษาต่างประเทศ มีลักษณะการรวมพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมไว้ภายในอาคารพักอาศัยและกรณีศึกษาต่างประเทศมีจำนวนรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ทางสังคมน้อยกว่า เนื่องจากการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ทำให้ขนาดโครงการมีขนาดเล็กกว่า แต่ขนาดของโครงการเล็กกว่ากรณีศึกษาในประเทศไทย เนื่องจากข้อจำกัดของที่ตั้ง

เมื่อทำการวิเคราะห์แนวคิดในการออกแบบ จากแนวคิดในการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุสามประการ (วันชาติ สวัสดิ์, 2540; ไตรรัตน์ จารุทัศน์ และคณะ, 2548) ได้แก่ ความอบอุ่น ความปลอดภัย และการจัดสิ่งแวดล้อม โดยแนวคิดในการออกแบบที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม คือ การจัดสิ่งแวดล้อม จากการทบทวนวรรณกรรมหัวข้อ 2.8.5 แนวความคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน (Neighborhood Space) หัวข้อ 2.8.6 แนวความคิดของสวนเพื่อการบำบัด (Healing Therapeutic Garden) และหัวข้อ 2.8.7 แนวความคิดเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการในละแวกบ้าน พบว่า มีลักษณะการเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดสามประการในการออกแบบ โดยให้ความสำคัญกับการจัดสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เช่น การออกแบบพื้นที่พักผ่อนพื้นที่ส่วนกลางควรมีวิวที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับแนวความคิดของสวนเพื่อการบำบัดที่มีพื้นที่สวน เพื่อใช้ในการออกกำลังกายและการสร้างกำลังใจ แรงกระตุ้น รวมทั้งมุมมองไปสู่พื้นที่สวนสร้างลำดับของพื้นที่ทำให้สามารถจับทิศทางได้ง่ายขึ้น และยังช่วยสร้างความเป็นมิตรระหว่างผู้พักอาศัย เนื่องจากสามารถเห็นกันได้ง่าย และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ว่างในละแวกบ้าน จากงานวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของหมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ในกรุงเทพฯ (มณฑลชัย โจรณะสมิต, 2543) ที่พบว่ากลุ่มผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นกลุ่มผู้ใช้ที่ออกมาใช้สวนสาธารณะในหมู่บ้านจัดสรรเป็นประจำทุกวัน โดยมาใช้สวนในช่วงเช้า มากที่สุดกิจกรรมที่ทำ คือ เดิน วิ่ง ออกกำลังกาย และนั่งจับกลุ่มคุยกัน และจะทยอยกลับในเวลา เมื่อแดดออก แต่ในช่วงเวลาเย็นมีผู้ใช้สวนที่เป็นผู้สูงอายุพบได้น้อยมาก ดังนั้น การใช้สวนสาธารณะมิได้มุ่งหวังเพียง เพื่อออกกำลังกายเพียงอย่างเดียว แต่เพื่อการสังสรรค์ พบปะพูดคุยกับเพื่อน และผู้ใช้สวนคนอื่น ๆ อีกด้วย ถ้าสวนแห่งใดที่มีความปลอดภัยสูงผู้ใช้งานจะทยอยกันมา และการมีสิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวกและบริการในละแวกใกล้เคียง จากแนวคิดในการออกแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุในกรณีศึกษา ที่สะท้อนออกมาทางรูปทรงของอาคาร และตำแหน่ง รูปแบบพื้นที่กิจกรรมที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

6.3 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

6.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อใช้ประโยชน์จากผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์กรณีศึกษาในประเทศไทย และต่างประเทศในบริบทและช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นผู้ที่สนใจและผู้ที่น่าความรู้ไปใช้ควรทำความเข้าใจในขอบเขตของงานวิจัยว่ามี กลุ่มเป้าหมาย และศักยภาพของพื้นที่ตรงกับงานวิจัยครั้งนี้หรือไม่ ซึ่งหากมีปัจจัยอื่นที่แตกต่างหรือเพิ่มเติม ผู้นำไปใช้อาจค้นหาข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้อง โดยใช้การวิจัยนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการออกแบบโครงการอาคารพักอาศัยเพื่อรองรับผู้สูงอายุไทยและผู้สูงอายุชาวต่างชาติ ที่มีลักษณะเป็นลักษณะมาตรฐานที่ไม่มีการเจาะจงไปในแต่ละชาติพันธุ์ ถ้าหากผู้นำไปใช้ต้องการที่จะเจาะจงเฉพาะกลุ่ม ที่มีความปัจเจกในด้านของศาสนา และการใช้ชีวิต ก็จะต้องทำการศึกษาในด้านของวัฒนธรรมคนกลุ่มนั้นเพิ่มเติม

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

การศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการออกแบบอาคารพักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ โดยคำนึงถึงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นงานวิจัยประเภทการสำรวจ ที่มีวัตถุประสงค์ในการเสนอแนวทางในการออกแบบทางสถาปัตยกรรมเป็นหลัก ส่งผลให้งานวิจัยนี้ขาดการเก็บข้อมูลจากการสอบถาม และสัมภาษณ์ เพื่อยืนยันลักษณะภาพภาพ ด้วยการลงพื้นที่สอบถามจากกลุ่มเป้าหมายและขอบเขตพื้นที่การศึกษา ที่ถูกออกแบบมาเพื่อใช้ในพื้นที่จังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น ส่งผลให้ผู้นำไปใช้ถ้าต้องการการดัดแปลง เมื่อมีความต้องการที่จะนำไปใช้ยังพื้นที่อื่นๆ จะต้องเก็บข้อมูลในเรื่องของสถานที่ตั้งเพิ่มเติม เพื่อที่จะให้ผลการวิจัยออกมาแม่นยำและเฉพาะเจาะจงต่อกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- จิราลักษณ์ จงสถิตมัน, พรประภา สีนธุนาวา และนภัส ศิริสัมพันธ์. (2543). *การประเมินสถาน
สงเคราะห์คนชราของรัฐ : ศึกษาเฉพาะกรณีสถานสงเคราะห์ 3 แห่ง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข
- ฉัตรชัย พงศ์ประยูร. (2531). *ภูมิศาสตร์การเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- ไทรรัตน์ จารุทัศน์และคณะ, บัณฑิตวิทยาลัย. (2548). *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษา
มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับที่พักอาศัย และสภาพแวดล้อมของผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ, วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2543). *การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของ
ผู้สูงอายุ ศึกษากรณีตัวอย่างการจัดตั้งศูนย์บริการทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, สถาบันไทยคดีศึกษา. (2534). *แนวทางการจัดบริการสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุ*.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2555). *รายงานประจำปีสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2555*
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ เอสเอส พลัส มีเดีย จำกัด.

บทความวารสาร

- อัจฉราวรรณ งามญาณ. ผู้สูงอายุไทย: การเตรียมการทางด้านการเงินและลักษณะบ้านพักหลังเกษียณ
ที่ต้องการ. (ตุลาคม - ธันวาคม 2555). *วารสารบริหารธุรกิจ*. 35(136). หน้า 62-87.

วิทยานิพนธ์

- ฉันทชัย โรจนะสมิต. (2543). *เปรียบเทียบการใช้พื้นที่สวนสาธารณะแบบรวมและแบบกระจายของ
หมู่บ้านจัดสรรขนาดใหญ่ใน กทม.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, ภาควิชาเคหการ.

วิทยานิพนธ์

- จิระภา ศรีคำ. (2545). *สภาพการอยู่อาศัยของผู้สูงอายุ ในที่อยู่อาศัยแบบแฟลต เคหะชุมชนดินแดง 1 และ 2 กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, ภาควิชาเคหการ.
- ชุตินา บุญทบ. (2544). *ความต้องการสถานบริการของผู้สูงอายุในเขตอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่*. (ภาคนิพนธ์). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, คณะวิทยาการจัดการ, สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ.
- ชมพูนุช โลहितานนท์. (2536). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมในสถานสงเคราะห์คนชราบางแค*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์.
- ทิพย์อรุณ สมภู. (2552). *คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ กรณีศึกษา สมาชิกชมรมผู้สูงอายุในเขต กรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, สาขาสังคมวิทยา.
- นิภา ตุมรสุนทร และนางลักษณ์ เอมประดิษฐ์. (2538). *รูปลักษณะการจัดบริการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของสถานสงเคราะห์ภาครัฐบาลและเอกชนในอนาคต*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาสังคมวิทยา.
- พงศ์ธร เหราบัตย์. (2546). *แนวทางการปรับปรุงโครงการบ้านพักคนชราวาสนะเวศม์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, ภาควิชาเคหการ.
- พัชราภา มนูญภัทรราชย์. (2544). *การเตรียมตัวก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุของประชากรในชุมชนขนาดใหญ่พื้นที่เขตบางซื่อ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.
- วรวรรณ นิตบงกช. (2541). *ความต้องการที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยในเขตคลองเตย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์, สาขาวิชาเคหการ.
- วัลย์ลิกา ลีตรานนท์. (2540). *พฤติกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุในชุมชนเมือง กรณีศึกษา: ชุมชนตรอกพานถาม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, คณะโบราณคดี, ภาควิชามานุษยวิทยา.

วิทยานิพนธ์

สิริสมร สุขสวัสดิ์. (2539). ผู้สูงอายุกับความคาดหวังในการเข้ารับบริการสงเคราะห์ประเภทเสียค่าบริการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

สมิกษ์ สุวรรณเสนีย์. (2546). ความคาดหวัง ความคิดเห็น และแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีต่อการใช้บริการบ้านพักคนชราและห้องชุดเอกชน. (สารนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, คณะสังคมศาสตร์, สาขาวิชาการตลาด.

สมศรี กันธมาลา. (2529). การส่งเสริมบทบาทของผู้เกษียณอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

ศจี วิสารทศจี. (2554). แนวทางการออกแบบศูนย์ส่งเสริมสังคมและนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่เขตทุ่งครุและพื้นที่ใกล้เคียง จังหวัดกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, สาขาสถาปัตยกรรม

อุตตราพร บุณนาค. (2518). ปัญหาและความต้องการของคนชราในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค กรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์.

อรรวรรณ ฉ่ำชื่น. (2541). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตอันเกิดจากภาวะถดถอยจากสังคมและการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุชาวพุทธ : ศึกษากรณีผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมสุขภาพจิต. (2558). สถานบริการที่ให้การดูแลผู้สูงอายุ. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558, จาก <http://www.dmh.moph.go.th/1667/1667view.asp?id=4015>

ณรงค์ สหเมธาพัฒน์. (2557). ไทยจ่อเข้า 'สังคมผู้สูงอายุ' เต็มตัวปี 68 ล่าสุดกว่า 1 ล้านคนนอนติดเตียง!. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558, จาก <http://www.thairath.co.th/content/410946>

ประชาชาติธุรกิจ. (2556). โลกเปลี่ยนไปแล้ว! เลิกจ้อลูกหลาน 'สูงวัย' แท้จง 'คอนโดผู้เฒ่า'. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558, จาก http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1373954427

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2558). *สังคมผู้สูงอายุ : นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558, จาก

<http://www.stou.ac.th/stouonline/lom/data/sec/Lom12/05-01.html>

มหิดล. (2558). *แสดงลักษณะคลินิกผู้สูงอายุ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2558, จาก

<http://www.si.mahidol.ac.th/project/geriatrics/activity.html>

ลัดดา ดำริการเลิศ. (2558). *เสียงเตือนถึงรัฐบาล เร่งรับมือ "สังคมผู้สูงอายุ"*. สืบค้นเมื่อวันที่ 5

มกราคม 2558, จาก <http://www.posttoday.com/วิเคราะห์/รายงานพิเศษ/339128/>

เสียงเตือนถึงรัฐบาล-เร่งรับมือ-สังคมผู้สูงอายุ

วรเวศม์ สุวรรณระดา. (2558). *เสียงเตือนถึงรัฐบาล เร่งรับมือ "สังคมผู้สูงอายุ"*. สืบค้นเมื่อวันที่ 5

มกราคม 2558, จาก <http://www.posttoday.com/วิเคราะห์/รายงานพิเศษ/339128/>

เสียงเตือนถึงรัฐบาล-เร่งรับมือ-สังคมผู้สูงอายุ

สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตาม*

หลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1) ". สืบค้นเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2558, จาก

<http://www.ssruii.sru.ac.th/bitstream/ssruii/482/1/057-54.pdf>

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม. (2558). *แสดงลักษณะสถานสงเคราะห์คนชรา*. สืบค้นเมื่อ วันที่ 7 มกราคม 2558, จาก

http://www.nongtatam.go.th/album/view.php?album_id=353

eldercarethailand. (2558). *ข้อมูล ศูนย์ดูแล สถานพยาบาล ผู้ป่วย ผู้สูงอายุ บ้านพักคนชรา ศูนย์*

จัดส่ง พยาบาล สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2558, จาก

<http://www.eldercarethailand.com/>

เอกสารอื่น ๆ

เอก ณะศิริ. 2531. *แนวความคิดโมสรหมู่บ้านผู้สูงอายุ*. เอกสารประกอบการสัมมนาชมรมผู้สูงอายุ ทั่วประเทศ ครั้งที่ 3 เรื่อง บทบาทของชมรมผู้สูงอายุกับการดำเนินงานของสภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย 23-25 มีนาคม 2531 : 5.

ประพันธ์พงศ์ เวชชาชีวะ. (2537). *โครงการที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ*. เอกสารอบรมกลยุทธ์การ ลงทุนในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ รุ่นที่ 1 ณ. สถาบันศศิรินทร์ กรกฎาคม 2537.

Books and Book Articles

California State Parks Planning Division. (2001). *"The Health and Social Benefits of Recreation: An Element of the California Outdoor Recreation Planning Program"*.

Chan Angelique. (2005). Aging in Southeast and East Asia: Issues and Policy Directions. *Journal of Cross, Cultural Gerontology*, 20, 269 – 284.

Books and Book Articles

Friedman, J.P. and Harris J.C. (1991). *Key to Buying a Retirement Home*. New York: Baron's Education Series, Inc

Gerald D. Weisman and Uriel Cohen. (1991). *Holding on to home: designing environments for people with dementia*. Johns Hopkins University Press.

Harris, C. W., & Dines, N. T. (1988). *Time-saver standards for landscape architecture: Design and construction data*. New York: McGraw-Hill.

John Knodel and Napaporn Chayovan. (1997). *Persistence and Change in the Living Arrangements and Support of Thai Eldery*. Taipei. Taiwan. Republic of China, Population Studies Center, University of Michigan.

Karen Martin Gibler et al. (1998). *Retirement Housing and Long-Term Health Care: Attitudes of Elderly*. In M. A. Anikeeff & G. R. Mueller (Eds.), *Research Issues in Real Estate*

PHOS. (2014). *Accessibility for the Disabled - A Design Manual for a Barrier Free Environment*. BELGIUM.

Victor Regnier et al. (2002). *Assisted Living Housing by Design*. New York: Van nostrand reihold.

Electronic Media

ArchDaily. (2011). *Heisdorf Residence for the Elderly / Hermann & Valentiny and Partners*. Retrieved Jul 17, 2013, from <http://www.archdaily.com/159063/heisdorf-residence-for-the-elderly-hermann-valentiny-and-partners/>

_____. (2011). *Home for the Elderly / Ravnika Potokar Arhitekturi*. Retrieved Jun 23, 2013, from <http://www.archdaily.com/174808/home-for-the-elderly-ravnika-potokar-arhitekturi/>

_____. (2011). *The Hodoš Centre for the Elderly / Ravnika Potokar Arhitekturi*. Retrieved Jul 12, 2013, from <http://www.archdaily.com/128347/the-hodos-centre-for-the-elderly-ravnika-potokar-arhitekturi/>

_____. (2012). *Group Home in Noboribetsu Japan*. Retrieved Feb 16, 2014, from <http://www.archdaily.com/23991/diagonal-walls-sou-fujimoto/>

Electronic Media

Orlando Elderly Apartment Complex. (2014). *Plan of Orlando Elderly Apartment Complex*. Retrieved Feb 16, 2014, from <http://www.orl-oha.org/Carver%20Court/New%20Folder/Attachment%2036-D.jpg>

_____. (2014). *Elevation of Orlando Elderly Apartment Complex*. Retrieved Feb 16, 2014, from <http://www.orl-oha.org/Carver%20Court/New%20Folder/Attachment%2037-C%20copy.JPG>

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นาย ฉัตรชนินทร์ หวังภัทรวานิช
วันเดือนปีเกิด	12 พฤศจิกายน 2532
วุฒิการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (สาขาสถาปัตยกรรม) คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ประสบการณ์ทำงาน	พ.ศ. 2556 นักศึกษาฝึกงาน บริษัท Ideal 1

